

Ужгородський національний університет

Кафедра наук про здоров'я

Терміни в системі громадського здоров'я

Термінологічний словник

Перша частина

м. Ужгород, 2020

Терміни в системі громадського здоров'я. Термінологічний словник. Перша частина. Колектив авторів. Ужгород, 2020 - 149 с.

Підготовлено відповідно до освітнього стандарту підготовки магістрів за спеціальністю «Громадське здоров'я», Переліку основних компетенцій фахівців громадського здоров'я Асоціації учбових закладів громадського здоров'я в Європейському регіоні (ASPHER) та основних оперативних функцій громадського здоров'я.

Авторський колектив: *Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Маркович В.П., Брич В.В., Білак-Лук'янчук В.Й., Кручаниця В.В., Фейса І.І., Миронюк В.І., Левенець Н.Г., Жданова О.В., Гуцол І.Я., Дуб М.М., Кабацій Н.О., Левко Л.В.*

Рецензенти:

Любінець О.В. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я Львівського національного медичного університету ім. Д.Галицького МОЗ України

Голованова І.А. - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з біостатистикою Української медичної стоматологічної академії МОЗ України

Затверджено на засіданні редакційно-видавничої ради ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 16.12.2019 року, протокол №9

Затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 19.12.2019 року, протоколу №12

Розраховано на магістрів та працівників сфери громадського здоров'я.

© *Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Маркович В.П., Брич В.В., Білак-Лук'янчук В.Й., Кручаниця В.В., Фейса І.І., Миронюк В.І., Левенець Н.Г., Жданова О.В., Гуцол І.Я., Дуб М.М., Кабацій Н.О., Левко Л.В.*

Зміст

Вступ	4
Глосарій основних понять і термінів, що використовуються в Європейській політиці: Здоров'я-2020	5
Термінологічний словник з епідеміології	14
Терміни з біостатистики	30
Основні демографічні терміни	45
Термінологія з питань наукових досліджень та доказової медицини	52
Терміни з комунікацій в охороні здоров'я	64
Терміни з економіки охорони здоров'я	90
Терміни з міжнародних прав людини	127
Латинські крилаті вислови про здоровий спосіб життя	141
Список використаних джерел літератури	147

Вступ

«Уточнюйте значення слів і ви звільните людство від половини його помилок»

РенеДекарт

Проблема єдності термінології, що використовується в галузі соціальної медицини, громадського здоров'я, організації та економіки охорони здоров'я, набула в останні роки особливого значення.

Це пов'язано передусім із тим, що охорона здоров'я є предметом постійної уваги і турботи держави та суспільства, пріоритетним напрямом соціальної політики. Стратегічні напрями розбудови сфери громадського здоров'я в нашій державі визначені документами ВООЗ та низкою законодавчих актів державного рівня.

Крім того, в межах медичної науки, теж виникають суперечки, дискусії, коли постає питання щодо використання відповідної термінології.

У джерелах наукової медичної інформації, які видаються з даної проблеми в Україні, у близькому і далекому зарубіжжі, зустрічаються різні варіанти тлумачення однакових термінів, що призводить до термінологічної плутанини, ускладнює працю науковців та практичних працівників сфери громадського здоров'я, а також установ, які використовують у своїй роботі цю термінологію. Вірогідність неправильного розуміння або взаємного непорозуміння існує у видах людського спілкування;.

Пропонується термінологія, яка використовується у численних звітах, підготовлених робочими групами Європейського бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я та в нормативно-правових актах України та наукових публікаціях.

Глосарій основних понять і термінів, що використовуються в Європейській політиці: Здоров'я-2020

“Здоров'я для всіх”	Стратегічна мета, яка полягає в досягненні всіма людьми в світі такого рівня здоров'я, який дозволяв би їм вести соціально та економічно продуктивне життя.
Гендерна справедливість у питаннях здоров'я	Гендерна справедливість — це рівноправність і чесність в розподілі благ, владних повноважень, ресурсів і сфер відповідальності між жінками і чоловіками, що дозволяє їм досягати свого повного потенціалу щодо здоров'я. Ця концепція враховує, що жінки і чоловіки мають різні потреби і можливості, які впливають на стан їх здоров'я, доступ до послуг та участь в кадрових ресурсах охорони здоров'я. У ній констатується, що ці відмінності повинні бути встановлені і враховані таким чином, щоб усунути дисбаланс між статями.
Громадська охорона здоров'я, охорона громадського здоров'я	Наука і практика попередження хвороб, продовження життя і зміцнення здоров'я за допомогою організованих дій суспільства.
Детермінанти здоров'я	<p>Термін застосовується для позначення різних індивідуальних, соціальних, економічних і екологічних факторів, що визначають стан здоров'я окремо взятої людини або населення в цілому.</p> <p>Ліквідувати розрив протягом життя одного покоління. Дотримання принципу справедливості в охороні здоров'я шляхом впливу на соціальні детермінанти здоров'я. Заключна доповідь Комісії з соціальних детермінант здоров'я.</p>
Загальнодержавний підхід	Загальнодержавний підхід – це розосередження (або розподіл) керівництва по вертикалі – між різними рівнями державної влади і сферами управління, а також по горизонталі – між секторами. Загальнодержавні заходи носять багаторівневий характер, від місцевого до глобального масштабу, і до них все в більшій мірі залучаються групи, які формально не входять в систему державного

	<p>управління. Прикладом загальнодержавного підходу є принцип врахування інтересів здоров'я у всіх стратегіях, який спрямований на те, щоб стратегічне керівництво в інтересах здоров'я і благополуччя було пріоритетом не тільки для сектора охорони здоров'я, але і для інших секторів; принцип працює в обох напрямках: облік впливу діяльності різних секторів на здоров'я і облік впливу факторів здоров'я на відповідні сектори.</p>
Здоров'я	<p>Стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів.</p>
Керівництво, стратегічне керівництво, стратегічне управління	<p>Стратегічне керівництво стосується механізмів взаємодії органів державної влади та інших організацій суспільства, їх взаємовідносин з громадянами та шляхів прийняття рішень в багатогранному глобалізованому світі.</p>
Медико-санітарна грамотність, медична грамотність	<p>Сукупність когнітивних і соціальних навичок, які визначають прагнення і можливості індивіда знаходити, розуміти і використовувати інформацію з метою підтримки і зміцнення здоров'я.</p>
Міжсекторальні дії	<p>Термін відноситься до зусиль сектора охорони здоров'я, спрямованого на розвиток співпраці з іншими секторами суспільства з метою покращення показників здоров'я населення.</p>
Нерівність щодо здоров'я	<p>Цей термін позначає відмінність за показниками здоров'я між індивідуумами або групами, наприклад за такими параметрами, як очікувана тривалість життя, смертність або захворюваність. Нерівності стосовно здоров'я – це відмінності, коливання і дисбаланси за динамічними показниками стану здоров'я окремих громадян і груп населення. Деякі з цих відмінностей залежать від біологічних чи інших факторів, котрі не піддаються зовнішньому впливу, таких як вік; інші відмінності, навпаки, можна усунути.</p>
Несправедливість щодо здоров'я	<p>Несправедливість щодо здоров'я — це</p>

різниця або нерівність щодо здоров'я, яку можна усунути і в основі якої лежить порушення принципу соціальної справедливості в тій чи іншій формі. Несправедливості за показниками здоров'я можуть спостерігатися як на рівні окремих груп населення всередині країн, так і між країнами. Несправедливості по відношенню до здоров'я виникають в результаті розбіжностей усередині суспільних груп і між ними та залежать від розподілу ресурсів і владних повноважень. Несправедливості — це такі розбіжності по відношенню до здоров'я, які виникають не випадково і не в результаті свідомих рішень окремої людини, але обумовлені відмінностями соціальних, економічних і екологічних змінних, які можна усунути (наприклад, умови життя і роботи, рівень освіти, характер професійної діяльності, дохід, доступ до високоякісних послуг медичної допомоги, профілактики хвороб і зміцнення здоров'я). Ці відмінності в значній мірі знаходяться поза індивідуальною сферою впливу і можуть бути подолані тільки заходами державної політики.

Слід зауважити, що в англomовній профільній літературі терміни *health inequalities* (нерівності щодо здоров'я) і *health inequities* (несправедливості щодо здоров'я) часто використовуються як синоніми, а в більшості інших мов існує тільки один термін для опису таких відмінностей (в російських публікаціях частіше застосовується термін "нерівності"). Таким чином, термін *health inequalities* (нерівності щодо здоров'я) також використовується для позначення відмінностей у здоров'ї, котрі вважаються переборними та несправедливими, і які перебувають під сильним впливом державних органів, зацікавлених структур та спільнот, і на котрі можна впливати засобами державної політики. Терміни «нерівності щодо здоров'я» і «несправедливості щодо здоров'я» часто використовуються для позначення саме тих відмінностей щодо здоров'я, які є несправедливими і переборними.

<p>Основні оперативні функції громадського здоров'я</p>	<p>Найважливіші види діяльності, які повинні здійснюватися в суспільстві в мету забезпечення максимально високих показників здоров'я і благополуччя, а також найбільш повного дотримання принципу соціальної справедливості щодо здоров'я.</p> <p>В Європейському регіоні ВООЗ ці функції такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - епіднадгляд і оцінка стану здоров'я благополуччя населення; - моніторинг і реагування на небезпеки для здоров'я і при надзвичайних ситуаціях в галузі охорони здоров'я; - захист здоров'я, включаючи забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів та ін.; - зміцнення здоров'я, включаючи вплив на соціальні детермінанти і скорочення нерівностей за показниками здоров'я; - профілактика хвороб, включаючи раннє виявлення порушень здоров'я; - забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я і благополуччя; - забезпечення сфери охорони здоров'я кваліфікованими кадрами в достатній кількості; - забезпечення організаційних структур і фінансування; - інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я, сприяння розвитку досліджень у сфері охорони здоров'я для наукового обґрунтування політики і практики.
<p>Первинна медико-санітарна допомога</p>	<p>Важлива частина медико-санітарного забезпечення, яка базується на практичних науково обґрунтованих і соціально прийнятних методах при таких витратах, які співтовариство і країна в цілому можуть собі дозволити.</p>
<p>Підхід з урахуванням всіх періодів життя, увага до всіх етапів життя</p>	<p>Цей принцип передбачає, що показники здоров'я індивідуума і співтовариства залежать від взаємодії множинних захисних факторів і</p>

	<p>факторів ризику протягом усього людського життя.</p> <p>Підхід з урахуванням всіх періодів життя забезпечує більш всебічне уявлення про здоров'я і його детермінанти та зосереджує увагу на втручаннях, необхідних для того чи іншого вікового етапу життя людини.</p>
Послуги громадського здоров'я	<p>Послуги, пов'язані із здійсненням основних оперативних функцій громадського здоров'я. Ці послуги можуть надаватися силами системи охорони здоров'я або інших секторів (за межами даної системи), діяльність яких впливає на здоров'я.</p>
Принцип участі всього суспільства	<p>В основі цього принципу лежить розширення загальнодержавного підходу з додатковою увагою до ролі приватного сектора, громадянського суспільства і політичних керівників, таких як депутати парламентів. Такий підхід, завдяки залученню приватного сектора, громадянського суспільства, місцевих громад і окремих громадян, підвищує стійкість і міцність спільнот – їх здатність протистояти загрозам здоров'ю, покращує їх безпеку та добробут.</p> <p>Принцип участі всього суспільства характеризується виходом за рамки формальних установ: він здійснює мобілізуючий вплив на місцеву та глобальну культуру і засоби масової інформації, сільські та міські громади та всі стратегічно важливі для здоров'я сектори політики, такі як освіта, транспорт, охорона навколишнього середовища та навіть містобудівне проектування.</p>
Ресурс здоров'я	<p>У широкому сенсі ресурс здоров'я можна визначити як будь-який фактор (або ресурс), який підвищує можливість індивіда, місцевої громади або ширшої групи населення захищати, зміцнювати і підтримувати своє здоров'я і благополуччя. Такі ресурси можуть функціонувати на індивідуальному рівні, на рівні групи, спільноти та/або всього населення в якості захисних факторів для протистояння життєвому стресу і в якості сприятливих</p>

	чинників для досягнення максимальних можливостей у відношенні здоров'я.
Ресурси громадського здоров'я, потенціал громадського здоров'я	Ресурси (фізичні, фінансові, кадрові та інші), необхідні для здійснення основних оперативних функцій громадського здоров'я.
Розширення прав і можливостей, розширення повноважень	Це поняття застосовується в різних значеннях, які широко варіюються. У найбільш загальному плані, мова йде про можливість приймати рішення, які впливають на особисту і колективну ситуацію. В контексті Здоров'я-2020 розширення прав і можливостей людей — це процес, який дозволяє їм здійснювати повний контроль над прийняттям рішень і діями, що впливають на їхнє здоров'я. Для того, щоб ефективно використовувати на практиці свої повноваження, окремі громадяни і спільноти повинні розвивати відповідні навички, мати доступ до інформації та ресурсів, а також мати у своєму розпорядженні практичні можливості для реального впливу на фактори, що впливають на їх здоров'я і благополуччя.
Система охорони здоров'я	Сукупність усіх державних і приватних організацій, установ, структур і ресурсів, призначення яких — покращувати, зберігати або відновлювати здоров'я людей. Системи охорони здоров'я включають надання як індивідуальних, так і громадських послуг, а також здійснення впливу на політику і діяльність інших секторів, з тим щоб в них приділялася необхідна увага соціальним, екологічним та економічним детермінантам здоров'я.
Соціальна мережа, соціальна структура	Сукупність суспільних взаємин і зв'язків між людьми, які можуть забезпечувати отримання або мобілізацію соціальної підтримки в інтересах здоров'я.
Соціальний градієнт здоров'я	Ступінчасте поліпшення показників здоров'я в міру поліпшення соціально-економічного становища. Шкалою відліку слугують такі параметри, як дохід, характер трудової діяльності або рівень освіти. Аналогічним чином, соціальний градієнт здоров'я можна визначити як поетапне (ступінчасте) або лінійне зниження показників здоров'я, яке виникає в міру погіршення

	соціального становища.
Соціальний капітал	Соціальний капітал відображає ступінь соціальної згуртованості, яка існує в суспільстві. Йдеться про процеси створення мереж, формування громадських норм і стану довіри, які сприяють координації та співпраці між людьми на користь загального блага.
Соціальні детермінанти здоров'я	Соціальні детермінанти здоров'я — це умови, в яких люди народжуються, ростуть, живуть, працюють і старіють, включаючи систему охорони здоров'я. Ці обставини формуються в залежності від розподілу грошових коштів, владних повноважень і ресурсів на глобальному, національному та місцевому рівнях, які, в свою чергу, перебувають під впливом здійснюваних заходів політики. Саме соціальні детермінанти здоров'я лежать в основі більшості несправедливостей щодо здоров'я, тобто дискримінаційних та переборних відмінностей в показниках здоров'я, які спостерігаються в країнах і між країнами.
Соціальні нерівності	<p>Соціальні нерівності — це відмінності в розподілі соціальних і економічних факторів або соціальних детермінант здоров'я в межах країни або між країнами. Соціальні нерівності зазвичай вимірюються такими параметрами, як дохід, освіта і трудова діяльність.</p> <p>Соціальні нерівності сприяють виникненню відмінностей за показниками здоров'я (нерівностей щодо здоров'я) і часто є первинним джерелом або причиною нерівностей щодо здоров'я. Тому заходи, спрямовані на скорочення нерівностей щодо здоров'я, повинні також включати вплив на соціальні детермінанти, такі як рівень освіти, умови проживання та роботи, працевлаштування і дохід. Так, наприклад, коли спільними діями в секторах охорони здоров'я та освіти домагаються, щоб дівчата не кидали школу і здобули середню освіту, це одночасно поліпшує як їх здоров'я, так і життєві можливості і скорочує нерівності стосовно здоров'я та нерівності в соціальному плані, які пов'язані з низьким рівнем освіти або незавершеним навчанням.</p>

<p>Справедливість щодо здоров'я, соціальна справедливість по відношенню до здоров'я</p>	<p>Соціальна справедливість – це відсутність несправедливих відмінностей між групами людей (які можна попередити або усунути), об'єднаних за соціальними, економічними, демографічними або географічними ознаками. "Соціальна справедливість щодо здоров'я" передбачає, що в ідеалі кожна людина повинна мати гідну можливість досягнення свого повного потенціалу здоров'я і, в більш практичному сенсі, що ніхто не повинен перебувати в менш сприятливому положенні, ніж інші, в плані досягнення цього потенціалу.</p>
<p>Стійкість</p>	<p>Здатність витримувати випробування часом, довговічність. В літературі з екології та питань розвитку поняття "стійкість" (sustainability) і "сталий розвиток" (sustainable development) часто використовуються як синоніми. Найбільш широко відоме визначення "сталий розвиток" дала Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку, яка визначила це поняття як розвиток, "який має на увазі задоволення потреб нинішнього покоління, не загрожуючи здатності майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби". В економіці охорони здоров'я термін "стійкість" також вживається для позначення потенціалу підтримки сприятливих показників здоров'я на задалегідь узгоджений період при прийнятному рівні ресурсного забезпечення в рамках допустимих коливань організаційних і громадських обставин. Все в більшій мірі докладаються зусилля для підкреслення синергізму між порядком денним громадського здоров'я і стійкою політикою.</p> <p>Динамічний процес ефективної адаптації та індивідуального або колективного реагування у відповідь на виникнення несприятливих обставин, таких як економічна криза, психологічний стрес, травма, трагічні події і інші істотні джерела стресу.</p>
<p>Стійкість (до зовнішніх впливів), міцність</p>	<p>Здатність протистояти таким обставинам, справлятися з ними і відновлюватися після їх впливу, а також визначення та залучення необхідних ресурсів і сприятливих чинників. У</p>

	<p>політиці Здоров'я-2020 особливо важливим визнається процес створення міцних, стійких спільнот та сприяння людям у нарощуванні їх потенціалу самопомоги. Поняття "міцна, або стійка, спільнота" також часто застосовується в контексті зниження ризиків (наприклад, таких як повінь) і важливості створення відповідних інфраструктур, систем і процесів прийняття рішень.</p>
Стратегічне керівництво в інтересах здоров'я	<p>Дії органів державного управління та інших структур, спрямовані на керування спільнотами, країнами або групами країн в їх зусиллях щодо досягнення здоров'я як невід'ємної складової благополуччя, із застосуванням як "загальнодержавного підходу", так і принципу "участі всього суспільства".</p>
Стратегічне керівництво охороною здоров'я	<p>Стратегічне керівництво та управління системами охорони здоров'я та процесом їх зміцнення.</p>
Уявлення про благополуччя	<p>Це невід'ємна частина визначення здоров'я за ВООЗ: «Здоров'я - це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів».</p> <p>Благополуччя існує у двох вимірах — суб'єктивному та об'єктивному. Це поняття включає життєвий досвід індивіда і порівняння його життєвих обставин з існуючими соціальними нормами та цінностями. Суб'єктивне благополуччя проявляється у людини загальним відчуттям задоволеності життям, ефективним психологічним функціонуванням і позитивно налаштованим емоційним станом.</p> <p>Приклади об'єктивних параметрів благополуччя і життєвих обставин включають: здоров'я, рівень освіти, працевлаштування, соціальні зв'язки, навколишнє середовище (штучне і природне), особисту безпеку, участь в житті суспільства та прийняті рішення, житлові умови і можливості для відпочинку.</p>

Термінологічний словник з епідеміології

Термін	Значення терміну
Анамнез епідеміологічний	<p>Розділ історії хвороби, що містить відомості про час, місце та обставини можливого зараження збудником інфекції. Епідеміологічний анамнез збирається у випадку інфекційного захворювання з метою встановлення можливого джерела інфекції та шляхів передачі його збудника, імунного статусу організму, строків інкубаційного періоду тощо. Це сукупність відомостей про інфекційного хворого, колектив, з яким була пов'язана його діяльність, і території, де могло відбутися зараження. Епідеміологічний анамнез дозволяє наближено оцінити спектр збудників інфекції, з якими міг зустрітися хворий, а також коло осіб, які були з ним у контакті (контактних осіб), що має значення для визначення напряму профілактичних та протиепідемічних заходів щодо обмеження подальшого поширення інфекції.</p> <p>В англійських джерелах ця частина анамнезу не відокремлюється, оскільки сучасна епідеміологія стосується не лише інфекційних захворювань, а будь-яких проблем зі здоров'ям, відповідно, і збір анамнезу передбачає запитання стосовно різних ризикових та захисних факторів, які присутні у житті пацієнта.</p>
Антиген	<p>Природна або штучно синтезована високомолекулярна сполука, яка здатна специфічно стимулювати імунокомпетентні лімфоїдні клітини на розвиток імунної відповіді та вступати у реакцію з продуктами цієї відповіді, наприклад антитілами. Антигени класифікують за походженням (природні – білки, вуглеводи, нуклеїнові кислоти, бактеріальні ендо- та екзотоксини, клітини крові, тканин тощо; штучні – динітрофенільовані білки та вуглеводи – гаптени; синтетичні – хімічно синтезовані молекули – поліамінокислоти, поліпептиди), за хімічною природою, генетичним відношенням «донор–реципієнт» (ауто-, ізо-, алло-, ксеноантигени). Антигени зазвичай мають структуру протеїнів та полісахаридів, а всі інші речовини можуть бути антигенами лише в комплексі з ними.</p>
Антитіла	<p>Імуноглобуліни (молекули білка) сироватки крові людини і тварин, що утворюються (синтезуються) у відповідь на потрапляння в організм різних антигенів, що специфічно взаємодіють з цими антитілами. Продукуються В-лімфоцитами та плазматичними клітинами; специфічно налаштовані на взаємодію з антигеном, що індукував їхній синтез. На специфічності реакції антиген-антитіло заснований один із головних сучасних методів діагностики інфекційних хвороб (імунодіagnostика). Виявлення специфічних антитіл у сироватці крові вказує на наявність у минулому контакту даного організму з певним збудником.</p>
Аутоантитіла	Антитіла, що виробляються організмом проти

	антигенів власних тканин (аутоантигенів)
Безсимптомна інфекція	Форма прояву інфекційного процесу, що характеризується відсутністю клінічних проявів захворювання, іноді очищенням організму від збудника (його кліренсом) та формуванням імунітету. Як синоніми наводяться терміни Інапаратна (тобто неявна) інфекція, субклінічна інфекція.
Біостатистика	Наукова галузь, пов'язана з розробкою та використанням статистичних методів у наукових дослідженнях, що стосуються біологічних об'єктів, тобто в медицині, охороні здоров'я, епідеміології, галузі екологічних, сільськогосподарських досліджень, біології тощо. Окремою галуззю біостатистики вважають медичну біо-статистику.
Боротьба з інфекційними хворобами	Проведення лікувально-профілактичних і протиепідемічних заходів з метою зниження кількості випадків захворювань або повної їх ліквідації.
Вертикальний шлях передачі	Загалом це передача збудника інфекції від одного покоління до іншого, а конкретніше – безпосередня передача збудника інфекції від матері дитині (під час вагітності, пологів або грудного вигодовування). Також застосовують термін «перинатальна трансмісія», що відображає час безпосередньо до та після пологів.
Вестерн-Блот (Імуноблот)	Метод дослідження, що поєднує в собі імуноферментний аналіз (ІФА) з попереднім електрофоретичним перенесенням на нітроцелюлозну смужку (стрип) антигенів. На нітроцелюлозну смужку наноситься досліджуваний матеріал (сироватка, плазма крові пацієнта), і якщо в пробі є специфічні антитіла, то вони зв'язуються з відповідними (комплементарними) антигенними смугами. Результат цієї взаємодії візуалізується; наявність смуг на певних ділянках нітроцелюлозної смужки підтверджує присутність в досліджуваному матеріалі антитіл до певних антигенів.
Вибірка, вибіркова сукупність	Частина елементів, відібраних із генеральної сукупності.
Випадок	В епідеміології це представник населення або досліджуваної групи, виявлений як такий, що має конкретне захворювання, розлади здоров'я або певний стан, щодо якого вивчають його поширеність, фактори ризику тощо. Для визначення випадків можуть бути використані такі критерії, як індивідуальні діагнози (поставлені лікарем), реєстри і сповіщення, виписки із лікарських записів, результати обстеження або скринінгу населення тощо. Епідеміологічне визначення випадку не обов'язково збігається із звичайним клінічним визначенням. Наприклад, в одного пацієнта протитуберкульозного диспансеру може бути кілька клінічних випадків туберкульозу. Визначення випадку має бути чітко прописано в протоколі, програмі, методах дослідження тощо.
Висновок щодо причинно-	Висновок про те, що ефект (результат) виникає як

наслідкового зв'язку	наслідок того, що змінюється причина (причинний, етіологічний фактор). Для встановлення причинно-наслідково-го зв'язку в епідеміологічних дослідженнях враховують так звані критерії причинності (критерії Хілла – Hill's criteria of causation), серед яких: стійкість, сила, специфічність, залежність «доза– ефект», розподіл у часі, біологічна правдоподібність, когерентність, експеримент. Але слід враховувати те, що жоден із перелічених критеріїв не можна розглядати як абсолютний. Лише сукупність критеріїв вважається підставою для причинно-наслідкових висновків.
ВІЛ-негативна особа	Особа, результати тестування якої не свідчать про наявність ВІЛ-інфекції (наприклад, відсутність антитіл до ВІЛ). Як синонім вживають термін «серонегативний». При цьому ВІЛ-негативна людина може бути інфікованою, якщо знаходиться в проміжку часу між контактом з джерелом ВІЛ і появою специфічних антитіл до ВІЛ.
ВІЛ-позитивна особа	Особа, результати тестування якої свідчать про наявність антитіл до ВІЛ. Синонім – «серопозитивний».
Віремія (вірусемія)	Фаза патогенезу вірусної інфекції, яка являє собою циркуляцію вірусу в кровотоці хворого, що сприяє розповсюдженню збудника в організмі та ураженню різних органів і систем.
Вірулентність	Сума властивостей інфекційного агента, які визначають його хвороботворну дію. Вірулентність відрізняється від патогенності збудника інфекційної хвороби. На відміну від патогенності, яка є видовою ознакою мікроорганізмів, вірулентність – це індивідуальна ознака конкретного штаму або екземпляру патогенного мікроорганізму, тобто наскільки саме цей вірус чи бактерія здатні пошкоджувати клітини макроорганізму і через це викликати хворобу. Вірулентність вимірюється такими умовними величинами: мінімальна летальна (смертельна) доза (DLM), 50%-на летальна доза (LD 50), інфікуюча доза (ID50) для певного виду експериментальних тварин.
Вірус	Неклітинні форми життя простої організації, які мають геном (ДНК або РНК, відповідно ДНК- або РНК-віруси, за класифікацією по Балтимору), ззовні оточені білковими молекулами, що створюють оболонку вірусу (капсид); деякі віруси мають додаткову зовнішню (вторинну) ліпідну оболонку, більш складні – містять низку ферментів. Віруси не мають власного обміну речовин, апарату синтезування, тому здатні до реплікації (самовідтворення) лише в клітинах більш високоорганізованого організму хазяїна і залежать від структури та метаболізму таких клітин, тобто є облігатними паразитами.
Генеральна сукупність	Статистична сукупність всіх одиниць/об'єктів/суб'єктів/явищ, що підлягають

	дослідженню і стосовно яких дослідник намагається отримати нове знання та з яких зроблена (може бути зроблена) вибірка. У практиці вивчення стану здоров'я населення генеральну сукупність розглядають у конкретних межах, окреслених певними ознаками (наприклад, територіальна, виробнича, поведінкова, гендерна тощо) або їх поєднанням. Опис генеральної сукупності варто робити через відповіді на запитання «хто», «де?», «коли?». Генеральна сукупність характеризується якісними ознаками та/або кількісними змінними (параметрами), які можна оцінювати за вибірковими даними.
Гіпотеза	Припущення, зроблене на підставі спостереження або умовиводу, що дозволяє робити прогнози, які можуть бути спростовані; будь-яке твердження, яке можна перевірити та спростувати.
Група підвищеного ризику	Група осіб, для яких ризик конкретного захворювання, травми або інших відхилень у стані здоров'я вищий, ніж у решти спільноти чи населення, через вплив різних факторів ризику: спадкових, соціально-економічних, професійних, екологічних, поведінкових тощо.
Дані	Загалом це відомості, необхідні для будь-якого висновку, рішення. Згідно з одним із визначень міжнародної організації стандартизації (the International Organization for Standardization – ISO), дані – це представлення фактів, понять або інструкцій у формі, прийнятній для спілкування, інтерпретації або оброблення людиною за допомогою автоматичних засобів (ISO/IEC/IEEE 24765-2010). Неформально дані часто ототожнюють з інформацією, проте дані – це первинна і необроблена форма, а інформація – певний рівень структурованості даних.
Демографічна статистика	Галузь соціально-економічної статистики, яка займається збиранням, обробкою та аналізом даних, що характеризують чисельність населення; розміщення населення по території, склад за статтю, віком, сімейним станом, національністю, рівнем освіти, зайнятістю тощо. З позиції охорони здоров'я, демографічна статистика – це дані державної реєстрації щодо природного руху населення, зокрема народжуваності, смертності, загибелі плоду, кількості вагітностей, кількості живонароджених та мертвнонароджених дітей, репродуктивних і вікових параметрів населення, кількості шлюбів і розірвання шлюбів, материнської смертності тощо (у регіональному, національному, міжнародному масштабі).
Детермінант	Будь-який фактор, чинник або подія, що призводять до змін у стані здоров'я або в іншій характеристиці. Як синоніми також застосовують терміни «предиктор», «фактор», «чинник».
Джерело збудника інфекції	Людина або тварина, заражені збудниками інфекційної

	хвороби, не лише хворі на неї, а також так звані «носії» збудника інфекції.
Дозорний епідеміологічний нагляд (ДЕН)	Епідеміологічний нагляд, заснований на зборі даних у вибіркових популяціях, по вибіркових пунктах або ділянках дозорного епіднагляду. Це необхідно для раннього виявлення випадків захворювання або отримання індикаторних даних щодо поширення захворювання чи будь-якої проблеми, пов'язаної зі здоров'ям. Одна зі складових ДЕН – збирання інформації по конкретній популяційній групі, що в подальшому використовують як індикатор тенденцій серед населення в цілому. Щоб висновки, отримані в ході ДЕН, були обґрунтованими і була можливість порівняння даних, потрібні стандартні визначення випадків (для ДЕН) та стандартні протоколи.
Дослідження	У широкому розумінні це пошук нових знань або систематичне розслідування з метою встановлення фактів; у більш вузькому сенсі – науковий метод вивчення будь-якого об'єкта (предмета, явища) з метою виявлення його закономірностей, що характеризується об'єктивністю, відтворюваністю, доказовістю, точністю. Дослідження має два рівні – емпіричний і теоретичний. Як правило, дослідження розподіляють на фундаментальні та прикладні, кількісні й якісні, унікальні та комплексні. Для природничих наукових дисциплін у цілому характерний такий алгоритм дослідження: спостереження, теоретичний аналіз та пошук можливої концепції, розробка гіпотези, розробка методу і методик виконання, забезпечення експерименту.
Емерджентні інфекції, емерджентні збудники інфекції	Загальна назва деяких інфекційних хвороб (збудників інфекції), які з'явилися нещодавно (непередбачені, незвичайні, надзвичайні). Вони характеризуються раптовістю появи та виникненням надзвичайних ситуацій, як правило, дуже напружених. Критерії емерджентних інфекцій: 1) Нові, раніше невідомі інфекції та збудники, які діагностуються уперше і через це суттєво впливають на здоров'я населення (наприклад, ВІЛ-інфекція, легіонельоз, кліщовий бореліоз, «атипова пневмонія», геморагічні гарячки Ласса, Марбурга; хвороба, спричинена вірусом Ебола, пріонні захворювання людини і тварин). 2) Відомі інфекційні хвороби у змінених формах епідемічного стереотипу (прояву, перебігу); збудники переходять до інших видів хазяїв, розповсюджуються у новій географічній зоні або серед нової популяції (свинячий, пташиний грип). Виділяють також ремерджентні інфекції – старі інфекції, які раніше були подолані та/або контролювалися засобами вакцинопрофілактики, проте знову отримали неочікуване поширення (наприклад, поліомієліт).
Ендемічна місцевість (країна)	Територія з постійно підвищеною захворюваністю

	серед людей внаслідок переважно природних чинників.
Ендемічна хвороба (інфекція)	Цей термін застосовують до інфекційних (паразитарних) та низки інших хвороб, характерних для даної місцевості у зв'язку з наявністю природних або соціальних передумов, необхідних для укорінення захворювання шляхом підтримання епідемічного процесу.
Епідеміологія	Наука про епідемічний процес, закономірності поширення інфекційних хвороб у популяції людей та заходи (профілактичні і протиепідемічні) боротьби з інфекціями.
Епідеміологія неінфекційних хвороб	<p>Розділ сучасної епідеміології, що вивчає причини та умови виникнення і поширення неінфекційної захворюваності серед населення для розробки і застосування профілактичних заходів. На відміну від епідеміології інфекційних хвороб (класичної), поняття неінфекційної епідеміології означає лише застосування епідеміологічного методу для вивчення закономірностей поширення різних за своєю причиною неінфекційних масових порушень здоров'я населення. У епідеміології неінфекційних захворювань виділяють, в залежності від часової тривалості причинно-наслідкових зв'язків, обумовлених реактивністю і компенсаторними механізмами, просторовий і просторово-часовий (хронологічний) напрямки. Вони досить істотно відрізняються за своїми аналітичними системами і показниками, що використовуються. Просторовий напрямок ефективно використовують в онкології, серцево-судинної патології, ендокринології та інших сферах. Хронологічний напрямок як методологію і метод фазово-просторового аналізу вперше розробили і використали в психіатрії.</p> <p>На сьогодні виділяють наступні різновиди в медичній епідеміології неінфекційних хвороб:</p> <ul style="list-style-type: none"> - травм та ранових уражень; - ожиріння; - невідкладних станів; - неврологічних хвороб; - хвороб ротової порожнини; - психіатричних розладів; - хвороб нирок; - репродуктивної сфери; - хвороб дихальної системи; - кардіоваскулярних хвороб; - генетичних розладів; - молекулярну; - харчування; - соціальну; - практики громадського здоров'я; - життя (англ. lifecourse).
Епідеміологічна тріада	Модель причинно-наслідкових зв'язків, прийнята в

	<p>епідеміології:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) збудник хвороби; 2) сприйнятливий організм; 3) фактори, що сприяють взаємодії збудника з організмом. <p>У радянській епідеміології розглядалися три ланки епідемічного процесу, які дещо відрізняються від зазначених вище трьох компонентів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) джерело збудника інфекції; 2) механізм передачі збудника інфекції; 3) сприйнятливе населення. <p>Обидві моделі розроблялися переважно стосовно розвитку інфекційних хвороб.</p>
Епідеміологічне дослідження	<p>Сукупність методичних прийомів, що дозволяють оцінити структуру захворюваності населення за групами і нозологічними формами хвороби, щодо окремих захворювань – за територією, серед різних груп населення і в часі (цим займається так звана описова, дескриптивна епідеміологія), а також розкрити конкретні елементи соціальних та природних умов, тобто причинно-наслідкові зв'язки у розвитку та прояві захворюваності.</p>
Епідеміологічний нагляд	<ol style="list-style-type: none"> 1) Систематичне безперервне збирання даних та своєчасне поширення інформації серед зацікавлених осіб з метою вжиття певних заходів (ВООЗ). 2) Безперервне систематичне збирання, аналіз та інтерпретація даних про здоров'я, що є важливими для планування, реалізації й оцінки діяльності в інтересах громадського здоров'я, тісно пов'язані із своєчасним поширенням цих даних серед усіх зацікавлених осіб з метою профілактики і контролю (CDC).
Епідемічна хвороба	<p>Хвороба, що характеризується високими (епідемічними) підйомами захворюваності, тобто охоплює значні групи населення.</p>
Епідемічний спалах (групове захворювання), спалах	<p>Групові або декілька захворювань серед людей, пов'язані між собою загальним джерелом збудника інфекції, шляхом або факторами його передачі, спільним місцем та часом виникнення у межах інкубаційного періоду. Спалахи зазвичай обмежуються колом родини, організованого колективу або населеного пункту.</p>
Епідемія	<p>Інтенсивне й значне поширення інфекційної хвороби, котра охоплює населення регіону, країни або декількох країн. Для епідемій притаманний високий рівень захворюваності, що перевищує спорадичний рівень, характерний для даної території.</p>
Етіологія	<p>В цілому – наука про причини, причинності. В епідеміології під етіологією мають на увазі конкретний специфічний чинник, що призвів до розвитку хвороби або іншого стану, пов'язаного зі здоров'ям.</p>
Заразний (контагіозний) період	<p>Період часу, протягом якого хвора людина (або тварина) може прямо чи опосередковано передавати збудник інфекції до іншої людини (тварини).</p>
Імунітет активний	<p>Специфічна імунологічна реактивність, зумовлена</p>

	наявністю антитіл та/або Т-лімфоцитів, що утворюються внаслідок контакту з антигеном; імунітет, набутий таким чином, зберігається надовго (місяці, роки).
Імуноген	Речовина (природна або синтетична сполука), яка здатна при введенні в організм викликати розвиток гуморальної або клітинної імунної реакції (на відміну від імунологічної толерантності). Не всі антигени (ширше поняття) є імуногенами. Для викликання імунної відповіді важливо, щоб антиген мав у своєму складі і детермінанти, які визначають імунну відповідь, і макромолекулярний носій. Без цього носія самі детермінанти (так звані гаптени) не можуть викликати відповідь. Важливе значення має спосіб потрапляння імуногену до організму: більшість речовин діють як імуногени при їх парентеральному введенні (підшкірно, внутрішньом'язово, внутрішньовенно). Поняття «імуногену» широко використовується у зв'язку з дослідженнями генної інженерії, і перспективні генно-інженерні імуногени прийнято позначати як кандидати у вакцини.
Імуногенність	Сукупність властивостей, що визначають здатність речовини (імуногену) індукувати в імунокомпетентних організмах або клітинах гуморальний та/або клітинний імунітет.
Імунодефіцит	Нездатність імунної системи до вироблення достатньої реакції на антиген – порушення імунологічної реактивності, пов'язане з випадінням одного або декількох елементів імунного апарату або неспецифічних факторів захисту організму, що тісно з ними взаємодіють (наприклад, система комплементу, фагоцитарних макрофагів). Розрізняють такі види імунодефіциту: спонтанний, вроджений (первинний) і набутий (вторинний), що розвивається внаслідок іншого захворювання (приклад – СНІД). Імунодефіцит може бути наслідком дефекту системи В-клітин або системи Т-клітин, а також обох систем імунітету (комбінований імунодефіцит).
Імуноферментний аналіз (ІФА)	Лабораторний метод виявлення специфічних маркерів (антитіл, антигенів у сироватці/ плазмі крові), що базується на визначенні комплексу антиген-антитіло шляхом введення в один із компонентів реакції ферментативної мітки (позначки) з наступною її детекцією за допомогою відповідного субстрату, що змінює своє забарвлення. Основою проведення будь-якого варіанту ІФА є визначення продуктів ферментативних реакцій при дослідженні тестованих зразків у порівнянні з негативним і позитивним контролем.
Інвазивність	Здатність мікроорганізмів перетинати клітинні, тканинні, гуморальні захисні бар'єри.
Інкубаційний період	Період часу між проникненням збудника інфекції в організм хазяїна та появою перших ознак або симптомів

Інфекційна хвороба	<p>захворювання.</p> <p>1) Захворювання, викликане специфічним збудником інфекції або його токсином; розвивається після передачі збудника інфекції від зараженої людини (тварини) безпосередньо або опосередковано через переносника або фактори зовнішнього середовища;</p> <p>2) порушення нормальної життєдіяльності людини, що проявляється клінічно, внаслідок морфологічних і функціональних ушкоджень, що викликані проникненням та розмноженням в її організмі збудника інфекційної хвороби;</p> <p>3) розлади здоров'я людей, викликані живими збудниками (вірусами, бактеріями, рикетсіями, найпростішими, грибами, гельмінтами, кліщами, іншими патогенними мікроорганізмами), продуктами їхньої життєдіяльності (токсинами), патогенними білками (пріонами), передаються від заражених осіб здоровим і схильні до масового поширення.</p> <p>Небезпечні інфекційні хвороби – інфекційні хвороби, що характеризуються важкими та/або стійкими розладами здоров'я в окремих хворих і становлять небезпеку для їхнього життя та здоров'я.</p> <p>Особливо небезпечні інфекційні хвороби – інфекційні хвороби (у тому числі карантинні: чума, холера, жовта гарячка), що характеризуються важкими та (або) стійкими розладами здоров'я у значній кількості хворих, високим рівнем смертності, швидким поширенням серед населення.</p> <p>У даний час терміни «небезпечні» та «особливо небезпечні» хвороби застосовують лише у ряді країн пострадянського простору. Також немає повної тотожності між англійськими та українськими термінами щодо цих інфекційних захворювань.</p>
Інфекційний контроль (контроль внутрішньо-лікарняних/ нозокоміальних інфекцій)	<p>Система заходів, заснована на даних епідеміологічної діагностики, спрямованих на попередження виникнення та поширення інфекційних захворювань в лікувально-профілактичних установах.</p>
Інфекційний період, синонім Заразний період	<p>Час, протягом якого збудник інфекції може бути переданий прямо або опосередковано від зараженої до іншої людини, від зараженої тварини до людини або від зараженої людини до тварини (у тому числі членистоногих). Цей період триває від моменту інфікування до одужання і кліренсу збудника інфекції або припинення носійства (якщо воно формується).</p>
Інформована згода	<p>Процес, що включає інформування лікарем/дослідником пацієнта/учасника клінічного дослідження та подальше прийняття ним курсу лікування, терапевтичної процедури або маніпуляції, дослідження чи іншого втручання. Інформована згода також є обов'язковим компонентом проведення досліджень за участю людей. Відповідно до стандартів належної клінічної практики, інформована згода є одним із</p>

	<p>елементів захисту прав пацієнтів, який гарантує, що пацієнт розуміє характер втручання і може добровільно прийняти рішення щодо своєї участі або неучасті.</p> <p>Основні принципи отримання інформованої згоди:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) використання лише схваленої етичним комітетом версії інформованої згоди; 2) інформація для пацієнта має бути надана у письмовому та усному вигляді; 3) пацієнту (або його родичам) треба дати достатньо часу для прийняття рішення; 4) інформована згода має бути отримана раніше будь-яких процедур, пов'язаних з лікуванням/дослідженням; 5) пацієнт/учасник клінічного дослідження та лікар/дослідник мають власноруч підписати та датувати інформовану згоду (якщо передбачено застосування письмової згоди); 6) пацієнт/учасник клінічного дослідження має отримати копію інформованої згоди.
<p>Карта, форма розслідування випадку захворювання; карта епідеміологічного обстеження</p>	<p>Форма, до якої занесено дані щодо окремого пацієнта, включаючи його ім'я, місце проживання, дату народження, стать, вік, клінічні дані, матеріали, що були зібрані в ході епідеміологічного обстеження, попередній та фінальний клінічний і лабораторний діагноз. Також заносять дані щодо фахівця, який збирав дані та проводив розслідування, а також адміністративної одиниці, де проводилося розслідування. Форма розслідування випадку інфекційної хвороби після завершення набуває значення статистичного документу, необхідного для проведення ретроспективного і проспективного епідеміологічного аналізів.</p>
<p>Кластер</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Об'єднання декількох однорідних елементів, які можна розглядати як самостійну одиницю, що має певні властивості; 2) Група суб'єктів, які мають близькі значення змінних. <p>В епідеміології: близькість (агрегація, групування) відносно нечастих подій (захворювань) між собою у просторі або часі в кількості, що видається більшою, ніж можна було очікувати.</p>
<p>Когерентність епідеміологічна</p>	<p>Один з критеріїв причинно-наслідкового зв'язку в біологічних та медичних науках – ступінь відповідності біологічних, клінічних або соціологічних даних доказам, отриманим в епідеміологічних дослідженнях.</p>
<p>Когорта</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) У широкому розумінні – це будь-яка обрана група осіб, які спостерігалися або відстежувалися протягом певного періоду часу. 2) Група осіб, з самого початку об'єднана будь-якою загальною ознакою (наприклад, здорові особи або хворі на певній стадії захворювання), яких спостерігають протягом тривалого часу з метою простежити, що відбудеться в подальшому внаслідок впливу будь-якого

	фактора ризику (в когортному дослідженні).
Коінфекція	Поєднана, асоційована, змішана, мікст-інфекція; про коінфекцію говорять, коли інфекційний процес, викликаний спочатку одним збудником, у подальшому на різних етапах (або одночасно з початком першого) може асоціюватися з інфекційним процесом іншої етіології. У структурі інфекційних хвороб на долю коінфекції припадає до 50% випадків, у тому числі вірусної етіології – до 30 %.
Контакт прямиий	Шлях передачі збудника інфекції безпосередньо від інфікованої особи іншій сприйнятливій людині при контакті зі шкірою або слизовими оболонками, рукоштовпанні, поцілунку, статевому акті.
Лабораторне підтвердження	Алгоритм комплексу лабораторних досліджень, що дозволяє підтвердити припустимий діагноз, випадок того чи іншого захворювання. При інфекційних хворобах – підтвердження наявності збудника інфекції або його маркерів (антигенів, антитіл, генетичного матеріалу) у зразках біологічних субстратів обстежуваної особи.
Латентна інфекція / Прихована інфекція	Безсимптомне перебування збудника інфекції в організмі хазяїна.
Летальність	Частка випадків конкретного захворювання, які завершилися смертю хворого, за даний період часу.
Материнські антитіла	Антитіла, які передаються плоду від матері та захищають дитину від інфекції протягом певного часу після народження.
Механізм передачі збудника інфекції	Спосіб, яким збудники інфекційних хвороб переміщуються від джерела до сприйнятливої особи, зумовлений локалізацією збудників в організмі хворого. У вітчизняній епідеміологічній літературі розрізняють такі механізми передачі збудника інфекції: 1) фекально-оральний – локалізація збудника у кишечнику; виводиться разом з випорожненнями; із забрудненого ними довкілля можуть потрапляти до травного каналу сприйнятливого організму разом з харчовими продуктами або водою; 2) крапельний – збудники локалізуються на слизових оболонках дихальних шляхів; потрапляють у повітря при кашлі, чханні, голосній розмові тощо; зберігаються у повітрі нетривалий час у крапельках аерозолі або на частинках пилу і потрапляють у сприйнятливий організм при вдиханні; 3) трансмісивний – збудник локалізується в крові й лімфі джерела і циркулює у замкненій кровоносній системі, яка не має прямого виходу в довкілля; потрапляє до сприйнятливого організму через переносників (кровосисні комахи) під час укусу; 4) контактний – збудники локалізуються на шкірі або слизових оболонках; зараження може відбутися при безпосередньому або опосередкованому контакті між джерелом і сприйнятливим організмом;

	<p>ще одна назва – контактнo-рановий механізм;</p> <p>5) вертикальний – перехід збудника від матері до плода, тобто від одного покоління до іншого. Цей спосіб зараження розглядають також як різновид контактного, або не як механізм, а як шлях передачі збудника інфекції.</p>
Моніторинг	Цілеспрямована діяльність, що полягає у перманентному спостереженні, аналізі, оцінці й прогнозі стану об'єкта (процесу, явища, системи). Часто розрізняють роль моніторингу й оцінки. Моніторинг має відбуватися постійно, одночасно з діяльністю. Для проведення оцінки необхідний ретроспективний погляд на те, що вже відбулося.
Моноінфекція	Інфекційне захворювання, етіологічно пов'язане з одним збудником.
Нозокоміальна / Внутрішньолікарняна / Госпітальна інфекція	Будь-яке клінічно виражене захворювання інфекційного походження, яке уражає хворого внаслідок його перебування в лікувально-профілактичному закладі, а також захворювання медичного працівника внаслідок його роботи в даному закладі, незалежно від того, з'явилися симптоми захворювання під час перебування в стаціонарі чи після виписки (ВООЗ). Тобто у поняття внутрішньолікарняних інфекцій входять захворювання пацієнтів стаціонарів, пацієнтів, які отримують допомогу в амбулаторно-поліклінічних, медико-санітарних частинах, здоров'я пунктах, на дому, а також випадки внутрішньолікарняного інфікування медичного персоналу під час виконання професійних обов'язків.
Носій (збудника інфекції)	Людина (тварина), яка має певний інфекційний агент за відсутності явних клінічних ознак захворювання і є потенційним джерелом збудника інфекції. Стан носійства може спостерігатися при інапарантній (безсимптомній) формі інфекційного процесу – так зване «здорове» або безсимптомне носійство; під час інкубаційного періоду, одужання або після одужання. Стан носійства може бути короткочасним (тимчасовий, транзиторийний носій), тривалим, довічним (хронічний носій).
Опортуністична інфекція (ОІ)	Інфекція, збудник якої, перебуваючи в організмі людини (тварини), не викликає захворювання за умови здорової імунної системи, але стає патогенним за особливих умов, у тому числі при імунодефіциті. Іноді опортуністичні інфекції називають умовно-патогенними.
Пандемія	Повсюдна епідемія, що інтенсивно поширюється в багатьох країнах світу або навіть в усіх частинах світу.
Патоген / Патогенний мікроорганізм / Збудник хвороби	Мікроорганізм, що викликає хворобу.
Патогенність, хвороботворність	Видова генетична ознака мікроорганізму, що визначає ступінь, до якого патоген, тобто мікроорганізм, здатний викликати хворобу. За цією ознакою мікроорганізми поділяються на патогенні, умовно-патогенні та

	сапрофітні. Патогенність може бути виміряна відношенням кількості осіб, в яких розвинулася клінічна форма певного захворювання, до кількості осіб, експонованих даним збудником. Проте існує думка, що патогенність можна описати лише якісними ознаками. Специфічні дії патогенних мікроорганізмів є проявами їхньої боротьби за виживання.
Повідомлення	Процес інформування, наприклад, органів управління охорони здоров'я про випадки або спалахи захворювань.
Популяція	<p>1) Сукупність організмів одного виду, які тривалий час мешкають на одній території. Цей термін використовується в різних розділах біології, екології, демографії, медицині тощо.</p> <p>2) Все населення даної території або країни загалом; кількість населення даної території.</p> <p>3) В епідеміології – сукупність осіб (одиниць спостереження), поєднаних певними характеристиками, з яких відбирається вибірка і на яку можна поширювати результати і статистичні висновки, отримані на цій вибірці. Одиницями спостереження можуть бути не лише люди (тварини), а й організації, медична документація тощо.</p>
Профілактика	Сукупність заходів, спрямованих на запобігання захворюванням та зміцнення здоров'я.
Профілактика первинна	Комплекс медичних і немедичних заходів, спрямованих на запобігання захворюванням шляхом усунення причин та умов їх виникнення й розвитку, а також завдяки підвищенню стійкості організму до впливу чинників навколишнього природного, виробничого та побутового середовища, здатних викликати патологічні реакції.
Профілактика вторинна	Комплекс медичних, соціальних, санітарно-гігієнічних, психологічних та інших заходів, спрямованих на раннє виявлення та уповільнення розвитку захворювання.
Профілактика третинна	Комплекс медичних, соціальних, психологічних й інших заходів, спрямованих на запобігання погіршення перебігу та загострень, ускладнень і хронізації захворювань, обмежень життєдіяльності, що викликають дезадаптацію хворих в суспільстві, зниження працездатності, у тому числі інвалідизацію та передчасну смерть.
Профілактика хвороб	Система заходів, спрямованих на запобігання захворювань (наприклад, у випадку інфекційних захворювань – за допомогою вакцинації або боротьби з переносниками збудників інфекції). Зазвичай профілактика захворювань відбувається через вивчення та мінімізацію факторів ризику виникнення кожного окремого захворювання. Такі фактори можуть мати характер біологічних, поведінкових, структурних. Оскільки виникнення таких факторів у різних груп людей також визначається певними факторами, як правило,

	соціальними, які фактично є причинами причин, на даний час у світі широко застосовують підхід соціальних детермінант здоров'я.
Реакція антиген-антитіло	Взаємодія антигену з антитілом in vivo або in vitro.
Реєстр	В епідеміології – масив даних про всі випадки захворювання або стани, пов'язані зі здоров'ям, у популяції. Один із варіантів – Реєстр за віком і статтю
Резистентність / Стійкість (до ліків)	стійкість мікроорганізмів до терапевтичних препаратів (а також до дезінфекційних засобів).
Ризик	Очікувана ймовірність події (наприклад, хвороби, інфікування тощо), що може виникнути під впливом певного фактора (фактора ризику), а у вузькому сенсі ризик – це кількісна оцінка небезпеки.
Рівень (показник, частота)	В епідеміології (демографії, статистиці) це означає частоту, з якою спостерігається подія у певній популяції за конкретний період часу.
Синдром	Група ознак або симптомів, які виникають одночасно або послідовно і характеризують стан, пов'язаний зі здоров'ям; може бути проявом певно-го захворювання.
Скринінг	Обстеження з метою виявлення нерозпізнаних випадків захворювань (безсимптомних, латентних) або інших ознак, пов'язаних зі здоров'ям, шляхом використання тестів або інших процедур – обстеження людей, які не мають симптомів захворювання, для його раннього виявлення та лікування. Цільовою популяцією для проведення скринінгу є популяція «підвищеного ризику». Скринінг не застосовується для діагностики захворювань; цей методичний підхід «сортує» зовнішньо практично здорових осіб на тих, хто ймовірно хворий, і тих, хто ймовірно здоровий. Скринінг має сенс лише у тому випадку, коли виявлене захворювання (у тій стадії, в якій воно виявлене) можна лікувати і раніше розпочате лікування покращує прогноз.
Соціально небезпечні хвороби	Захворювання людини, виникнення і розповсюдження яких пов'язане переважно з несприятливими соціально-економічними умовами (венеричні захворювання, туберкульоз, ВІЛ-СНІД та ін.).
Спорадична захворюваність	Одиничні, не пов'язані між собою, не повсюдні та нерегулярні випадки захворювання.
Тенденція епідемічна	Напрямок змін інтенсивності епідемічного процесу в багаторічній динаміці; характеризує стабілізацію, ріст та зниження захворюваності.
Управління ризиком (ризиками)	Діяльність із запобігання виникненню будь-яких небезпек або зведення несприятливих наслідків впливу будь-якого фактора ризику до мінімального рівня. Управління ризиком в епідеміології – пошук або вдосконалення засобів і методів запобігання виникненню епідемічного процесу або обмеження його масштабів у разі виникнення та розвитку. Кінцева мета управління

	<p>ризиком – зведення до мінімуму епідеміологічного та соціально-економічного збитку від ймовірного впливу фактора ризику. Елементи управління ризиком:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) оцінка ризику (характеристика ризику); 2) контроль за експозицією; 3) моніторинг ризику.
Уразливе населення, уразлива група населення	<ol style="list-style-type: none"> 1) Соціально та економічно не захищені групи населення, такі як біженці, переміщені особи, мігранти, безпритульні, етнічні меншини, люди з обмеженими доходами, люди похилого віку, люди з різними хронічними захворюваннями, особливо психічними, та інші групи, схильність яких до несприятливих соціальних, економічних або медичних факторів вища, ніж у населення в цілому; 2) групи осіб, у яких кожен має деякі спільні характеристики, що можуть позначитися на стані здоров'я (наприклад, відсутність щеплення у дітей, які були в контакті з поліовірусом; ослаблений імунітет в осіб, які мешкають на екологічно забруднених територіях тощо).
Фактор передачі (збудника інфекції)	<p>Елементи зовнішнього середовища, що забезпечують перенесення збудника інфекції від одного організму до іншого (повітря, їжа, вода, ґрунт, предмети побуту і виробництва, живі переносники).</p>
Фактор ризику	<p>Біологічний, природний, соціальний фактор (чинник), що визначає, сприяє або підвищує ймовірність ускладнення стану, пов'язаного зі здоров'ям (захворювання), або епідемічної ситуації. Фактори епідеміологічного ризику – це передумови ускладнення епідемічної ситуації – агент або обставина, вплив якої на епідемічну ситуацію визначає (викликає або підвищує) ймовірність її ускладнення (збільшення ризику виникнення або зростання кількості випадків захворювання).</p> <p>Біологічні фактори епідеміологічного ризику – біологічні особливості популяцій збудника інфекції, переносника і хазяїна.</p> <p>Природні («екологічні») фактори епідеміологічного ризику – елементи географічного середовища (рельєф, клімат, склад ґрунту тощо), що взаємодіють з паразитарною системою.</p> <p>Соціальні фактори епідеміологічного ризику – демографічні чинники та соціально-економічні умови життя (роботи, побуту, відпочинку, медичної допомоги і т. ін.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) демографічні (міграція населення, рівень народжуваності, смертності тощо); 2) професійні – пов'язані з особливостями професійної діяльності; 3) побутові (скупченість, відсутність санітарних умов); 4) технічні (аварії в системах водопостачання та каналізації, порушення правил виготовлення і

	реалізації продуктів харчування); 5) поведінкові.
Хазяїн (збудника інфекції)	Людина, тварина, птах, членистоногі, в організмі яких підтримується існування збудника інфекції в природних умовах.
Хвороба, що підлягає реєстрації	Хвороба, яка відповідно до правових вимог одразу ж після встановлення діагнозу має бути зареєстрована. Подання первинною ланкою охорони здоров'я до органів управління охороною здоров'я інформації про випадки таких захворювань є складовою функціонування епіднадзора, а саме його пасивною складовою.
Частота (виникнення) епідемій	Періодичність, з якою з'являються епідемії після їх згасання до спорадичного рівня. Періодичне підвищення захворюваності має місце при всіх інфекційних хворобах, але закономірний характер притаманний лише інфекціям, за яких захворюваність регулюється імунітетом (інфекції дихальних шляхів, передусім грип).
Чутливість системи епіднадзора	Спроможність системи епідеміологічного нагляду виявити істинні випадки захворювання.
Швидкий тест (ШТ), швидкий простий тест, експрес-тест	Серологічний тест на виявлення специфічних маркерів хвороби, постановка якого вимагає менше двох годин для отримання результату дослідження без використання спеціального обладнання. Залежно від технології розрізняють такі ШТ: аглютинаційні; точкове імуноферментне зв'язування з використанням твердої основи; мембранні; імунохроматографічні. Аглютинаційні, мембранні та імунохроматографічні тести потребують значно менше часу для проведення аналізу, ніж тести з технологією точкового імуноферментного зв'язування.
Шлях передачі (збудника інфекції)	Сукупність факторів (факторів передачі), що забезпечують проникнення збудника інфекції у сприйнятливий організм в конкретних умовах місця і часу, реалізуючи механізм передачі. Відповідно до факторів передачі шлях може бути водним, харчовим, контактано-побутовим тощо, реалізуватися у природних та штучних умовах.

Абсолютні величини	несуть важливу інформацію про розмір того чи іншого явища (наприклад, кількість хворих, кількість новонароджених, кількість ліжок в стаціонарі).
Абсолютний приріст	різниця між наступним і попереднім рівнем. Вимірюється в тих же одиницях, у яких представлені рівні ряду.
Автоматична модель вибору	метод вибору змінних, підлягаючих включенню в математичну модель, наприклад, прямий, зворотний, покроковий, усі підгрупи.
Алгоритм	послідовний ряд операцій, що виконуються у відповідності з певними правилами.
Альтернатива	необхідність вибору між двома чи декількома можливостями, що заперечують одна одну.
Альтернативна гіпотеза	гіпотеза відносно цікавлячого ефекту, що суперечить нульовій гіпотезі і вірна, якщо нульова гіпотеза помилкова.
Альтернативна гіпотеза (H1)	гіпотеза про значимість відмінностей
Аналіз "витрати ефективність"	метод клініко-економічного аналізу, при якому здійснюють порівняльну оцінку співвідношення витрат і ефективності (результату) при двох і більше втручаннях, ефективність яких різна, а результати вимірюються в одних і тих же одиницях.
Аналітичне дослідження	виявлення причин виникнення та їх поширеності щодо певних явищ. Основною задачею даного дослідження є виявлення причинно-наслідкових зв'язків між гіпотетичною причиною та наслідком.
Аспект	точка зору, під кутом якої розглядається будь-яке явище, поняття, перспектива.
Атрибутивний ризик (додатковий)	захворюваність для осіб, що підлягали впливу чиннику ризику, мінус захворюваність для осіб, що не підлягали цьому впливу. Це додаткові випадки розвитку захворювань, обумовлені впливом чинників ризику. Зважаючи на спосіб обрахування додаткового ризику, його також називають різницею ризиків, або безпосереднім ризиком.
Атрибутивні ознаки	Ознаки виражені словами
Відносні величини	застосовують, головним чином, для характеристики розподілу ознак у сукупності, а також для порівняння в ході аналізу різних сукупностей. Відносні величини розраховуються шляхом ділення однієї величини на іншу та подальшого множення отриманого дробу на 100 (1000, 10000 і т.д.)
Валідність	надійність, об'єктивність, а також ступінь точності і

	відповідності методів вимірювання показників, які підлягають дослідженню.
Варіація	коливання, мінливість або різноманітність значень ознаки у окремих одиниць статистичної сукупності. Ознаки, яким властива варіація, мають назву варіюючих ознак, а окреме значення такої ознаки називають варіантом;
Вибіркова сукупність	- частина генеральної сукупності, відібрана певним спеціальним методом і призначена для характеристики генеральної сукупності. На основі аналізу вибіркової сукупності можна отримати достатньо повне уявлення про закономірності, притаманні всій генеральній сукупності.
Вибірка	підмножина елементів генеральної сукупності, що відібрана для участі в дослідженні
Вибіркова сукупність	об'єкти, які обрані випадковим чином з генеральної сукупності. Вибіркову сукупність відбирають за певними правилами, що забезпечує випадковість відбору.
Вибіркові епідеміологічні дослідження	призначені для того, щоб ґрунтуючись на даних, які отримані при вивченні захворюваності відносно невеликої частини населення - вибірки (sample), зробити висновки про особливості досліджуваного явища у всій популяції (генеральної сукупності), з якої дана вибірка була сформована.
Види вибірки	1. <i>Механічний</i> , коли, наприклад, обирається кожен десятий чи двадцятий мешканець міста або за так званим розподілом випадкових чисел. При цьому всі мешканці мають однакову ймовірність попасти в число обраних і, отже, вибірка буде відображати віковий, статевий, професійний та інший якісний склад людуності. 2. <i>Типологічний</i> , коли генеральна сукупність попередньо розбивається на типи (вікові, статеві, професійні прошарки тощо), а потім з кожного береться пропорційна частка людей. 3. <i>Кущовий або районний</i> , коли береться певний район міста, який за попередніми даними типовий для усього міста. 4. <i>Комбінований</i> , коли поєднуються вищезгадані типи вибірок.
Випадкова вибірка	Найбільш поширена з видів відбору із генеральної сукупності. При ній вибір одиниць здійснюється із всієї маси одиниць генеральної сукупності без попереднього розподілу їх на будь які групи.
Випадок-контроль	аналітичне ретроспективне дослідження, метою якого є виявлення факторів ризику виникнення явища, що вивчається.
Відносна величина (статистичний коефіцієнт)	величина, яка відображає співвідношення статистичних показників явищ, що вивчаються. Найбільш поширені у практиці медико-біологічних досліджень інтенсивні

	коефіцієнти, екстенсивні, наочності, співвідношення, коефіцієнти відносної інтенсивності. При обчисленні і використанні статистичних коефіцієнтів необхідно обов'язково враховувати єдність місця і часу даних, які аналізуються.
Відхилення від середнього	– різниці між окремими значеннями ознаки (варіантами – v) і середнім арифметичним (M даної сукупності). Служить основою для обчислення статистичних критеріїв різновиду ознаки. Оскільки сума всіх відхилень від середнього завжди дорівнює нулю, то перед додаванням вказаного відхилення зазвичай зводять у квадрат (d^2) або сумують за модулем (без урахування знака + або -).
Відхилення середньоквадратичне, стандартне відхилення	статистичний критерій різновиду ознаки, характеристика варіабельності, мінливості ознаки, розкиду варіант, однорідності розподілу випадкової величини.
Вірогідність даних	відповідність даних, наведених респондентом у звітності, оперативному (первинному) обліку. За вірогідність поданих даних респонденти несуть адміністративну та судову відповідальність. В.д. забезпечується сумлінністю працівників, досконалістю інструментарію, зацікавленістю об'єкта спостереження.
Генеральна сукупність	складається з усіх одиниць спостереження, які можуть бути до неї віднесені відповідно до мети дослідження, тобто вона включає всі одиниці спостереження. Абсолютно всі можливі результати певної події. Під генеральною сукупністю розуміють сукупність всіх об'єктів, що підлягають дослідженню.
Гіпотеза	припущення на певному рівні статистичної значущості про властивості генеральної сукупності за оцінками вибірки.
Графічне представлення	це засіб оформлення за допомогою креслень, ліній або фігур внутрішнього зв'язку між числовими рядами або між окремими явищами і процесами
Графоаналітичні моделі	зображувальні моделі, що відображають основні риси об'єктів, процесів і дозволяють на графіку надати різні варіанти вирішення завдань, досягти у часі кінцевої мети, оцінити сутність відповідності між окремими компонентами об'єктів, які вивчаються.
Громадська охорона здоров'я	комплекс різноманітних заходів з метою попередження захворювань, подовження життя, зміцнення психічного та фізичного здоров'я і працездатності шляхом організованих зусиль суспільства, що спрямовані на оздоровлення довкілля, боротьбу з інфекційними хворобами, навчання людей навичкам особистої гігієни, організацію медичних

	служб для профілактики і ранньої діагностики, реабілітації хворих, лікування захворювань, а також на розвиток громадських інститутів для забезпечення кожній людині умов життя, необхідних для збереження та зміцнення здоров'я.
Громадське здоров'я	здоров'я населення, обумовлене комплексним впливом соціальних, економічних, поведінкових, екологічних і біологічних чинників, яке оцінюється демографічними показниками, характеристиками фізичного розвитку, захворюваності та інвалідності.
Державні медичні програми	програми, спрямовані на вирішення нагальних проблем охорони здоров'я населення, що виникають у масштабах країни та виконуються силами галузі охорони здоров'я.
Державні соціальні стандарти	соціальні норми і нормативи або їх комплекс, встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.
Детермінанти здоров'я	комплекс індивідуальних, соціальних, економічних і екологічних факторів, які визначають стан здоров'я окремих людей чи груп населення.
Дизайн епідеміологічних досліджень.	Під дизайном епідеміологічного дослідження розуміють всі особливості проведення, певного дослідження, що передбачено його планом (від англ. design – план). Ці особливості характеризуються чисельними термінами, і лише їх поєднання, дозволять відобразити всі характерні риси дослідження.
Динамічний аналіз	вивчення тенденцій змін в стані здоров'я населення та діяльності закладів охорони здоров'я.
Динамічний ряд	сукупність однорідних статистичних величин, що показують зміну якого-небудь явища протягом визначеного проміжку часу.
Дискретний ряд	такий варіаційний ряд, в основу побудови якого покладено ознаки з переривчастим зміною (дискретні ознаки)
Дискретні дані	Кількісні дані, які приймають строго визначені значення
Дисперсія	технічний термін, використовуваний при статистичній оцінці варіабельності результатів дослідження.
Діаграма - ящик з вусами	діаграма розмаху (від англ. box-and-whiskers diagram or plot, box plot) - графік, який використовується в описовій статистики, що компактно зображає одномірний розподіл ймовірностей.
Довірча імовірність	величина, яку прийняли як ту, що поділяє імовірні та малоімовірні події. Довірча імовірність традиційно позначається літерою (p), в якості довірчої імовірності обираються числа 0,05, 0,01, 0,001
Довірчий інтервал	представляє діапазон значень, якій з визначеною

	імовірністю ($\alpha=0,05$ або 95%) істинні значення в генеральній сукупності
Економіка здоров'я	методологія оцінки якості медичної допомоги, включно з профілактикою, діагностикою, лікуванням, реабілітацією на основі взаємопов'язаного клініко-економічного аналізу.
Економічна ефективність медичної технології	оцінка ефективності витрачання ресурсів при використанні певної медичної технології.
Економічна ефективність охорони здоров'я	величина попередженого економічного збитку від зменшення смертності, інвалідності, захворюваності за рахунок раціонального використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів охорони здоров'я.
Економічний аналіз	сукупність кількісних методів, які використовуються при порівнянні двох чи більше втручань або програм з погляду необхідних ресурсів і очікуваного впливу на результати.
Експериментальне дослідження	дослідження яке передбачає контрольоване втручання (інтервенцію) з метою виявлення причин.
Екстенсивний показник	характеризує розподіл цілого на складові його частини по їхній питомій вазі, тобто розкриває внутрішню структуру досліджуваного явища.
Екстенсивний показник (показник структури, розподілу, питомої ваги, частки)	величина, яка характеризує відношення частини до цілого явища, яке вивчається.
Екстраполяція	спосіб продовження кількісних характеристик сукупностей за межі досліджуваного явища в майбутнє на базі встановлених закономірностей за попередній термін.
Екстраполяція	поширення результатів, отриманих зі спостережень над однією частиною явища, на іншу його частину. Наприклад, якщо відома статистична закономірність динаміки показників захворюваності за період п'ять років, то можна визначити можливий рівень захворюваності в наступному шостому році.
Епідеміологічний метод	- це сукупність методичних прийомів, за допомогою яких вивчаються причини, умови (чинників ризику) и механізми формування захворюваності серед населення (сукупно, за групами, територіями та у часі) з метою обґрунтування заходів профілактики й оцінювання їх ефективності.
Епідеміологія	- наука про поширеність станів або подій, що стосуються здоров'я (людини), в певних популяціях і їх детермінант, а також застосування цих досліджень в контролі проблем здоров'я.
Етапи статистичного дослідження.	Перший етап (підготовчий) – складання плану та розробка програми дослідження. Даний етап передбачає формулювання мети, завдань дослідження, вибір об'єкта та одиниці спостереження, місця, терміну проведення

	дослідження, джерел отримання інформації. Другий етап - безпосереднє статистичне спостереження, передбачає реєстрацію та збирання матеріалу Третій етап - зведення та групування даних статистичного спостереження; Четвертий етап - аналіз статистичних даних та обчислення узагальнюючих показників; опублікування даних.
Ефект	значущий результат впливу (взаємодії).
Інтегровані системи	різновид прикладних систем, які містять в собі можливості системи управління базами даних, табличного процесора, текстового редактора, системи ділової графіки, а іноді й інші можливості, наприклад, Frame Work, Open Access, Microsoft Works.
Інтенсивний показник	Показник, який використовують при вивченні частоти, поширеності явища в будь-якому середовищі.
Інтенсивний показник	величина, яка вказує на ступінь частоти явища, що вивчається, у своєму середовищі. Характеризує народжуваність, смертність, захворюваність тощо.
Інтервальний динамічний ряд	складається з величин, що характеризують явище за визначений проміжок часу (інтервал)
Інтервальний ряд	ряд розподілу, в якому варіанти дані у вигляді інтервалів (наприклад вікові групи 21-30; 31-40; 41-50)
Інтерполяція	спосіб побудови рядів динаміки за попередній період, коли з якихось причин були відсутні відомості про розміри явища, або для знаходження невідомих проміжних динамічних рівнів ряду
Інформатизація	сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.
Інформаційна система	система обробки даних деякої предметної сфери із засобами накопичення, збереження, оновлення, пошуку та видачі даних.
Інформаційні технології	сукупність методологічних, технічних, програмних та інших засобів для ефективної обробки, передачі та використання інформації; комплекс методів, прийомів та технічних засобів збирання, зберігання, опрацювання і передачі даних для вирішення конкретних завдань.
Кількісні ознаки	Ознаки, виражені числом. Кожна величина кількісної ознаки називається варіантою і позначається буквою «v» .
Картограми, Картодіаграми	це графічні зображення, нанесені на схемі географічної

	карти. Картограми застосовують тоді, коли хочуть показати поширення явища на території
Категоріальні дані	Дані, які застосовуються для опису стану об'єкту шляхом присвоєння йому номеру, який відповідає певній категорії, до якої належить об'єкт.
Кількісні дані	(ще їх називають варіаційними), це такі дані які приймають числові значення (групування хворих за віком, стажем роботи, терміном лікування тощо).
Кінцевий (запланований) результат в системі охорони здоров'я	результат чи наслідки певної політики або заходів в охороні здоров'я і пов'язаних з ними змін у стані здоров'я, медичному обслуговуванні населення.
Клінічна епідеміологія	- наука, яка за допомогою перевірених методів епідеміологічних досліджень, біостатистики та аналізу рішень дозволяє отримати науково обґрунтовану характеристику корисності та економічної доцільності терапевтичних і діагностичних методик.
Когортне дослідження	аналітичне дослідження, в якому певна когорта осіб знаходиться під наглядом протягом деякого періоду часу, щоб з'ясувати, що з ними відбудеться надалі.
Коефіцієнт варіації	один із статистичних критеріїв різноманітності (коливань, відхилень варіант) ознаки. Вираховується як відсоткове відношення середньоквадратичного відхилення до середнього арифметичного.
Коефіцієнт детермінації	параметр багатофакторного кореляційного аналізу, який відображає питому вагу (%) впливу факторів, що вивчаються (факторіальні ознаки), на рівень результативних ознак (показники здоров'я населення, клінічні показники та інші).
Коефіцієнт кореляції	показник, за допомогою якого вимірюють силу зв'язку між досліджуваними ознаками (явищами), характеризують його величину і напрям.
Коефіцієнт кореляції множинний R	визначає взаємозв'язок між трьома та більше ознаками і показує ступінь впливу кожної з них.
Коефіцієнт парціальний (розрахунок проводиться на основі парних та множинного коефіцієнтів кореляції)	відображає "чистий" взаємозв'язок між конкретним фактором та рівнем здоров'я, виключаючи вплив інших.
Коефіцієнт парної кореляції	відображає характер зв'язку двох ознак. Розраховуються при зіставленні двох рядів у вигляді рангового коефіцієнта кореляції (r) і лінійного коефіцієнта кореляції R . Парний коефіцієнт кореляції дає характеристику узагальненого, "неочищеного" зв'язку між параметрами.
Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена	– можна використовувати, коли зв'язок нелінійний – і не тільки для кількісних, але і для порядкових ознак. Це

	непараметричний метод, він не вимагає будь якого визначеного типу розподілу.
Кокранівське співробітництво	Заснована Арчі Кокраном /Cochrane A.L./ у 1972 році – міжнародна організація, метою якої є пошук і узагальнення вірогідної інформації про результати медичних втручань. Серед її засновників – провідні країни світу.
Координати	значення абсциси й ординати, що визначають крапку на графіку.
Кореляційний аналіз	метод математичного аналізу масових явищ та процесів, який дозволяє вивчати взаємодію досліджуваних факторів, вимірювати «силу», характер і напрям впливу одних факторів на інші.
Кореляція	взаємозв'язок між двома або більше змінними
Кореляція	величина (сила) взаємозв'язку між різними змінними величинами чи впливами.
Критерій U критерій Манна-Уїтні	непараметричний статистичний критерій, який використовується для порівняння двох незалежних вибірок за рівнем будь-якої ознаки, що виміряна кількісно.
Критерій χ^2 Пірсона	непараметричний метод, який дозволяє оцінити значимість відмінностей між фактичною (виявленою в результаті дослідження) кількістю результатів або якісних характеристик вибірки, що потрапляють в кожну категорію, і теоретичною кількістю, яку можна очікувати в досліджуваних групах при справедливості нульової гіпотези.
Критерій відповідності X^2 (критерій Пірсона)	непараметричний критерій, він дає ймовірну оцінку тієї чи іншої гіпотези, дозволяє провести порівняння сукупності не тільки за узагальнюючими показниками, а й за характером розподілу ознак в досліджуваних групах.
Критерій знаків	Критерій, який порівнює дві залежні вибірки шляхом порівняння кількості додатних і від'ємних різниць. Недоліком критерію знаків є те, що він не враховує величини різниці значень, а лише факт збільшення або зменшення показника.
Критерій Колмогорова-Смирнова (непараметричний критерій)	– застосовують у випадку порівняння незалежних сукупностей. Типовими прикладами їх практичного використання є порівняння дослідної та контрольної груп хворих, результатів двох груп спостережень, що відносяться до різних захворювань чи ступенів важкості патології.
Критерій не параметричний	статистичний критерій, що використовується в ситуації, коли закон розподілу аналізованої сукупності невідомий або свідомо відрізняється від нормального закону.
Критерій параметричний	статистичний критерій, що використовується в ситуації,

	коли розподіл аналізованої сукупності підлягає закону нормального розвитку. Наприклад, критерій Ст'юдента t .
Критерій Фішера	критерій, який використовується для порівняння двох відносних показників, що характеризують частоту певної ознаки, що має два значення.
Критична ділянка	безліч значень статистики критерію, що приводять до відкидання нульової гіпотези.
Лінійна діаграма	застосовується у випадках, коли необхідно показати динаміку явища (зміна показників в часі), наприклад зниження захворюваності населення на інфекційні хвороби або динаміку дитячої смертності
Лінійний регресійний аналіз	різновид регресійного аналізу, при якому залежна чи досліджувана змінна величина представлена безперервними даними, і передбачається лінійний зв'язок між залежною і незалежною змінними.
Медична інформаційна система	апаратно-програмний комплекс, призначений для збору, обробки, аналізу, видачі у зручному для використання вигляді інформації для вирішення медичних проблем.
Медичний стандарт	впорядкована послідовність діагностичних і лікувальних заходів, яка відображає досягнення науки і практики в поєднанні з оцінкою ефективності медичної допомоги на основі об'єктивних критеріїв.
Медіана (Me)	показник, який займає центральне (середнє) значення в послідовному ряду всіх значень або середньому значенню, які найбільш часто зустрічаються.
Мета статистичного дослідження	передбачає визначення характерних явищу закономірностей і зв'язків цього явища з іншими, розробка заходів щодо зниження впливу несприятливих чинників на здоров'я, впровадження результатів роботи в практику охорони здоров'я і заходів, спрямованих на підвищення якості медичної допомоги.
Мета-аналіз	систематичний аналіз із статистичним узагальненням даних (співставлення доказів). Він містить визначення основної мети аналізу, вибір методів оцінки результатів, систематизований пошук інформації, аналіз її за допомогою статистичних методів, інтерпретацію наслідків. Це застосування статистичних методів при створенні систематичного огляду з метою об'єднання результатів, вміщених в огляд досліджень. Мета-аналізом також називають систематичні огляди, в яких використовують цей статистичний метод.
Метод	конкретний захід або засіб, який застосовується для збирання, обробки та аналізу статистичної інформації
Метод групування	це комплекс послідовних дій по узагальненню певних одиничних фактів, що формують сукупність з метою

	виявлення характерних ознак.
Мода (Mo)	значення у виборці, яке найбільш часто зустрічається. Мода як центральна тенденція використовується для загального уявлення про розподіл. Іноді зустрічаються дві моди, так характеризується бімодальний розподіл, що в свою чергу свідчить про наявність двох відносно самостійних груп.
Моментний динамічний ряд	складається з величин, що характеризують явище на якийсь визначений момент (дату).
Наукове дослідження	дослідження спеціально організоване для отримання, або підтвердження нових даних.
Непараметричні методи	Методи, розроблені для тих ситуацій, коли дослідник нічого не знає про параметри досліджуваної популяції (звідси і назва методів - непараметричні).
Непереривні дані	Кількісні дані, які можуть бути представлені будь-якими значеннями
Нормальний розподіл	<p>Розподіл у якому всі три міри центральної тенденції збігаються – тобто середнє дорівнює медіані і дорівнює моді</p>  <p>В нормальному розподілі середнє, мода і медіана збігаються Його також називають розподілом Гауса або «дзвоноподібним – адже графік нормального розподілу подібний на форму дзвона у профіль Нормальний розподіл – найбільш відомий з усіх розподілів, і його застосовують для аналізу напевно найбільше за інші. Оскільки нормальний розподіл так гарно описує багато природних явищ, то він став де-факто стандартом відліку для багатьох ймовірнісних / статистичних задач.</p>
Нульова гіпотеза(Н₀),	яка свідчить про відсутність відмінностей;
Об'єкт спостереження	сукупність осіб або явищ, певні контингенти осіб, певне явище, предмети
Обсерваційне дослідження	наглядове дослідження - клінічне дослідження, в якому дослідник збирає дані шляхом простого спостереження подій в їх природному перебігу, не втручаючись в них активно
Одиниця спостереження	первинний елемент статистичної сукупності, відібраний відповідно до мети і завдань дослідження. За одиницю спостереження може служити окрема особа або окреме явище. Кожній одиниці спостереження притаманні певні

	характеристики (стать, вік, діагноз тощо). У дослідженні враховуються (реєструються) тільки ті з них, що необхідні для досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Ці ознаки називаються обліковими.
Одиниця сукупності	окремий елемент або явище, котрий разом з іншими утворює статистичну сукупність;
Ознака	характерна риса або особливість одиниці сукупності, яку можна спостерігати та вимірювати (оцінювати).
Описове дослідження	отримання описових епідеміологічних даних, тобто про прояви певних явищ.
Організація дослідження	- це узгоджена, впорядкована, взаємопов'язана сукупність різноманітних дій, що приводить до досягнення наміченої мети.
Первинна статистика обробки дослідження.	інформація піддається неодноразовому зведенню і групуванню у відповідність з макетами таблиць.
Підмет таблиці	одиниці статистичної сукупності або їх групи, які підлягають характеристиці і вивченню.
План дослідження	передбачає формулювання мети, завдань дослідження, виборі об'єкта й одиниці спостереження, визначення облікових ознак (кількісні, атрибутивні, факторні, результативні), місця і терміну проведення дослідження, джерел отримання інформації, форми практичної реалізації, а також методів статистичного дослідження.
Подвійне сліпе дослідження	Сліпим методом називають дослідження стану організму людей на будь-який вплив, що полягає в тому, що дослідній групі не акцентується увага на важливих деталях дослідження. Метод застосовується для виключення суб'єктивних факторів, які можуть вплинути на результат експерименту. Подвійний сліпий метод виключає неусвідомлений вплив експериментатора на випробуваного, а також суб'єктивізм при оцінці експериментатором результатів експерименту
Показник наочності	Показний, який застосовують для вивчення змін, що відбуваються з тим або іншим явищем у часі, а також для порівняння двох і більше одноманітних явищ. Відношення кожного рівня ряду до одного з них (частіше початкового), прийнятому за 100%.
Показник співвідношення	характеризує чисельне співвідношення двох, не зв'язаних між собою сукупностей, що зіставляють тільки логічно по їхньому змісті.
Польове дослідженням	дослідження, які проводяться поза лікувальним закладом
Присудок таблиці	цифрові дані, що характеризують підмет.
Радіальна діаграма	зображення явищ мають сезонний характер, будується на системі полярних координат.
Рангований ряд	розподіл окремих одиниць сукупності в порядку зростання

	або зменшення досліджуваної ознаки.
Рандомізація	випадковий відбір у вибірку осіб, що представляють генеральну сукупність.
Рандомізоване клінічне дослідження	експериментальний тип дослідження, який проводять в клініці з оцінки ефективності лікувальних та діагностичних засобів, схем лікування
Рандомізоване клінічне контрольоване випробування	дослідження, що засноване на принципах проведення проспективного когортного дослідження, призначений для оцінки потенційної ефективності засобів і способів лікування і діагностики хворих.
Рандомізоване польове контрольоване випробування	це експериментальне вивчення, в польових умовах, потенційну ефективність будь-яких засобів (способів), покликаних унеможливити виникнення хвороби.
Регресивний аналіз	розділ математичної статистики, присвячений методам аналізу залежності однієї величини від іншої. На відміну від кореляційного аналізу, регресійний аналіз – не тільки говорить про наявність залежності між незалежною змінною і однією або декількома залежними змінними, але і дозволяє визначити цю залежність кількісно.
Репрезентативність (здатність представляти)	Відповідність ознак у одиниць спостереження генеральної і вибіркової сукупностей. У вибірці повинні бути представлені пропорційно всі елементи генеральної сукупності. Це досягається за допомогою використання спеціальних методів, що забезпечують об'єктивність відбору.
Ретроспективне дослідження	вивчення інформації про існуючі випадки хвороб за будь-який період часу в минулому, при цьому використовується «від наслідку до причини».
Ризик	імовірність того, що подія відбудеться.
Рівень значущості	ймовірність помилки першого роду при ухваленні рішення (ймовірність помилкового відхилення нульової гіпотези).
Секторна діаграма	застосовується для зображення структури явища.
Середня арифметична	(\bar{X}) – показник центральної тенденції. Це показник, який відображає типові риси і дає узагальнюючу кількісну характеристику рівня варіюючої ознаки. Використовується для представлення кількісних змінних з нормальним розподілом
Синтез	з'єднання елементів у єдине ціле.
Системи управління базами даних	– різновид прикладних програм, що дозволяють керувати великими інформаційними масивами – базами даних, наприклад Dbase, Fox Pro, Paradox, Rbase.
Співвідношення шансів	статистичний показник (англійською - OR від "odds ratio"), один з основних способів описати в чисельному вираженні то, наскільки відсутність або наявність певного результату

	пов'язано з присутністю чи відсутністю певного фактора в конкретній статистичній групі
Стандартне відхилення або середнє квадратичне відхилення	<p>позначається як S або σ. — у теорії ймовірності і статистиці найпоширеніший показник розсіювання значень випадкової величини відносно її математичного сподівання. Вимірюється в одиницях виміру самої випадкової величини.</p> $\sigma = \sqrt{\frac{\sum d^2}{n-1}},$ <p>для простого варіаційного ряду</p> $\sigma = \sqrt{\frac{\sum d^2 f}{n-1}},$ <p>для згрупованого варіаційного ряду</p>
Статистика	Самостійна суспільна наука, яка вивчає кількісну сторону масових явищ в нерозривному зв'язку з їх якісною стороною в конкретних історичних умовах місця і часу. Наука збору, представлення, аналізу і розумної інтерпретації даних.
Статистична закономірність	це певна послідовність або повторюваність явищ, яка формується та чітко проявляється в масових процесах, при дослідженні достатньо великої кількості одиниць сукупності.
Статистична методологія	система прийомів, способів та методів, що направлені на вивчення кількісної сторони закономірностей, які визначаються в структурі, динаміці та взаємозв'язках певних явищ.
Статистична сукупність	група, яка складася з великого числа відносно однорідних елементів (одиниць спостереження), узятих разом у відомих межах часу і простору, тобто статистична сукупність - це загальне число одиниць спостереження, узятих для дослідження. Чисельність одиниць спостереження в сукупності визначає обсяг дослідження і позначається буквою «n».
Статистичне дослідження	— це науково організований за єдиною програмою збирання, зведення та аналіз даних (фактів) про соціально-економічних, демографічних та інших явищах і процесах суспільного життя в державі з реєстрацією їх найбільш суттєвих ознак в обліковій документації.
Статистичне спостереження	науково обґрунтований збір даних про явище, або процеси, що вивчаються
Статистичний аналіз	заключна стадія статистичного дослідження. В залежності від поставлених завдань досліджується структура, динаміка, взаємозв'язок та ін.
Статистичні таблиці	форма систематизованого, раціонального та наочного

	викладення статистичних даних про явища та процеси.
Стовпчикова діаграма	застосовується для зображення динаміки або статички явища
Суцільні епідеміологічні дослідження	(дослідження населення) - це дослідження, що проводяться в обсязі генеральної сукупності, яку в епідеміології частіше іменують терміном популяція.
T- критерій Вілкоксона	Критерій застосовується для зіставлення показників змін в двох різних умовах на одній і тій же вибірці випробуваних. За його допомогою можна визначити, чи є зрушення показника в якомусь одному напрямку більш істотним, ніж в іншому.
Темп приросту	(зниження) показує відношення абсолютного приросту (зниження) кожного наступного рівня до попереднього рівню, прийнятому за 100%.
T-критерій Вілкоксона (непараметричний критерій)	його доцільно використовувати в тих випадках, коли виявляються неоднозначні кількісні зміни досліджуваного параметра (зниження та підвищення). При цьому враховують не тільки спрямованість різниці, а і її величину.
Тягар хвороби (глобальний тягар хвороби)	показник, який кількісно визначає втрату років життя з високим рівнем якості (здорового життя) через хворобу; виражається в роках життя з поправкою на непрацездатність і на якість життя (DALY і QALY); при вимірюванні враховується захворюваність, смертність, працездатність (присутність на роботі, в школі тощо). Глобальний тягар хвороб визначається як індикатор, що обчислює втрати здорового життя від хвороб, вимірювані в роках життя, коректованих на непрацездатність. DALY є одиницею виміру як глобального тягара хвороб, так і результативності втручань охорони здоров'я, як індикатор зниження тягара хвороб.
Умови імовірності	імовірність події, коли вона обумовлена появою іншої події.
Чисельність вибірки	<p>Якщо чисельність популяції невідома, розмір вибірки визначається за формулою</p> $n = \frac{t^2 * (I * q)}{\Delta^2}$ <p>При відомій чисельності популяції використовують формулу</p> $n = \frac{I * q * t^2 * N}{(N * \Delta^2) + (I * q * t^2)}$ <p>Для обох формул застосовуються такі значення: n- чисельність вибірки, яку шукаємо N- чисельність популяції; t- критерій достовірності (якій найчастіше дорівнює 1,96 ≈</p>

	<p>2) I- передбачувана частота захворювань</p> <p>$q = (R - I)$ де, R - використовувана розмірність показника Δ - гранично допустима помилка показника, яку обрали. Зазвичай максимальна допустима помилка складає не більше 25% від величини показника (I).</p>
Шанси	<p>відношення імовірності настання події до імовірності її ненастання.</p>

Основні демографічні терміни

Абсолютна чисельність населення	кількість людей, які в даний момент проживають на певній території.
Безпліддя	нездатність зрілого організму чоловіка чи жінки до відтворення потомства.
Брачність	масовий процес формування шлюбних пар і сімейно-шлюбної структури населення.
Брутто-коефіцієнт відтворення населення	показник заміщення поколінь, рівний середньому числу дочок, яке народжує одна жінка за репродуктивний період.
Відтворення населення	процес зміни поколінь за допомогою народження, смерті і міграції чисельності та структури населення.
Військова демографія	галузь, що вивчає мобілізаційні можливості держави, людські ресурси потенційних військових супротивників і союзників, втрати серед населення і міграційні процеси, викликані військовими діями, вплив воєн на здоров'я і відтворення населення
Вік	повне число років, які прожила людина з моменту свого народження до тієї чи іншої події в його житті
Вік шлюбу	мінімально можливий вік для встановлення шлюбних відносин, який визначається законом або звичаями в конкретній країні.
Вікова структура	розподіл населення за віковими групами.
Віково-статеві піраміди	графік, який ілюструє розподіл населення за віком і статтю на певний період часу.
Вторинні співвідношення статей	співвідношення народжених живими хлопчиків і дівчаток.
Геодемографія (географічна демографія)	галузь, що вивчає історично сформовані на певній території зв'язки демографічних процесів з розселенням і способом життя просторово локалізованих груп населення.
Глобальна демографія	галузь, що вивчає світові аспекти стратегічного демографічного розвитку, геополітичні наслідки демографічної трансформації, вплив її на світову економіку і демографічну безпеку.
Демографіка	галузь, що вивчає можливості використання результатів демографічних досліджень та статистичних даних про населення в маркетингу та бізнесі.
Демографічна інформація	відомості, отримані в результаті вивчення складу населення і процесів його відтворення, як правило, представлені в кількісному вимірі.
Демографічна криза	перехід від традиційного (розширеного) типу відтворення до сучасного (звуженого) типу

	відтворення в результаті різкого скорочення чисельності населення.
Демографічна політика	комплекс цілей і завдань, заходів і засобів, спрямованих на зміну існуючої демографічної ситуації, пропонуваних і реалізованих державними інститутами та громадськими організаціями.
Демографічна революція	докорінні зміни відтворення населення в процесі його історичного розвитку.
Демографічна ситуація	стан демографічних процесів за певний період часу на певній території.
Демографічна хвиля	різниця чисельності людей, які вступають в працездатний вік і виходять з нього одночасно.
Демографічне навантаження	зміст суспільством непрацездатного населення.
Демографічний вибух	різке прискорення темпів зростання чисельності населення.
Демографічний перехід	концепція про зміну традиційного (розширеного) на сучасне (звужене) відтворення населення.
Демографічний прогноз	науково обгрунтоване передбачення основних параметрів змін до майбутньої демографічної ситуації за такими основними показниками: чисельність населення, статеві-вікова структура населення, народжуваність, смертність, міграція.
Демографія	наука про закони, закономірності і тенденції відтворення населення в його соціально-історичній, соціально-економічній, соціально-етнічній та соціально-культурній обумовленості.
Демоекономічне вкладення	заощадження і капіталовкладення, що направляються на людину.
Депопуляція	стійке скорочення чисельності населення країни або території як результат перевищення смертності над народжуваністю.
Дитяча смертність	смертність дітей на першому році життя.
Довжина покоління	середній інтервал часу заміщення одного покоління іншим поколінням.
Економічна демографія	галузь, що вивчає взаємозв'язок і взаємозалежність економічного розвитку і процесів відтворення населення.
Епідеміологічний перехід	процес поступового усунення екзогенних причин смертності та збільшення ендогенного потенціалу здоров'я.
Етнічна демографія	галузь, що вивчає особливості відтворення етнічних спільнот.
Життєвий цикл сім'ї	період від виникнення сім'ї до її розпаду.
Загальний коефіцієнт	відношення абсолютного числа народжень до

народжуваності	середньої чисельності населення за рік.
Загальний коефіцієнт смертності	відношення числа випадків смерті за календарний рік до середньорічної чисельності населення.
Звужене відтворення	відтворення, при якому чисельність покоління батьків значно перевищує чисельність покоління дітей або міграційний приплив не компенсує чисельність померлих.
Індекс дітності	число дітей у віці до чотирьох років у розрахунку на 1000 жінок репродуктивного віку.
Індекс життєвості	відношення річного числа народжень до річного числу смертей.
Індекс розлучуваності	відношення річного числа розлучень до річного числу укладених шлюбів.
Індекс фертильності	відсутність народжень у жінки протягом всього або частини репродуктивного періоду.
Історична демографія	галузь, що вивчає ретроспективу динаміки демографічних подій і процесів, виявлення історичних закономірностей і тенденцій відтворення населення, а також історію становлення і розвитку демографії як науки.
Кагорта	група людей, які беруть участь в одних і тих же подіях певного періоду часу.
Коефіцієнт демографічного навантаження	відношення числа громадян у віці від 0 до 14 років, також у віці 60 років і старше до 1000 жителів у віці від 15 до 59 років.
Коефіцієнт механічного приросту населення	відношення різниці прибулих і вибулих людей до середньорічної чисельності населення.
Коефіцієнт природного приросту населення	відношення природного приросту населення до середньорічної чисельності населення або різниця між загальним коефіцієнтом народжуваності і загальним коефіцієнтом смертності.
Коефіцієнт смертності з причин смертності	річне число смертей від даної причини на 100 тис. осіб середньорічного населення.
Коефіцієнт шлюбності	відношення чисельності людей, що вступили в шлюб протягом календарного року, до середньорічної чисельності населення.
Критичний момент перепису населення	00 год 00 хв першого дня початку перепису населення.
Легітимний шлюб	законодавчо встановлений для громадян цієї держави вид шлюбу.
Математична демографія	галузь, що вивчає математичними методами кількісні та якісні закономірності відтворення населення.
Медіанний вік	середній вік населення по країні.
Механічний рух населення	різні види територіального переміщення населення.

Міграція	переміщення людей з метою зміни місця проживання.
Модалний вік	часто зустрічається в країні вік.
Моногамія	одношлюбність.
Народжуваність	частота народжень дітей живими на конкретній території за певний період часу.
Населення	самовідтворювана сукупність людей, що проживають на певній території.
Наявне населення	сукупність людей, які на момент проведення перепису населення перебувають у даному населеному пункті незалежно від тривалості і права проживання там.
Неповна сім'я	сім'я, у складі якої відсутня або один з батьків, або діти.
Нетто-коефіцієнт відтворення населення	середня кількість дочок, народжених однією жінкою і дожили до віку матері у момент їх народження.
Нуклеарна сім'я	сім'я, яка складається з представників одного або двох поколінь (батьки і діти).
Об'єкт демографії	статеві соціальні спільності, іменовані населенням.
Описова демографія	галузь, що вивчає тенденції зміни чисельності, складу і розселення жителів конкретної країни або регіону.
Оптимум населення	найбільш раціональний з усіх можливих типів відтворення населення даної країни, включаючи не тільки інтенсивність процесів народжуваності, а й міграцію населення.
Офіційний шлюб	вид шлюбу, що визнається громадською думкою і адміністративними органами.
Первинне співвідношення статей	відношення при заплідненні числа чоловічих гамет (зародків) до числа жіночих.
Перепис населення	науково обґрунтований і організований державою за єдиною методикою процес збору, обробки, аналізу та публікації інформації про чисельність і склад населення країни на певний момент часу.
Плодючість	природна здатність чоловіків і жінок до багаторазового зачаття дітей.
Повна сім'я	сім'я, у складі якої є обидва батьків і діти.
Покоління	об'єктивно складається соціально-демографічна і культурно-історична спільність людей, об'єднаних межами віку, загальними умовами формування та функціонування в конкретно-історичний період часу.
Полігамія	багатошлюбність.
Постійне населення	сукупність людей, що проживають в населеному пункті незалежно від того, де вони реально перебувають в період проведення перепису населення.
Поточний облік населення	реєстрація жителів, що проживають на конкретній

	території.
Предмет демографії	демографічні події та процеси народжуваності і смертності, шлюбності та розлучуваності, розселення і міграції населення.
Природний приріст населення	різниця між числом народжених і померлих людей на даній території за певний період часу.
Природний рух населення	зміна процесів народжуваності і смертності населення.
Прогнозування	науково обґрунтоване передбачення майбутньої чисельності та структури населення.
Програма перепису населення	перелік процедур з проведення перепису населення.
Прогресивна вікова структура	структура, при якій питома вага "дітей" перевищує питома вага "прабатьків".
Проміскуїтет	невпорядковані статеві зв'язки.
Просте відтворення	заміщення чисельності покоління батьків рівною кількістю покоління дітей або чисельності померлих рівною кількістю іммігрантів.
Регістр населення	комп'ютеризована система обліку даних про всіх громадян країни, що знаходяться на її території або за її межами.
Регресивна вікова структура	структура, при якій питома вага "прабатьків" перевищує питома вага "дітей".
Репродуктивна поведінка -	система психічних станів, дій і відносин, що визначають народження або відмова від народження дітей будь-якої черговості, у шлюбі або поза шлюбом.
Репродуктивна установка	соціально психічний регулятор, який визначає позитивне або негативне відношення до народженню певного числа дітей.
Рівняння демографічного балансу	співвідношення природного приросту населення і сальдо міграції для визначення зміни чисельності населення за певний період часу.
Родовий сертифікат	документ, на підставі якого державою проводиться оплата медичної допомоги жінкам у період вагітності та пологів, наданої муніципальними установами охорони здоров'я та пологовими будинками.
Розширена сім'я	сім'я, в якій представлені три, рідше чотирьох, покоління (дідуся - бабусі, прадідусі - прабабусі), які проживають разом зі своїми дітьми та онуками.
Розширене відтворення	збільшення чисельності покоління дітей у порівнянні з чисельністю покоління батьків або перевищення чисельності іммігрантів над чисельністю стабільного населення.
Сальдо міграції	різниця прибулих і вибулих за певний період часу.
Середнє бажане число дітей у сім'ї	індивідуальна потреба чоловіка або жінки мати певну кількість дітей у своїй родині, якби ніщо не заважало

	задоволенню цієї потреби
Середнє ідеальне число дітей у сім'ї	представлення чоловіка або жінки про можливу кількість дітей в середній але рівнем доходу сім'ї, але не обов'язково в своїй.
Середнє очікуване число дітей у сім'ї	реальні наміри і планування подружжям кількості дітей в їх сім'ї з урахуванням конкретних обставин їхнього життя.
Сім'я	соціальна група і соціальний інститут, функціонально призначений для відтворення населення і наступності сімейних поколінь.
Смертність	масовий процес, який складається з безлічі одиничних смертей, що наступають в різних віках і з різних причин.
Спеціальний коефіцієнт народжуваності	відношення абсолютного числа народжень за рік до середньорічної чисельності жінок фертильного віку.
Співжиття	тимчасове спільне проживання чоловіка і жінки для задоволення сексуальних, емоційних і матеріальних потреб.
Старіння населення	процес збільшення частки людей похилого віку у віковій структурі країни або регіону.
Старіння населення зверху	збільшення тривалості життя людей.
Старіння населення знизу	збільшення частки людей похилого віку у віковій структурі населення.
Статеві-вікова піраміда	являє собою полосову діаграму розподілу населення країни за статтю та віком.
Статистика населення	збирання та систематизація даних про населення.
Стать	сукупність генетичних, морфологічних і фізіологічних особливостей організму людини, які забезпечують розмноження людей.
Стерильність	нездатність організму до зачаття дитини.
Сумарний коефіцієнт народжуваності	середня кількість дітей, яку може народити одна жінка за репродуктивний період в даній країні.
Таблиці смертності	числова імовірнісна модель для вивчення тенденцій процесів смертності.
Таймінг народжуваності (календар народжень)	розподіл народжень по інтервалах між народженнями першого і наступних дітей за весь репродуктивний період незалежно від віку жінки і її сімейного стану.
Третинне співвідношення статей	існуюча пропорція чоловіків і жінок в репродуктивному віці.
Тривалість життя	кількість років, прожитих людиною з дня народження до дня настання смерті.
Фертильність	можливість плодючості жінок у віковому періоді від 15 до 50 років.
Цивільний шлюб	незарєєстровану спільне проживання, ведення спільного господарства і виховання дітей, засновані

	на особистій домовленості або юридично оформленому договорі двох осіб.
Численна родина -	сім'я, яка об'єднує родичів різних поколінь, що проживають спільно.
Шлюб	регульована суспільством форма встановлення відносин між чоловіком н жінкою з метою створення сім'ї і спосіб закріплення прав і обов'язків між чоловіком і дружиною по відношенню один до одного, а також до їхніх дітей і родичам.
Шлюбний вік	мінімальний вік, встановлений законодавчо для дозволу реєстрації шлюбу в даній країні.

Термінологія з питань наукових досліджень та доказової медицини

Аналіз	метод дослідження, заснований на розподілі цілого на складові частини. Логічна послідовність цього методу: від загального – до часткового.
Аналітичне дослідження	тип епідеміологічного дослідження, яке спрямоване на пошук причинних зв'язків шляхом визначення і вимірювання фактора ризику або оцінки впливу певних зовнішніх факторів на здоров'я. Основними підтипами аналітичного дослідження є: крос-секційне, когортне і випадок-контроль. В аналітичному дослідженні індивіди, які вивчаються, визначаються за ознаками наявності чи відсутності захворювання, яке аналізується, або його передвісника, і для кожного з них встановлюються особистісні характеристики (стать, вік, професія тощо) та інші фактори ризику, які можуть впливати на виникнення захворювання.
Анкетний метод	при неможливості безпосереднього спостереження за досліджуваним явищем розсилаються анкети визначеному колу осіб, які за своїм фахом надають необхідні відомості з наступною статистичною обробкою отриманих даних.
Анотація	короткий бібліографічний опис книги або статті, зроблений у вигляді короткого викладу їх особливостей, до яких відносяться зміст, науковий жанр, цільове і читацьке призначення, відомості про автора.
Багатофакторне моделювання	метод, який забезпечує математичне відображення сполученого впливу багатьох змінних величин. Метод називається багатофакторним оскільки оцінює ефект багатьох змінних. Термін "моделювання" означає, що це математична конструкція, яка розраховується з отриманих даних, але заснована на спрощених припущеннях, щодо характеристики цих даних (наприклад, що всі зміни мають нормальний розподіл і однакову дисперсію).
Багатофакторний аналіз	сукупність статистичних методів, що одночасно розглядають вплив багатьох змінних величин на якийсь один фактор. Якщо після усунення впливу цих змінних дія фактора зберігається, його вплив вважається незалежним. Крім того ці методи застосовуються для виділення з великого числа ознак малої підмножини, яке забезпечує незалежний і істотний внесок у кінцеві дані, що використовується для ранжирування змінних за силою їхнього впливу на результат і для інших цілей.
База даних	іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх взаємозв'язок у визначеній предметній сфері; це систематизований збір інформації, яка, як правило, зберігається в комп'ютері (банк даних). База даних дещо схожа на систему підшивки та зберігання документів, але вона має значні переваги: за допомогою комп'ютера інформацію можна швидко знайти, легко перевірити і доповнити новими даними. Електронні бази даних, такі як MEDLINE, EMBASE і CDSR і інші можна поширювати на дискетах, компакт-дисках чи через Internet.
База дослідження	установа, група людей, які включені в дане дослідження, і складають джерело дослідного матеріалу
Байєса аналіз	на основі вихідної інформації про імовірність якоїсь події (до

	тестова імовірність) і даних тесту уточнюється значення імовірності (після тестова імовірність).
Блок-схеми об'єктів, систем	компоненти, кожна з яких існує на певний момент часу, має самостійне значення, може розглядатися окремо, відображають реально існуючі фізичні предмети, системи (наприклад, блок-схема структури лікарні, поліклініки, системи охорони здоров'я).
Блок-схеми процесів, явищ, динамічних систем	відображають етапи розвитку процесу, динаміку окремих підсистем, послідовність або взаємозв'язок динамічних явищ.
Бібліографічне посилання	сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідними й достатніми для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку
Вибір моделі	процедура формування спрощеної схеми досліджуваного явища. У регресійному аналізі вибір моделі може здійснюватися з використанням різних алгоритмів добору предикторів у рівняння регресії. Найбільш популярні моделі покрокового включення і виключення предикторів, а також їхньої комбінації.
Вибіркова статистична сукупність	частина генеральної сукупності, що зібрана відповідним методом і призначена для характеристики генеральної сукупності.
Вибірковий метод спостереження	обстеження деякого числа одиниць спостереження, відібраних з генеральної сукупності, з метою отримання узагальнених статистичних характеристик цієї генеральної сукупності. При вибірковому спостереженні необхідно дотримуватися спеціальних правил, які гарантують отримання репрезентативних даних.
Відносний ризик	коефіцієнт, який дозволяє визначити ризик певних патологічних порушень, пов'язаних із здоров'ям досліджуваних контингентів населення, хворих, порівняно з іншими групами, які відрізняються за певними параметрами. Обов'язковим для оцінки є наявність двох груп: дослідна група та контрольна (порівнювальна).
Відповідна технологія охорони здоров'я	методи, процедури, сукупність технічних прийомів і операцій, а також обладнання, які науково обґрунтовані, відповідають місцевим потребам і прийнятні для тих, хто їх використовує, і тих, для кого вони призначені, та які можуть підтримуватися на належному рівні і застосовуватися, використовуючи ресурси і можливості тієї чи іншої спільноти або країни.
Висновок	розумова операція, за допомогою якої на основі вихідних заданих суджень виводять інше судження, певним чином пов'язане з ними
Генералізуючий метод	вивчення фізичного розвитку за середніми даними великої групи дітей
Генеральна статистична сукупність	сукупність, що включає всі одиниці спостереження, які до неї належать, відповідно до мети дослідження
Гіпотеза	обґрунтоване (наукове) припущення про можливі засоби вирішення визначеної проблеми. Гіпотеза організує процес дослідження, визначає його логіку та результат. Вона має відповідати таким <i>вимогам</i> : обґрунтованість; відповідність науковим знанням; чіткість і конкретність
Графічне зображення	наочне зображення у вигляді графіків таблично зведеного статистичного матеріалу.
Дерево цілей	одне з можливих представлень об'єкта прогнозування у вигляді ієрархічної структури (дерева) рівнів, задач і засобів їхнього досягнення.

Дискримінантний аналіз (розмежувальний аналіз)	дозволяє розподілити сукупність на дві групи, встановити наскільки суттєво відрізняються групи одна від одної, до якої з груп можна віднести нову одиницю спостереження. Свідчить про те, які ознаки (фактори, змінні) дискримінують чи розділяють об'єкти на дві або більше природно виникаючих групи.
Дисперсійний аналіз	статистичний аналіз, що дозволяє оцінити зв'язок між факторними і результативними ознаками
Дисперсійний аналіз багатofакторний	вивчення впливу більш ніж одного чинника з визначенням сили впливу кожного чинника, оцінкою вірогідності цього впливу, встановленням довірчих меж впливу, суттєвості внеску в загальну дисперсію врахованих чинників.
Дисперсійний аналіз однофакторний	у якому перевіряється вплив одного фактора.
Дослідження "випадок-контроль"	обсерваційне дослідження, при якому окремі випадки і відповідні контрольні порівнюються за впливами на них передбачуваного фактора причини.
Дослідження прикладне	вид дослідження, результати якого спрямовані на рішення практичних проблем, стосуються обмеженої сфери, мають спеціалізований характер і практично реалізуються в короткий термін.
Експертна оцінка	установлення ступеня відхилення від: 1) загальноствореного стандарту (нормативу); 2) сформованих середньостатистичних параметрів; 3) адміністративно встановлених критеріїв.
Експертні оцінки	метод при якому узагальнюються думки спеціалістів у тій чи іншій галузі (експертів) для використання отриманих експертних оцінок при вирішенні різноманітних питань, що виникають під час досліджень.
Експертні оцінки індивідуальні:	а) <i>інтерв'ю</i> – відповідь експерта на поставлені питання; б) <i>аналітичний спосіб</i> – тривала робота експерта з наданням результатів у вигляді доповідної записки.
Експертні оцінки колективні:	а) проведення відкритої дискусії (методи комісій і мозкових атак); б) опитування за допомогою анкет. Один з основних методів – метод Дельфі, заснований на складанні ретельно скоректованої програми послідовних індивідуальних опитувань, забезпечує анонімність опитування.
Емпіричні результати	результати, що базуються на досвіді (чи спостереженні), а не тільки на міркуваннях.
Епідеміологічний метод	сукупність методик вивчення рівня здоров'я населення під впливом різних ендогенних (генетичних, вікових, ендокринних та ін.) і екзогенних соціальних і природних (хімічних, фізичних, біологічних, психічних та ін.) чинників (медико-статистичні дослідження, медичне обстеження популяції, клінічні спостереження за спеціально відібраними особами та натурний експеримент серед населення).
Епідеміологічні методи аналітичні	виявлення причинних зв'язків між захворюваннями і різними етіологічними чинниками ризику (генетичними, професійними, соціально-побутовими, чинниками довкілля та ін.).
Епідеміологічні методи описові	вивчення частоти і характеру розподілу захворювання в певний час в різних групах населення, а також поширеності етіологічних чинників ризику, що дозволяє встановити зв'язок частоти наявності в певний час окремих чинників і їх комбінацій не з

	фактором виникнення захворювання, а тільки з його поширеністю.
Ефективність	міра, якою оцінюється ступінь досягнення цілі за кожним із альтернативних варіантів при рівні вірогідності досягнення або вірогідності при рівному ступені досягнення
Збір медико-статистичної інформації	шляхом опитування проводять експедиційним та кореспондентським методами, самореєстрацією. <i>Експедиційний метод</i> – при експедиційному методі дослідник опитує хворого і з його слів самостійно заповнює карту дослідження, що забезпечує контроль за правильністю відповідей. <i>Самореєстрація</i> – при самореєстрації особа, яка обстежується, заповнює карту самостійно. <i>Кореспондентський метод</i> – при кореспондентському методі дослідник розсилає карти для обстеження з відповідними вказівками до їх заповнення.
Ідея	основна думка, що лежить в основі теоретичної системи, її логічної побудови та плану функціонування. Ідея включає формулювання мети та способів її досягнення. <i>Ідея</i> — це основа синтезу знань.
Інформаційне забезпечення	це сукупність інформації та способів її пошуку, обробки, накопичення, збереження, систематизації та узагальнення з метою використання в процесі наукового дослідження
Імітаційна модель	метод моделювання систем, що складаються із комплексу підсистем, функціонування яких залежить від багатьох зовнішніх факторів і відрізняється невизначеністю.
Імовірність	можливість настання події, виражена як відношення числа настань події до загального числа можливих наслідків, що приймає значення 0, для неможливої події, і значення 1 - для достовірного.
Індивідуалізуючий метод	метод вивчення фізичного розвитку при поздовжньому спостереженні за розвитком однієї дитини.
Інновація	нововведення, яким передбачається інвестування коштів в економіку, що забезпечує заміну техніки і технологій, розробку та впровадження нової техніки і технологій, які є результатом досягнень науково-технічного прогресу, сучасні дослідження в різних галузях на основі нових підходів, включаючи наукове переосмислення.
Інтерпретація	тлумачення, роз'яснення, розкриття змісту явища, що сприяє його розумінню
Історичний метод	вивчення та аналіз стану громадського здоров'я і охорони здоров'я в різні історичні періоди з урахуванням наступних складових: виникнення, розвиток, сучасний стан, прогноз процесів.
Кількісне групування	упорядкування даних статистичного дослідження на основі числових розмірів ознак.
Кластерний аналіз	групування сукупності одиниць спостереження на групи (кластери) таким чином, щоб вони були схожі за набором ознак. Вихідні дані подаються у вигляді об'єктів, які характеризуються набором ознак. При цьому класифікацію можна проводити як серед об'єктів, так і серед ознак.
Когорта	група людей, об'єднаних певними загальними ознаками, які спостерігаються протягом визначеного періоду часу. Існує також когорта одружених, когорта шкільного класу тощо.
Когортний аналіз	огляд демографічної поведінки когорти протягом життя чи

	багатьох періодів; наприклад, контроль плідної поведінки когорти людей, народжених у період 1940–1945 рр. протягом їх дитинчого віку. Показники, виведені з когортного аналізу, є когортними вимірами.
Коефіцієнт регресії	показує на яку величину в середньому зміниться другий параметр при зміні першого на певну одиницю виміру.
Контингент хворих	сукупність усіх хворих на певне захворювання, які звернулися до амбулаторно-поліклінічних закладів у поточному і попередньому роках та які перебувають на обліку на кінець звітної періоду. Облік свідчить про ступінь поширення захворювання. Для статистичної обробки даних про захворюваність населення застосовується Міжнародна класифікація хвороб, яка забезпечує порівняння відомостей про захворюваність і смертність.
Концептуальне моделювання	поглиблене якісне вивчення системи, її цілей, функцій, структури, організації тощо з допомогою вербальних, графічних, експертних методів для виявлення проблем управління і подальшої розробки альтернативних варіантів їх усунення.
Концепція	визначений спосіб розуміння, трактування яких-небудь явищ, основна точка зору, керівна ідея для їхнього висвітлення; головний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності.
Концепція системи	сукупність обґрунтованих поглядів та уявлень у вигляді бажаної моделі системи в комбінації із загальними пріоритетними напрямками і проблемними та узагальненими заходами, націленими на її досягнення. Концепція системи, як правило, реалізується у вигляді програм
Кореляційний аналіз	Метод встановлення взаємозв'язків, взаємовпливів і взаємозалежностей незалежних і залежних змінних в експерименті
Критерій	визначений рівень показників, прийнятих за стандарт на певний період часу відповідно до можливостей системи.
Логічний аналіз	теоретичне відтворення розвинутого предмета і предмета, що розвивається, у всіх його істотних, закономірних зв'язках і відносинах.
Медико-географічний метод	вивчення будь-яких явищ в різних територіальних зонах і географічних районах країни. Цей метод особливо важливий для цілеспрямованої боротьби з природними вогнищами деяких хвороб, обґрунтування регіональних особливостей потреби населення в медичній допомозі.
Медична ефективність	ступінь досягнення поставлених завдань профілактики, діагностики та лікування хвороб з урахуванням критеріїв якості, адекватності та результативності медичної допомоги населенню.
Метод	спосіб досягнення якої-небудь мети, вирішення конкретної задачі; сукупність прийомів чи операцій практичної або теоретичної підстави (пізнання) дійсності.
Метод головних компонентів (компонентний аналіз)	різновид факторного аналізу, в якому також використовується вихідна кореляційна матриця. Дозволяє виділити групи взаємопов'язаних ознак і сформулювати спеціальні факторіальні комплекси – головні компоненти.
Метод групування	розробка великих сукупностей одиниць спостереження за однією або декількома загальними ознаками у однорідні групи (класи).
Метод наукової абстракції	дозволяє відкидати неістотні сторони питання, що розглядається, а приймати найбільш суттєві сторони.

Метод основного масиву	вивчення об'єктів, у яких зосереджена абсолютна більшість одиниць спостереження.
Методи екстраполяції	середнього абсолютного приросту; середнього темпу росту; вирівнювання рядів за певною аналітичною формулою.
Методи управління	способи впливу суб'єкта управління на об'єкт управління.
Методична розробка	видання, яке містить детальний, всесторонньо методично досліджений виклад матеріалу якого-небудь питання, теми, лекції чи розділу певної дисципліни для підвищення якості діяльності, забезпечення ефективного управління.
Методичні вказівки	методичні документи не директивного характеру, які містять поради, пропозиції, побажання з організації та здійснення роботи з дисципліни, того чи іншого виду навчання, організаційної роботи
Методичні вказівки	директивні методичні документи, затверджені на рівні МОЗ України, які містять настанови чи роз'яснення щодо виконання тієї чи іншої роботи.
Методологія	сукупність структурної та логічної організації, методів і засобів діяльності.
Методологія науки	принципи побудови, форми і способи наукового пізнання.
Моделі адекватність	її відповідність об'єкту, що моделюється, чи процесу. Це в якійсь мірі умовне поняття, тому що повної відповідності моделі реальному об'єкту бути не може, інакше це була б не модель, а сам об'єкт. При моделюванні мається на увазі адекватність не взагалі, а по тим властивостям моделі, які для дослідження вважаються істотними.
Моделювання	розробка математичних моделей реальних процесів і об'єктів, проведення експериментів на математичних моделях, процес математичного опису перетворення вхідних змінних величин у вихідні різноманітних систем (у тому числі системи охорони здоров'я) з урахуванням взаємодії з навколишнім середовищем.
Модель	фізична система або математичний опис, які відображають основні властивості або характеристики об'єкта, процесу, явища, що вивчаються.
Модель "комп'ютерна"	машинна реалізація математичної моделі системи.
Модель "концептуальна"	включає в себе вербальний опис системи та її графічне уявлення
Модель "описова"	відображає основні властивості об'єкта (процесу, служби), яка моделюється з допомогою усної мови, тексту, графіків, математичних формул.
Модель "предметна" (фізична)	предметно відображає об'єкт моделювання. В охороні здоров'я до таких моделей відносяться штучні органи, системи, а також лабораторні тварини, хоча їх нерідко виділяють в самостійний клас "біологічних" моделей.
Модель (види)	словесна, зображувальна, предметна чи фізична, математична.
Моніторинг	процес динамічного спостереження за досліджуваним явищем, процесом.
Монографічний метод	детальний поглиблений опис окремих, найбільш типових одиниць сукупності, який, однак, не характеризує явище в цілому.
Монографія	наукове або науково-популярне видання, яке містить повне та всебічне дослідження однієї проблеми чи теми і належить одному чи декільком авторам.
Надійність	отримання однакового результату при повторних вимірах в тих же

(відтворюваність)	умовах.
Натурний експеримент	один з основних методів отримання необхідної інформації за допомогою спеціально запланованих досліджень для вирішення проблем системи, що вивчається.
Наукова діяльність	інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.
Наукова робота	дослідження з метою одержання наукового результату.
Науковий результат	нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, доповіді про науково-дослідну роботу.
Науково-організаційна діяльність	діяльність, спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності.
Науково-прикладний результат	нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, розробка, які впроваджені або можуть бути впроваджені у суспільну практику. Науково-прикладний результат може бути у формі звіту, ескізного проекту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію тощо.
Нормальний розподіл	розподіл, при якому спостереження симетрично розсіяні навколо середнього і відповідають закону нормального розподілу.
Нормативне прогнозування	відшукування оптимального шляху досягнення деякої кінцевої мети (стан об'єкта) у майбутньому, поставленої в завданні на прогноз.
Об'єкт наукового дослідження	це сукупність зв'язків, відношень і якостей досліджуваного явища або загальна сфера пошуку, що перебуває в полі зору дослідника, це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, і яке обирають для вивчення.
Об'єкт прогнозування	те, на що спрямоване прогнозування відповідно до задачі прогнозу.
Об'єкт спостереження	статистична сукупність, яка складається з окремих досліджуваних явищ та процесів (одиниць спостереження).
Обсяг вибірки	число одиниць статистичного спостереження у вибірковій сукупності. Чим більший обсяг вибірки, тим більш точні (репрезентативні) результати можуть бути отримані. Необхідний обсяг вибірки визначається за спеціальними методиками з урахуванням видів вибірки, способу відбору одиниць спостереження та мінливості досліджуваної ознаки.
Одиниця спостереження	складова частина статистичної сукупності, яка підлягає окремій реєстрації.
Одночасне спостереження	стан явища, процесу на певний момент часу (наприклад, перепис населення та ін.).
Ознака	критерій, що характеризує одиницю спостереження (наприклад, кожен випадок захворювання можуть характеризувати такі ознаки як діагноз, вік та стать хворого, тривалість перебігу його хвороби тощо).
Ознака альтернативна	ознака, яка приймає тільки одне конкретне значення (стать: або чоловіча, або жіноча).
Ознака атрибутативна (якісна)	статистична ознака, що відображає атрибути об'єкта спостереження і виражається словесно. Наприклад: стать, діагноз захворювання, місце проживання тощо.

Ознака кількісна	статистична ознака, що відображається числом. Є результатом рахунку чи виміру. Наприклад: зріст (см), вага (кг), частота пульсу тощо.
Ознака результативна	статистична ознака, значення якої змінюється під впливом фактора (факторної, факторіальної ознаки). Його значення є результатом зміни факторної ознаки.
Ознака статистична	прикметна риса, властивість, якість присутня одиницям спостереження в статистичній сукупності.
Ознака факторна (фактор)	ознака, що визначає зміну результативної ознаки.
Оптимізаційна модель	метод моделювання, орієнтований на вирішення практичних завдань удосконалення соціально-економічних та інших систем.
Оптимізація	вибір рівня контрольованих змінних параметрів для досягнення найкращої міри ефективності.
Організаційно-експериментальний метод	побудова експериментальної моделі (окремих видів діяльності), на якій відпрацьовується певний еталон більш досконалих засобів, підходів і форм роботи. Такі експерименти використовуються для обґрунтування нових організаційних форм діяльності з метою наступного широкого впровадження в практику охорони здоров'я.
Оцінка (вибіркова)	значення параметра, отримане з вибірки, що використовується для представлення параметра популяції.
Оцінка статистична	наближена оцінка невідомого статистичного параметра розподілу чи самого розподілу генеральної сукупності, що проводиться на основі вибірових даних. Статистичні оцінки бувають крапковими і інтервальними.
Параметр	описова характеристика, що відноситься до генеральної сукупності; узагальнена характеристика даних генеральної сукупності.
Параметр статистичний	1. Постійна величина, яка характерна для будь-якого об'єкта. 2. Допоміжна змінна, від якої залежать інші змінні величини.
Патологічна ураженість (превалентність)	показник поширеності хвороб за даними медичних оглядів. За умови правильно організованого медичного обстеження – найбільш точно відображає поширеність хронічних захворювань і преморбідних станів на певний момент часу. Недоліком показника є неповна реєстрація гострих хвороб.
Перевірка гіпотези	статистичний метод перевірки теорії.
Показники	змінні величини, що дозволяють прямо чи опосередковано характеризувати і оцінювати зміни об'єкта дослідження.
Популяційне дослідження	обсерваційне чи описове дослідження без навмисного втручання, у ході якого учасників систематично обстежують для уточнення відсутності чи наявності (або виразності) досліджуваної ознаки
Популяція	виділена частина населення у межах конкретної території за найбільш характерними для її життєдіяльності соціально-економічними, екологічними чинниками, демографічними характеристиками, способу життя, ціннісними орієнтаціями, традиціями і іншими ознаками, які об'єднують її як єдине ціле з присутніми їй загально груповими процесами формування рівня здоров'я.
Посібник	видання, призначене допомагати практичному виконанню виробничих чи аналогічних процесів і операцій та засвоєнню інформації з тієї чи іншої дисципліни.
Поточне статистичне	виявлення явищ, які змінюються впродовж певного часу і є

дослідження	безперервним процесом, що потребує поточної реєстрації (наприклад, захворюваність, народжуваність, смертність населення тощо).
Предмет дослідження	найбільш значущі властивості об'єкта, окремі його аспекти, сегменти чи взаємозв'язки, які підлягають вивченню
Прикладні наукові дослідження	наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей.
Прогноз	науково обґрунтоване судження щодо можливих станів об'єкта в майбутньому чи альтернативних шляхах і строках досягнення цих станів.
Прогнозування	передбачення поведінки системи, підсистеми, різних показників у часі [на короткий (середньостроковий прогноз), середній строк (середньостроковий) і на далеку перспективу (довгостроковий)].
Програма	комплекс взаємопов'язаних завдань, заходів соціального, економічного, наукового, матеріально-технічного, організаційного характеру, які об'єднані єдиною метою та терміном виконання і спрямовані на реалізацію завдань та заходів з залученням необхідних ресурсів та визначенням їх джерел.
Програма статистичного спостереження	перелік облікових ознак, що підлягають реєстрації в ході статистичного спостереження. В залежності від способу збору матеріалу, являє собою реєстраційну карту, опитувальний лист, анкету тощо.
Програма статистичної обробки	система групувань статистичних ознак і статистичних показників, які вираховуються в ході реалізації статистичного спостереження. Практично представляє собою перелік статистичних таблиць, які підлягають заповненню і статистичній обробці.
Програмування	процес розробки програми.
Рандомізоване дослідження	дослідження з випадково відібраною контрольною групою.
Регресивний аналіз	метод визначення залежності між двома і більше змінними.
Регресивний аналіз лінійний	метод визначення прямолінійної залежності між двома змінними, коли одна змінна передбачає значення іншої змінної.
Регресивний аналіз логістичний	метод вивчення взаємозалежності між змінними, коли залежна змінна є якісною.
Регресія множинна лінійна	модель лінійної регресії, у якій одна залежна змінна і дві чи більше незалежних змінних.
Ретроспективне спостереження	отримання відомостей про події в минулому.
Середня величина	узагальнена кількісна характеристика статистичної сукупності. В статистичній сукупності при достатньо великому числі спостережень вплив випадкових чинників взаємно нівелюється і середня величина дає характеристику типового рівня ознаки, що склалася в даних умовах місця і часу. Найбільш часто в статистиці використовують: моду, медіану, середнє арифметичне. В залежності від характеру статистичної сукупності застосовують середню гармонійну, середню логарифмічну, середню геометричну, середню хронологічну та ін.
Системний підхід (аналіз) (використання)	дозволяє: розглянути систему (досліджуваний об'єкт) як єдине ціле; вивчити весь комплекс її внутрішніх і зовнішніх зв'язків; оцінити зміни в зв'язках; рекомендувати різні варіанти побудови і удосконалення системи (тобто різні варіанти управлінських рішень), оцінити їх і відібрати найбільш придатні для цілей

	системи. На відміну від традиційних методів дослідження, дає можливість глибше, масштабніше, з різних позицій і комплексно оцінити те чи інше явище в конкретній системі, а також на державному, регіональному, міському і районному рівнях, в окремому закладі. Така оцінка дозволяє приймати більш вивірене і науково обґрунтоване управлінське рішення.
Соціальна ефективність охорони здоров'я	запобігання захворювань населення, зменшення інвалідності та передчасної смертності, зростання якості медичного обслуговування, покращення якості життя.
Соціологічний метод	використовується для отримання інформації безпосередньо від різних груп населення (опитування, анкетування). Дозволяє виявити особливості ставлення людей до різних видів медичної діяльності, потреби в медичній допомозі, її результативність тощо.
Соціологія медицини	наукова дисципліна, що вивчає взаємозв'язок здоров'я і соціальних аспектів життєдіяльності людей
Спостереження	Систематичне цілеспрямоване вивчення об'єктів дослідження без втручання в їх буття
Спостереження одномоментне	статистичне спостереження, при якому фіксуються дані, які є на певний момент часу. Наприклад, чисельність населення району на кінець N-ного року
Спостереження поточне	статистичне спостереження, при якому дані реєструються за мірою їх надходження впродовж якогось відрізка часу. Наприклад, випадки інфекційних захворювань за перше півріччя N-ного року.
Спостереження суцільне	спостереження всіх без виключення одиниць сукупності, що обстежується.
Стандарт	чіткий перелік умов, яких необхідно дотримуватися в процесі роботи або для досягнення певного кінцевого результату.
Стандарт методів досліджень	це стандарт, що встановлює методи досліджень чи їх сукупність за рахунок додаткових дій (наприклад, відбір проб, використання статистичних методів, порядок проведення досліджень).
Стандартизація	статистичний метод, що дозволяє виключити вплив неоднорідності складу порівнюваних груп на досліджувані загальні показники.
Статистика	самостійна наука, яка вивчає кількісну сторону суспільних масових явищ у неперервному зв'язку з їх якісним станом у конкретних історичних умовах місця та часу.
Статистика здоров'я	розділ медичної статистики, що вивчає стан здоров'я населення.
Статистика медична	розділ соціально-економічної статистики, яка формує і вивчає показники, що характеризують здоров'я населення і діяльність медичних закладів та органів управління системи охорони здоров'я, ресурсне забезпечення галузі.
Статистика охорони здоров'я	розділ медичної статистики, який займається визначенням аспектів діяльності медичних закладів та використання ресурсів (кадрових, матеріальних тощо).
Статистична інформація (дані)	офіційна державна інформація, яка характеризує масові явища та процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах держави та її регіонів.
Статистична методологія	сукупність науково обґрунтованих способів, правил і методів статистичного вивчення масових соціально-економічних явищ та процесів, які встановлюють порядок збирання, опрацювання і аналізу статистичної інформації.

Статистична модель	аналог явища чи процесу, який відображає в головних рисах найбільш суттєві статистичні закономірності визначеного об'єкту.
Статистична сукупність	сукупність відносно однорідних елементів (осіб або предметів), відібраних для дослідження, у визначених межах часу та простору.
Статистичне групування	засіб розподілу зібраних даних статистичного дослідження на однорідні групи за певними визначеними ознаками.
Статистичне дослідження	науково обґрунтований процес, в якому за єдиною програмою проводиться спостереження за певними явищами і процесами, реєстрація, збір первинних даних, їх обробка та аналіз
Статистичне зведення	засіб забезпечення отримання показників, які визначені програмою статистичного дослідження.
Статистичне несуцільне спостереження	спостереження за окремими одиницями сукупності, яка вивчається (анкетне, монографічне, вибіркове, основного масиву).
Статистичне спостереження	планомірний, науково організований процес збирання даних щодо масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, та інших сферах життя країни та її регіонів, шляхом їх реєстрації за спеціальною програмою, розробленою на основі статистичної методології.
Статистичне суцільне спостереження	спостереження щодо всіх без винятку одиниць сукупності, яка вивчається.
Статистичні таблиці	це форма систематизованого, раціонального і наочного представлення цифрового матеріалу, який характеризує досліджувані явища і процеси.
Статистичний метод	включає єдину систему обліку, розробки матеріалу, звітності з усіх видів медичної допомоги населенню, що дозволяє зробити узагальнення, виявити ті чи інші закономірності рівня здоров'я населення і якості медичної допомоги.
Статистичний опис	характеристика складних явищ за допомогою статистичних показників.
Статистично значимий	результат перевірки гіпотези статистичним критерієм при визначеному рівні (наприклад, 1%), якщо маємо істотні аргументи, щоб відкинути нульову гіпотезу при цьому рівні (тобто коли $P < 0,01$).
Тези	Стислий виклад будь-якого дослідження, висновки, які виражають основний зміст дослідження
Теорема Байеса	дозволяє уточнювати імовірності у світлі нової інформації. Обчислює апостеріорну імовірність події/гіпотези, пропорційну добутку його апріорної імовірності і правдоподібності.
Типологічне групування	упорядкування даних статистичного дослідження, які не мають кількісного виміру, за їх описовими ознаками.
Тренд	тривала тенденція часових рядів.
Тренд	загальний напрямок розвитку, загальна тенденція показників динамічного ряду.
Факторний аналіз	процедура виявлення чинників, що визначають появу тих чи інших показників, якостей, властивостей, станів предмета або об'єкта дослідження
Факторна схема	схема експерименту, що включає всі можливі комбінації всіх градацій незалежної змінної, що дозволяє зробити розрахунок усіх можливих взаємодій.
Фундаментальні наукові дослідження	наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності

	розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку.
Формалізація	метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури в знаковій формі, наприклад за допомогою математичних формул
Хронометраж	метод виміру часу, що витрачається на різні види медичної діяльності, дозволяє виявити резерви раціонального використання робочого часу, обґрунтувати оптимальну його структуру
Чутливість	здатність методу відображати зміни, що відбулися.
Якісний аналіз	Метод інтерпретації емпіричних даних, в тому числі окремих фактів, подій, статистики, що полягає в словесному описі причин, характеру протікання, встановлення залежностей з іншими фактами і наслідків

Терміни з комунікацій в охороні здоров'я

Автоматизована система навчання	автоматизована інформаційна система, яка включає викладача, студентів, комплекс навчально-методичних і дидактичних матеріалів, автоматизовану систему обробки даних. Призначена для підтримки процесу навчання з метою підвищення його ефективності.
Автоматизований електронний підручник	підручник, зміст якого створюється, зберігається і доводиться до учня з використанням автоматизованих інформаційних технологій, який є частиною автоматизованої системи навчання.
Автор засобів інформатизації освіти	фізична особа, в результаті творчої діяльності якої створено засіб. Якщо засіб інформатизації створений спільною діяльністю двох або більше фізичних осіб, то кожний з них є автором.
Автор навчальної програми¹	фізична особа, яка в процесі творчої роботи створила програму. Якщо навчальна програма створена спільною діяльністю двох або більше осіб, то кожен з них вважається її автором.
Авторизація	надання певних повноважень особі (групі осіб) на виконання деяких дій в системі обробки даних або хостах (вузлах) Інтернет.
Авторське право	частина цивільного права, яке визначає права і обов'язки, що виникають у зв'язку із створенням і використанням (видання, виконання, показ, навчання, копіювання і т. п.) творів літератури, науки, мистецтва. Цивільний кодекс України відносить авторські права до інтелектуальної власності
Адміністратор	фахівець, який відповідає за проектування, установку, конфігурацію, контроль, управління і обслуговування мереж (наприклад, локальних в офісі чи навчальному закладі), систем та т. ін.
Аккаунт	запис, який містить інформацію про користувача комп'ютерної мережі. Інколи цим словом визначається сама можливість доступу в мережу.
Аналіз медіатексту	це вивчення, трактування медіатексту того чи іншого виду й жанру.
Анімація	зміна вигляду, форми, розмірів або взаємного розміщення об'ємів на екрані, які створюють ефект мультиплікації.
Анотація	короткий виклад інформації, змісту медіатексту будь-якого виду чи жанру.
Апробація	це перевірка засобів або технологій інформатизації в процесі практичної експлуатації, подальшим офіційним схваленням або затвердженням.
Асинхронне навчання	це форма навчальної телекомунікації, коли кожний

	суб'єкт навчання знайомиться з навчальним матеріалом або виконує роботу не одночасно з усіма, а в зручній для них час. Обмін повідомленнями відбувається шляхом їх взаємного переписування, наприклад, електронною поштою.
Аудіовізуальна комунікація	це зв'язок, шлях повідомлення, передача інформації, в тому числі медійної; взаємодія в процесі аудіовізуального, медійного сприйняття.
Аудіовізуальна культура	це сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей у галузі аудіовізуальних медіа, а також історично визначена система їх функціонування в соціумі.
Аудіовізуальна мова	це комплекс засобів і прийомів аудіовізуальної виразності й комунікації.
Аудіовізуальне виховання	це основна частина художнього, культурологічного впливу, що складається зі спільної діяльності вихователя та вихованця і спрямована на засвоєння медійної культури, вивчення закономірностей походження, розвитку й функціонування аудіовізуальної культури.
Аудіовізуальне навчання	це процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних можливостей, критичного мислення, вміння повноцінного сприйняття, інтерпретації.
Аудіовізуальний текст	це повідомлення, викладене в будь-якому вигляді й жанрі, призначене для слухового й зорового сприйняття аудиторією.
Аудіовізуальні засоби навчання	це технічні засоби і медіа тексти, призначені для зорового, слухового впливу й сприйняття в навчальному процесі.
Аудіовізуальні технології	це сукупність методів, аудіовізуальних засобів, що забезпечують здійснення збирання, збереження, переробки й передачі аудіовізуальної інформації.
Аудіовізуальні технології навчання	це способи побудови діяльності із застосуванням аудіовізуальних засобів для досягнення педагогічних цілей.
Аудіододаток	це аудіозапис, що становить незначні монологічні коментарі викладача до певних схем, таблиць, ілюстрацій і т. ін.
Аудіоколекція	це вид навчальних матеріалів, запропонованих як не інтерактивний аудіоряд.
Аудіоконференція	голосове спілкування декількох осіб, що знаходяться на різних географічних широтах, за допомогою використання системи комунікацій, комп'ютерних технологій або телефону.
База даних (БД)1	єдина система даних, організована за конкретними правилами, які передбачають загальні принципи опису,

	збереження та обробки даних.
Бесіда	метод навчання, при якому вчитель, опираючись на здобуті учнями знання та досвід, ставлячи запитання, підводить їх до розуміння і засвоєння нових знань, повторення і перевірки навчального матеріалу.
Бібліотека	це власна чи публічна колекція, фонд друкованих текстів (в тому числі в електронному вигляді, в Інтернет). Близькі поняття: медіатека, фонотека, фототека, відеотека.
Біологічна інформатика	наука, що вивчає загальні закономірності і особливості реалізації інформаційних процесів в біосфері живих організмах і рослинах. Розділ фундаментальної інформатики, який почав розвиватися в кінці ХХ сторіччя.
Біоніка	«повторює» еволюцію живих організмів.
Блог	це Інтернет-сайт, що періодично оновлюється, формат якого відповідає стандарту RSS. Підкастинг є розширеним варіантом блогінгу (створення блогу), який, крім текстової інформації, вміщує аудіо- або відеофайли.
Блог	це засіб соціальних змін, бізнес-площадки, інструменти підтримки і розробки, чудові маркетингові канали; це двері в новаторський світ освіти, що зосереджені навколо тих, хто навчається; це журнали і газети, які редагують люди того самого кола, що й їхні читачі; це новий світ засобів інформації, в якому кожен індивідуум наділений голосом, що доступний слухачам такою самою мірою, як і ті, що ідуть від CNN або BBC.
Блог	(англ. blog, від web log, «мережний журнал або щоденник подій») це веб-сайт, основний зміст якого регулярно добавляти записи, зображення або мультимедіа.
Блоггер	це той, хто веде відповідний Інтернет-щоденник (блог).
Блогосфера	інтелектуальний кіберпростір, який займають блоггери.
Блокнот	може бути використаний для написання певних текстів або створення сторінок за допомогою написання гіпертексту.
Блокування	це надання одному користувачу виняткового права доступу до запису.
Браузер	програма для перегляду гіпертекстових документів (сторінок) Інтернет.
Введення-виведення	пересилання даних між оперативною пам'яттю і зовнішніми пристроями.
Вебблоги або блоги	це веб-сторінки, що вміщують особисті щоденники користувачів. Такі щоденники D. Winer називає «публікації невідредагованого голосу народу»; це ієрархії тексту, зображень, мультимедійних об'єктів і даних,

	упорядкованих хронологічно та які проглядаються за допомогою веб-браузера.
Веб-браузер	— це програма-клієнт, що використовується для перегляду матеріалу (документів), підготовленого для Веб. Прикладами Веб браузерів можуть бути такі програми: Інтернет Explorer, Netscape Navigator, Mosaic, MacWeb та інші. Браузери можуть інтерпретувати Інтернет адреси (URL), маркери мови HTML, а також розуміти такі Інтернет протоколи, як HTTP і FTP.
Веб-заняття	дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій й інших можливостей «Світової павутини».
Веб-конференція	— служба Інтернет, яка дозволяє користувачу розміщувати свої повідомлення з певної тематики для перегляду і відповіді іншим користувачам Інтернет.
Веб-конференція	є ієрархічною структурою, кожний вузол якої, котрий одержав нове повідомлення, передає його всім вузлам, з якими він обмінюється новинами.
Веб-розробка сайтів	це розробка сайтів як працюючих цілісних інформаційних ресурсів, це складовий процес, що залучає працю різних фахівців.
Веб-сайт	сукупність веб-сторінок, що об'єднані по змісту і мають спільну структуру і навігацію.
Веб-сервер-додаток	окремий випадок Програмного застосування.
Веб-служби	це програми, доступ до яких здійснюється через Веб (тобто протокол HTTP), а обмін даними відбувається у форматі XML.
Веб-сторінка (Web-сторінка)	окремий документ в Інтернет (World Wide Web), який може містити текст, графіку, звукове зображення, анімацію та інші мультимедіа-об'єкти, а також гіпертекстові посилання.
Векторна графіка	опис зображення за допомогою геометричних примітивів, під час масштабування якого застосовуються коефіцієнти.
Взаємодія людини з комп'ютером	науково-дослідний напрям, що вивчає процеси, які відбуваються в «людино-машинній інформаційній системі».
Виділена лінія	лінія зв'язку (канал передачі даних), яка встановлена постійно або тривалий час. Такий канал можна орендувати (leased), оскільки устаткування належить телекомунікаційним компаніям і здається ними в оренду для користування.
Відвідування сайту	статистичні дані про час і кількість відвідувань

	користувачами (хостами), а також про переглянуті сторінки, як важливий показник під час рішень про використання сайту в якості площадки (як тираж у друкованих виданнях).
Відеоблог	блог, основним змістом якого є представлення у вигляді відеофайлів.
Відеоколекція	вид навчальних матеріалів, запропонований як неінтерактивний відеоряд.
Відеоконференція	методологія проведення нарад і дискусій між групами видалених користувачів з виконанням трансляції зображення в середовищі Інтернет.
Відеоконференція	– це спосіб обміну відеозображеннями, звуком і даними між двома чи більше об'єктами, обладнаними відповідними апаратно-програмними комплексами.
Відеотека	– це приватна чи публічна колекція, відеофонд аудіовізуальних текстів.
Відкрита інформаційна система	– система, що реалізує відкриття специфікації на інтерфейси, служби і формати даних, достатні для того, щоб забезпечувати: розширення або масштабування – додавання нових функцій або зміну деяких тих, що уже є при незмінній решті функціональних частин; мобільність, взаємозамінність – перенесення програм, даних під час модернізації або заміні апаратних платформ і можливість роботи з ними фахівців під час змін; інтеперабельність – здатність до взаємодії з іншими системами.
Відкрита освіта	– система навчання, доступна кожному бажаючому, без аналізу його початкового рівня знань (без вступних іспитів), яка використовує технології і методики дистанційного навчання і забезпечує навчання в ритмі, зручному учню.
Візуальні засоби навчання	– це технічні засоби і медіатексти, призначені для зорового впливу й сприйняття в навчальному процесі.
ВІКІ	– це веб-сайт, зміст якого можуть змінювати самі ж користувачі, зазвичай, для цього не потрібно реєструватися.
Вікікнига	– це веб-сайт для колективного написання навчальної літератури, що працює за технологією «вікі», за принципами свободи інформації: кожен може створити й змінити будь-яку сторінку будь-якого посібника, кожен може безкоштовно читати, копіювати, створювати і змінювати її зміст; також називають набір сторінок на даному сайті, присвячених одному предмету.

Віртуальна аудиторія	– це багато віддалених один від одного робочих місць тих, хто навчається і викладачів, об'єднаних за допомогою телекомунікацій і мережевих комп'ютерних технологій для здійснення навчальних процедур під час вивчення певного курсу й взаємодії один з іншим.
Віртуальна лабораторія	заміна речовинно-енергетичних випробувань нових технічних пристроїв і технологій, а також їх окремих вузлів, систем і блоків контрольними маніпуляціями з їх інформаційними (графічними, об'ємними або цифровими) віртуальними «копіями» (аналогами).
Віртуальна методична система (ВМС)	це різновид методичної системи, в якій зміст навчання, що упорядковується віртуальною педагогічною технологією, не обмежується виключно стандартизованими освітніми вимогами, а передбачає можливість гнучкого, за вибором учасників навчального процесу, свого теоретично необмеженого доповнення (розвитку), використовуючи для цього наявні ресурси віртуального навчального середовища, а також навчальні ресурси, які безпосередньо створюються його учасниками в процесі навчання.
Віртуальна школа	передача на будь-яку відстань в режимах on-lain і off-lain програмного пакету інформаційно-освітніх послуг і коригування їх засвоєння за допомогою віртуальних технологій, які принципово відрізняються від форм дистанційного навчання тим, що для учнів створюється ефект присутності в «класі» або аудиторії.
Віртуальне навчальне середовище (ВНС)	це штучно і цілеспрямовано побудований імітаційно-формульвальний, навчально-пізнавальний, організаційно-технологічний та інформаційно-комунікаційний простір, в якому розгортається ВПН і створені необхідні та доступні умови щодо ефективного досягнення цілей навчання і виховання.
Віртуальний університет	освітня структура, що здійснює принципи відкритої освіти, може не мати атрибутів традиційних навчальних закладів: «фізичних будівель», класів, лабораторій і студентських гуртожитків. Навчання може проводитися як традиційними методами, так і через комп'ютерні мережі, наприклад, через глобальну мережу <u>Інтернет</u> або корпоративну мережу Інтранет. Як правило, структура такого навчального закладу дворівнева і складається з центрального університету і регіонального(их) центру(ів).
Гіперзв'язок, гіперпосилання	зв'язок між частинами документа або різних документів, який реалізує гіпертекст.
Гіпермедіа	це структура, що вміщує текст, аудіо- і відеофрагменти, що з'єднані посиланнями у відповідності з логікою

	сюжету.
Гіперпосилання	виділений об'єкт (текст або зображення) веб- сторінки, що встановлює зв'язок з іншим об'єктом. Дозволяє переходити до іншого об'єкту в середовищі <u>WWW</u> .
Гіпертекстова система	подання інформації у вигляді деякої графи, у вузлах якої містяться текстові елементи (речення, абзаци, сторінки або навіть цілі статті чи книги), а між вузлами є зв'язки, за допомогою яких можна переходити від одного текстового елемента до іншого.
Глобальна мережа	мережа, в яку об'єднані комп'ютери з різних країн на різних континентах.
Гостьова книга	засіб спілкування відвідувачів певного (визначеного) сайта між собою. Гарний тон спілкування в гостьовій книзі — сказати«дякую» творцям сайта, поскаржитися на помилки, поради що-небудь змінити.
Графічний редактор	програма, яка служить для створення або редагування графічних зображень. Окремо розглядаються два класи графічних редакторів: растрові редактори і векторні редактори.
Дистанційна освіта	сучасний комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення на основі використання способів дистанційного навчання.
Дистанційне навчання	навчання на відстані з використанням підручників, персональних комп'ютерів і мережі ЕОМ.
Дистанційні навчальні технології	це система засобів, методів і форм навчання, що постійно відтворюють формальне представлення, передачу і контроль знань.
Діалогова навчальна програма	комп'ютерна програма, що імітує діалог учителя та учня.
Ділова гра1	метод прийняття управлінських рішень в різних імітованих виробничих ситуаціях шляхом гри групи студентів (або одного студента) з ПК за встановленими правилами в діалоговому вікні. Це активний метод навчання, направлений на формування в тих, хто навчається самостійного мислення.
Доступність інформації	означає, що будь-який файл або ресурс системи має бути доступний у будь-який час (за дотримання прав доступу).
Електронна (віртуальна) лабораторія	електронне середовище, яке дозволяє створювати і досліджувати предметні моделі реальних явищ. У світовій практиці існують віртуальні лабораторії в галузі математики, фізики, хімії, біології, екології і ін.
Електронна бібліотека (ЕБ)	це розподілена інформаційна система, що дозволяє надійно накопичувати, зберігати й ефективно використовувати різноманітні колекції електронних документів у зручному для користувачів вигляді через

	глобальні мережі передачі даних. База даних ЕБ може складатися з різного виду електронних колекцій документів. Електронні видання на оптичних компакт-дисках включаються в ЕБ тільки за умови, якщо бібліотека виставляє їх у мережі (локальній або глобальній), забезпечуючи ту ж систему доступу і пошуку, що і до інших документів ЕБ.
Електронна бібліотека	сукупність електронних книг, які розміщені на одному або декількох мережевих серверах.
Електронна дошка	це комп'ютерний додаток, що оперує разом із графічними або текстовими зображеннями, дозволяє декільком користувачам на різних комп'ютерах, що входять в єдину мережу, оперувати з одним і тим самим зображенням. У дистанційному навчанні електронна дошка використовується під час проведення телеконференцій і під час організації віртуальних аудиторних дошок.
Електронна дошка оголошень	окремий випадок телеконференції, спеціальна база даних, на якій «вивішуються» різні оголошення і повідомлення з метою їх обробки та обміну.
Електронна книга	книга, представлена на електронному носії інформації.
Електронна колекція	множина електронних документів, що мають однотипні формальні ознаки і містять фактографічну інформацію.
Електронна пошта	ведення особистого листування; робота з інформаційними ресурсами Інтернет (списки розсилки; групи новин; системи пересилки файлів по електронній пошті)
Електронна таблиця	структура даних, що забезпечує автоматичне виконання розрахунків в комірках за результатами, що містяться в основних комірках таблиці.
Електронне видання	електронний документ (група електронних документів), яке пройшло електронну видавничу обробку, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді.
Електронне навчання (e-Learning)	це перспективна модель навчання, заснована на використанні нових мультимедійних технологій й Інтернет для підвищення якості навчання шляхом полегшення доступу до ресурсів і послуг, а також обміну ними спільною роботою на відстані.
Електронний довідник	електронне навчальне видання, яке побудоване на гіпертекстовій основі.
Електронний документ	сукупність даних у пам'яті комп'ютера або на зовнішньому машинному носії інформації, призначена для сприйняття людиною за допомогою відповідних програмних і апаратних засобів. Електронний документ може включати текстову, графічну, аудіо- або відеоінформацію, мати лінійну або нелінійну структуру.

Електронний методичний посібник	це навчальне електронне видання, націлене на узагальнення й передачу педагогічного досвіду, формування і розширення нових методів начальної діяльності.
Електронний навчальний посібник	це додатковий навчально- методичний засіб, котрий дозволяє методично правильно організувати самостійну роботу, розвивати вміння та навички учнів.
Електронний навчальний посібник	освітнє електронне видання, яке частково або повністю замінює або доповнює підручник і офіційно затверджене як даний вид видання. Електронний навчальний посібник не може бути зведений до паперового варіанту без втрати дидактичних властивостей.
Електронний навчальний посібник	це навчальне електронне видання, частково чи повністю замінює або доповнює посібник і офіційно затверджене як даний вид видання.
Електронний підручник (ЕП)	електронний програмний комплекс з навчальним матеріалом і тестами з конкретного предмета. Електронний підручник не може бути зведений до паперового варіанту без втрати дидактичних якостей. Електронний підручник будується на гіпертекстовій основі та призначений для самостійного вивчення теоретичного матеріалу з курсу.
Електронний словник	електронне інформаційне джерело, який відповідає традиційному «паперовому» словнику. У електронній версії може викликатися з будь-якої програми спеціально певною вказівкою на слово або групу слів, що приводить до візуалізації необхідного фрагмента відповідного словника. На відміну від традиційних словників електронний словник разом з текстом і графічними зображеннями може містити відео і анімаційні фрагменти, звук, музику і ін.
Електронний текст	вид навчальних матеріалів, які представлені в електронному вигляді як неінтерактивні тексти з ілюстраціями і мають лінійну структуру логічно й методично організовані, які відповідають структурі «класичного» друкованого посібника або книги.
Електронні конференції («електронні дошки оголошень»)	дозволяють взяти участь в обговоренні проблем, забезпечуючи при цьому учасникам можливість одночасної «присутності» відразу на декількох конференціях, не відходячи від своїх комп'ютерів.
Електронні тести	тести, які зберігаються, обробляються і пропонуються тестованому за допомогою комп'ютерної і телекомунікаційної техніки. Комп'ютерними не є тести, що мають на увазі заповнення «паперових» бланків і їх подальшу комп'ютерну обробку.

Електронно-навчальний ресурс	це інформаційний навчальний ресурс, що зберігається і передається в електронній формі, найбільш загальне поняття, що відноситься до електронного інформаційного об'єкту, призначеному для використання в освіті.
Завдання медіаосвіти	це навчити грамотно «читати» медіа текст, розвивати здатність до сприйняття й аргументування оцінки інформації, розвивати власні думки, критичне мислення, естетичний смак, інтегрувати знання й уміння.
Засоби інформатизації	це інструментальні апаратні й програмні засоби, а також інформаційні технології, що використовуються в процесі інформатизації суспільства.
Засоби навчання	це підручники, посібники, комп'ютери, навчаючі контролюючі машини, відповідні спортивні знаряддя, при допомозі яких учні одержують знання та удосконалюють навички.
Засоби нових інформаційних технологій (ЗНІТ)	це програмно- апаратні засоби і пристрої, що функціонують на базі обчислювальної техніки, а також сучасні засоби і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції зі збирання, накопичення, збереження, обробки, передачі інформації.
Ідеологія Інтернет	умовний термін, що позначає систему специфічних ідей, закладених в основу мережевого інформаційного простору і дає цілісне трактування його стану. Включає: високий рівень неврегульованості; здібність до саморозвитку і самоорганізації; дискретність; децентралізацію.
ІКТ-компетентність	це загальна здатність до обробки інформації й комунікації в сучасному світі. Включає в себе ефективне використання засобів інформаційних телекомунікаційних технологій.
Індустрія Інтернет	галузь матеріального та інтелектуального виробництва, що забезпечує функціонування мережного інформаційного простору. Умовно розділяється на шість секторів: апаратура, програмне забезпечення, доступ, інформаційне наповнення (контент), послуги, консультації.
Інноваційний проект	це комплекс взаємозв'язаних документів, які передбачають здійснення конкретної інноваційної діяльності в певний період часу.
Інновації педагогічні	введення в практику навчання новизни, що дозволяє більш ефективно вирішувати назріваючі проблеми.
Інструментальний програмний засіб (ІПЗ)	програмний засіб (сукупність програмних засобів), які використовуються для конструювання програмних засобів (систем) навчального призначення, підготовки навчально-методичних, організаційних матеріалів, створення графічних або музикальних включень, сервісних програм. Наповнення ІПЗ предметним змістом дозволяє створювати

	різноманітні типи програмних засобів (ПЗ) або ПЗ змішаного призначення.
Інструментальні засоби мережевого навчання	(інколи їх називають програмні комплекси, інтегральні засоби розробки й використання мережевих курсів, системи автоматизованого проектування мережевих ресурсів, програмного оточення або просто оболонки) пропонують викладачу можливість інтегрувати окремі фрагменти інформації й конструювати такі навчальні курси, які дозволяють вивчати як окремі питання, так і розділи; забезпечувати адміністративне середовище; в якому легко управляти індивідуальними курсами (архівациєю старих і відкриттям нових) та їх каталогами, реєстрацією, синхронними подіями, розкладом і записами про студентів; підтримують доступ до особистих справ студентів і розподілу навчальних ресурсів через стандартні форми, методи і правила.
Інтерактивна інформаційна система	приватний варіант екстраактивної системи, в якій відбувається не тільки передача, а й обмін інформацією в режимі діалогу. Наприклад: електронна пошта, чати, телефонія, інтерактивне телебачення та ін.
Інтерактивна програма	комп'ютерна програма, яка працює в режимі діалогу з користувачем.
Інтерактивна програма	інтерактивний програмний модуль (тестування, моделювання, імітація).
Інтерактивне навчання	це навчання на основі здійснення прямого та зворотнього зв'язку між студентами та викладачами; забезпечення технологічного доступу до навчальної інформації з використанням гіпертекстової технології; адаптації системи навчання до індивідуальних особливостей студентів; реалізація спілкування; можливості керування навчальною діяльністю студентів.
Інтерактивний режим	це режим взаємодії людини і процесу обробки інформації, яка виражається в різного роду діях на цей процес, передбачуваних механізмом управління конкретної системи та провокує відповідну реакцію процесу, що відбувається.
Інтерактивність	поняття, що використовується в галузі інформатики, комунікації, промислового дизайну. Описує характер взаємодії між об'єктами.
Інтерактивність	реакція зі сторони програми у відповідь на будь-які дії користувача, які забезпечують режим діалогу з ЕОМ.
Інтернет	всесвітня мережа, яка забезпечує зв'язок між комп'ютерами. Містить багато служб, які дозволяють використовувати Інтернет в різноманітних напрямках.

Інтернет-бібліотека	сукупність відомостей, що містяться і належним чином систематизовані в Інтернеті, яка відкриває можливість могутнього впливу на еволюцію суспільства і дає змогу вважати її «господаря» специфічною інформаційною «п'ятою владою»
Інтернет-сайт	набір тематично схожих електронних матеріалів, що розміщені за певною Інтернет-адресою.
Інтернет-співтовариство	відносно стійка система зв'язків і відносин між користувачами мережевого інформаційного простору.
Інтернет-форум	це масові представницькі збори в мережі Інтернет, віртуальна форма спілкування.
Інтерфейс користувача	комплекс програмних засобів, що забезпечують взаємодію користувача із системою.
Інтерфейс	засіб сполучення пристроїв обчислювальної техніки (апаратний інтерфейс); організація взаємодії людини і комп'ютерної програми (програмний інтерфейс).
Інтерфейс	визначена стандартами межа між взаємодіючими в інформаційному просторі об'єктами; послідовність взаємодії між об'єктами.
Інтранет (Інтранет)	цим словом називають певні локальні мережі, для внутрішньої потреби якої-небудь конкретної компанії. Також в це поняття закладено програмне забезпечення, яке працює в таких сітках.
Інформаційна компетентність	це інтегративна якість особистості, що є шляхом відображення процесів відбору, засвоєння, обробки, трансформації і генерування інформації в особливий тип предметно- специфічних знань.
Інформаційна культура особистості	це одна із складових культури людини; сукупність інформаційного світобачення, системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність за оптимальним задоволенням особистих інформаційних потреб.
Інформаційна культура	це складова частина загальнолюдської культури, що становить сукупність стійких навичок і постійного ефективного використання інформаційних технологій у своїй професійній діяльності та щоденній практиці.
Інформаційна культура	вміння читати книги, шукати дані, осмислювати інформацію і надавати її людям.
Інформаційна культура	здатність суспільства ефективно використовувати інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цієї мети передові досягнення в галузі розвитку засобів інформатизації і інформаційних технологій.
Інформаційна технологія (ІТ)	– практична частина наукової області інформатики; сукупність засобів, способів, методів автоматизованого

	<p>збору, обробки, зберігання, передачі, використання, продукування інформації для отримання визначених, свідомо очікуваних результатів. Інформаційна технологія, реалізація якої здійснюється за допомогою засобів мікропроцесорної, обчислювальної (комп'ютерної) техніки відрізняється наступними характерними особливостями:</p> <p>реалізація можливостей сучасних програмних, програмно-апаратних і технічних засобів і пристроїв, що функціонують на базі мікропроцесорної і обчислювальної техніки, засобів і систем передачі, трансляції інформаційних ресурсів, інформаційного обміну;</p> <p>використання спеціальних формалізмів (логіко-лінгвістичних моделей) для представлення декларативних і процедурних знань в електронній формі;</p> <p>забезпечення прямого (без посередників) доступу до діалогового режиму при використанні професійних мов програмування і засобів штучного інтелекту;</p> <p>забезпечення простоти процесу взаємодії користувача з комп'ютером, виключення необхідності регулятивного супроводу.</p>
Інформаційна технологія навчання	це педагогічна технологія, яка застосовує спеціальні засоби, програмні і технічні засоби (фільми, аудіо- і відеотехніку, комп'ютери, телекомунікаційні сітки) для роботи з інформацією.
Інформаційна технологія навчання	педагогічна технологія, яка використовує спеціальні засоби, програмні і технічні засоби (кіно, аудіо- і відеозасоби, комп'ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з інформацією.
Інформаційна технологія	– система наукових і інженерних знань, а також методів і засобів, які використовуються для створення, збору, передачі, збереження і обробки інформації в предметному середовищі.
Інформаційна технологія	це сукупність методів та технічних засобів для зберігання, створення, організації, опрацювання, передавання, подання і використання інформації.
Інформаційне середовище	сукупність елементів, які оточують інформаційну систему і впливають на неї або, навпаки, вона впливає на них.
Інформаційне середовище	сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації, а також політичні, економічні і культурні умови реалізації процесів інформатизації.
Інформаційні і комунікаційні	навчальне поняття, яке описує різні будови, механізми, способи, алгоритми обробки інформації. Важливим

технології (ІКТ)	сучасним засобом ІКТ є комп'ютер, що оснащений відповідними програмним забезпеченням і телекомунікаціями разом з розміщеними на них інформацією.
Інформаційні технології	система наукових і інженерних знань, а також методів і засобів, яка використовується для створення, збирання, пересилання, зберігання і обробки інформації в предметній галузі.
Інформаційні технології	це сукупність методів та технічних засобів для зберігання, створення, організації, опрацювання, передавання, подання і використання інформації.
Інформаційно-довідникова система (ІДС)	система автоматизованої реєстрації, переробки, зберігання і видачі інформації, що призначена для забезпечення абонентів відомостями довідкового характеру.
Інформаційно-довідникові системи	це автоматизовані системи, що працюють в інтерактивному режимі й забезпечують користувачів довідковою інформацією.
Інформаційно-комунікаційне предметне середовище	це сукупність умов, які сприяють виникненню і розвитку процесів навчальної інформаційної взаємодії між учнем, викладачем і засобами ІКТ, формуванню пізнавальної активності учня, за умови наповнення компонентів середовища предметним змістом; а також забезпеченню здійснення діяльності з інформаційним ресурсом деякої предметної галузі за допомогою інтерактивних засобів ІКТ; інформаційна взаємодія між користувачами за допомогою інтерактивних ІКТ, які взаємодіють з користувачем як з суб'єктом інформаційного спілкування і особою; інтерактивна інформаційна взаємодія між користувачем і об'єктами предметного середовища, яка відображає закономірності і особливості відповідної предметної галузі (або галузей). Інформаційно-комунікаційне предметне середовище включає сукупність програмно-апаратних засобів і систем, комп'ютерних інформаційних (локальних, глобальних) мереж і каналів зв'язку, організаційно-методичних елементів системи освіти і прикладної інформації про певну (визначену) предметну галузь (предметні галузі). Функціонування інформаційно-комунікаційного предметного середовища визначається наступними чинниками: здійсненням інформаційної взаємодії користувача (користувачів) як між собою (в рамках освітніх взаємодій) так і з екранними представленнями об'єктів, впливом на дані процеси або явища, навчальні сюжети, які розвиваються на базі використання розподіленого інформаційного освітнього ресурсу конкретної предметної галузі; можливістю

	працювати в умовах реалізації вбудованих технологій навчання, орієнтованих на навчання закономірностей даної конкретної предметної галузі.
Інформаційно-комунікаційне середовище	сукупність умов, які забезпечують здійснення діяльності користувача з інформаційним ресурсом (зокрема розподіленим інформаційним ресурсом), за допомогою інтерактивних засобів, які взаємодіють з ним як з суб'єктом інформаційного спілкування і особистістю. Інформаційно-комунікаційне середовище містить: безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби і технології збору, накопичення, передачі (трансляції), обробки, продукування і розповсюдження інформації, власне знання, засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційні і юридичні структури, що підтримують інформаційні процеси. Суспільство, створюючи інформаційно-комунікаційне середовище, функціонує в ньому, видозмінює і вдосконалює його. У свою чергу, інформаційно-комунікаційне середовище сучасного суспільства постійно детермінується досягненнями науково-технічного прогресу, вдосконалення яких відбувається в наші дні буквально в експоненціальному темпі. Наукові дослідження в різних галузях переконують в тому, що вдосконалення інформаційно-комунікаційного середовища суспільства ініціює формування прогресивних тенденцій розвитку продуктивних сил, зміну структури суспільних взаємин, взаємозв'язків і, перш за все, інтелектуалізацію діяльності всіх членів суспільства у всіх його сферах, у тому числі у сфері освіти.
Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)	це сукупність методів виробничих процесів, програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, збереження, розповсюдження, відображення та використання інформації в інтересах її користувачів.
Інформаційно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу навчального закладу	забезпечення освітнього процесу необхідними науково-педагогічними, навчально-методичними, інформаційно-довідковими, інструктивно-організаційними, нормативно-методичними, технічними і іншими матеріалами, які використовуються в навчально-виховному процесі конкретного навчального закладу.
Інформаційно-освітнє середовище (ІОС)	програмно-телекомунікаційне середовище, яке забезпечує навчальний процес, його інформаційну підтримку і документування в середовищі Інтернет будь-якому числу навчальних закладів, незалежне від їх професійної спеціалізації і рівня освіти.
Інформаційно-освітнє	це інтегроване середовище інформаційно-освітніх

середовище (ІОС)	ресурсів (електронні бібліотеки, навчальні системи і програми), програмно-технічних і телекомунікаційних засобів, правил їхньої підтримки, адміністрування і використання, що забезпечують єдині технологічні засоби інформації, інформаційну підтримку і організацію навчального процесу, наукових досліджень, професійне консультування.
Інформаційно-програмне забезпечення	комплекс організаційних, технічних, інформаційних і програмних засобів для підтримки навчального процесу за допомогою комп'ютера, сучасних баз даних, банків знань та інформаційних технологій.
Кейс	це набір навчальних матеріалів на різноманітних носіях (друковані, аудіо-, відео-, електронні матеріали), що видають студентам для самостійної роботи; опис конкретної практичної ситуації, які пропонують студенту для самостійного аналізу.
Кейс-технології	технології, які засновані на комплектуванні наборів (кейсів) текстових навчально-методичних матеріалів; надсилаються учням для самостійного вивчення).
Комп'ютеризація	процес розвитку індустрії комп'ютерних продуктів і послуг та їхнього використання в суспільстві. Одна з необхідних умов для широкого розвитку Інтернет.
Комп'ютеризація навчання	у вузькому значенні застосування комп'ютера як засобу навчання; в широкому застосування комп'ютера в навчальному процесі з різною метою. Система комп'ютерного навчання включає технічне (комп'ютер), програмне й навчальне забезпечення.
Комп'ютерна гра	моделювання ситуацій методом конфлікту з метою вироблення найефективніших рішень. Поняття гри охоплює різні сфери, пов'язані з роботою і відпочинком людини. Сюди входять ділові ігри (управління економікою і виробництвом), навчання, спорт, відпочинок, розваги.
Комп'ютерна грамотність	це здатність використовувати комп'ютерну техніку, знання основ інформатики, інформаційні технології.
Комп'ютерна мережа	це група комп'ютерів, що об'єднані між собою для забезпечення спільного доступу до ресурсів і обміну інформацією.
Комп'ютерна тестуюча програма	навчальне видання, яке забезпечує, з однієї сторони можливість самоконтролю для того, хто навчається, а з іншого приймає на себе рутинну частину кінцевого контролю. Комп'ютерна тестуюча програма може являти собою як окрему модифікацію, так і універсальну програмну оболонку, наповнення якої можливо викладачем.

Комп'ютерне моделювання	дослідження деяких явищ, процесів або побудова систем об'єктів і вивчення їх моделей; використання моделей для визначення або уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови зконструйованих об'єктів за допомогою комп'ютера.
Комп'ютерне моделювання	представлення на екрані ЕОМ моделі адекватної до оригіналу об'єкту, що вивчається або моделі процесу.
Комп'ютерний (електронний) навчальний курс	навчально-методичний програмно-інформаційний комплекс, що забезпечує можливість тому, хто навчається, самостійно засвоїти навчальний курс в on-line і off-line режимах з метою формування і закріплення нових знань, умінь і навичок у певній предметній галузі і в певному об'ємі індивідуального режиму.
Комп'ютерні інформаційні технології	це сукупність систематичних, масових способів і прийомів обробки інформації у всіх видах людської діяльності з використанням сучасних засобів обчислювальної техніки і програмного забезпечення.
Комп'ютерно орієнтовані засоби	це автоматизовані навчальні системи контролю знань, умінь і навичок з інформаційних технологій.
Компетентність педагогічна	знання і досвід, що дає можливість професійного, грамотного вирішення питань навчання і виховання.
Контент	це інформаційна частина документу, в яку входить текст, малюнки, фотографії, таблиці, графіки. До контенту не відносять спеціально призначені для навігації (переміщення) по сайту. Під контентом в широкому розумінні розуміють саме наповнення сайту.
Корпоративні мережі	це локальні обчислювальні мережі, що розгортаються у рамках певної організації (корпорації, установи).
Лабораторія віддаленого доступу	це підрозділ навчального закладу, що оснащений відповідним програмним забезпеченням й навчально-дослідницьким устаткуванням з дистанційним доступом до нього по телекомунікаційних каналах зв'язку.
Локальна мережа	будь-яка мережа, яка працює з високою швидкістю передачі даних і на невеликих відстанях.
Локальні навчальні матеріали	це навчальні матеріали, які передаються на фізичних носіях, що вміщують в собі друковану продукцію, аудіо- та відеозаписи на магнітній стрічці та інформаційно-обчислювальних носіях (дискетах, жорстких і лазерних дисках CD).
Локальні обчислювальні мережі	це мережі, елементи якої розташовані на відстані до кількох кілометрів і зазвичай з'єднані між собою за допомогою швидкісних ліній зв'язку.
Маршрутизація	процес визначення в комунікаційній мережі шляху, по якому виклик, або блок даних може досягти адресата.

Медіаосвіта	вивчення медіа, яке відрізняється від вивчення за допомогою медіа. Медіаосвіта пов'язана одночасно з пізнанням того, як створюються і розповсюджуються медіатексти, так і з розвитком аналітичної здатності для інтерпретації і оцінки; напрям у педагогіці, що виступає за вивчення «закономірностей масової комунікації(преса, телебачення, радіо, кіно, відео). Основне завдання медіаосвіти підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різноманітної інформації.
Медіатека	заклад чи структурний підрозділ, що вміщує сукупність фондів медіатекстів на будь-яких носіях і різноманітних інформаційних, технічних засобів, мультимедіа; містить комплекс пристроїв для збереження і сприйняття медіатекстів різних видів.
Медіатекст	інформаційне повідомлення, виклад в будь-якому жанрі й вигляді медіа (газетна стаття, телепередача, відеокліп, фільм).
Медіацентр	заклад, що вміщує комплекс виставкових і кінозалів, студій, офісів медійних фірм, медіатеку.
Медійна інтерактивність	медіатексти з передбачуваними авторами можливостями для прямого зв'язку, діалогу з аудиторією (за допомогою телефону, відео-, супутникових й Інтернет-зв'язків, комп'ютерних і відеоігор).
Медійна компетентність	сукупність мотивів, знань, умінь, навичок особистості, що дозволяють зробити вибір, використати, критично проаналізувати.
Медійний моніторинг	система збирання інформації, соціологічних даних про медіа й медійну аудиторію.
Мережний курс	це система представлення знань, що забезпечує неперервність і повноту дидактичного циклу дистанційного процесу навчання, включає представлення теоретичного матеріалу, забезпечення тренувальної навчальної діяльності й контролю засвоєння знань, інформаційно-пошукову діяльність.
Мережні навчальні матеріали	це навчальні матеріали, які включають мережні версії мультимедійних курсів, матеріали, що знаходяться в Інтернеті, експерименти із зниженим доступом і т. п.
Мета-Вікі	це сайт для підтримки Фонду Вікімедіа, в числі яких вільна енциклопедія Вікіпедія і платформа MediaWiki, на якій працює енциклопедія.
Метод проектів	організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань — проектів. Метод проектів виник у другій половині XIX ст. в школах США. Поширився на початку

	<p>XX ст. Базується на теоретичних концепціях прагматичної педагогіки. У 20-х роках XX ст. М. п. привернув увагу українських педагогів, які вважали, що критично перероблений М. п. зможе забезпечити розвиток творчої ініціативи й самостійності учнів і сприятиме здійсненню безпосереднього зв'язку між набуттям учнями знань і вмінь та застосуванням їх у розв'язанні практичних завдань. Однак універсалізація М. п. і розвиток комплексної системи навчання привели до різкого зниження загальноосвітньої підготовки учнів. В 60—70-х роках у США розгорнулася критика М. п., застосування якого привело до зниження рівня теоретичних знань учнів загальноосвітніх шкіл з основ наук. Проте засоби, аналогічні М. п., продовжують застосовувати в американських школах.</p>
Метод проектів	<p>педагогічна технологія, яка включає до себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за власною сутністю.</p>
Метод проектів	<p>це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технології), що повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином (Є.Полат).</p>
Міжпредметні комплексні завдання	<p>завдання із спеціальності, що дають учням можливість узгоджувати міжпредметні зв'язки і зв'язки теоретичного навчання з виробничим, а також контролювати, як учні практично застосовують здобуті знання в ході виконання навчально-виробничих робіт, які прогалини в їхній теоретичній підготовці заважають ефективному оволодінню професією. Виконання міжпредметних комплексних завдань викликає в учнів інтерес до знань з обраної професії, необхідність свідомо, творчо і з високою відповідальністю ставитися до оволодіння професійними знаннями, навичками та вміннями.</p>
Мобблог	<p>(від «мобільний» + «вебблог») мобільний вебблог, що вміщує контент, який розміщений у веб з мобільних або портативних пристроїв, скажімо сотові телефони, PDA.</p>
Мобільний Інтернет	<p>технологія бездротового доступу до Інтернет на основі протоколу WAP. Забезпечує сервіс високого рівня, особливо можливість ефективного управління бізнесом.</p>
Модель	<p>програма або пристрій, що забезпечує імітацію характеристик і поведінки певного об'єкту.</p>
Моделювання	<p>дослідження деяких явищ, процесів або побудова систем об'єктів і вивчення їх моделей; використання моделей для визначення або уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови сконструйованих об'єктів.</p>

Модератор	основна група новин, що встановлює правила поведінки в групі і перевіряє їх виконання.
Модуль навчальний	частина курсу, основний блок навчального матеріалу, що методично опрацьований і пропонується учням для самостійного вивчення.
Модульна технологія	<p>спосіб реалізації складного процесу шляхом розділення його на систему послідовних, взаємопов'язаних операцій, які виконуються однозначно і досягають запланованих результатів.</p> <p>Можна привести і багато інших визначень. Неважко побачити в цій послідовності пропонованих критеріїв спільноти прояву одного спільної діяльності. Очевидно, що саме, спільна діяльність є основним організуючим джерелом спільноти, його системоутворюючим фактором. Термін он-лайнове або віртуальне співтовариство виник у процесі розвитку Інтернет і означає новий тип співтовариства, що функціонує в електронному просторі і представляє об'єднання користувачів мережі в групи з загальними інтересами для роботи в електронному просторі, використовуючи при цьому Інтернет технології.</p> <p>Можуть включати як окремі текстові файли, ілюстрації, аудіо і відеофрагменти, так і їх впорядковану сукупність, призначену для вивчення певного навчального курсу або його фрагмента.</p>
Мультимедіа	комп'ютерні системи з інтегрованою підтримкою звукозаписів і відеозаписів.
Мультимедіа курс	це комплекс логічно пов'язаних структурованих дидактичних уявлень у цифровій і аналоговій формі, що вміщує всі компоненти навчального процесу. Мультимедіа курс є засобом комплексного впливу на тих, хто навчається шляхом концептуальної, ілюстративної, довідникової, тренувальної і контролюючої частин.
Мультимедійні технології	способи підготовки електронних документів, що вміщують візуальні й аудіоефекти, мультипрограмні різноманітні ситуації під єдиним управлінням інтерактивного програмного забезпечення.
Навчальний телекомунікаційний проект	це спільна навчально-пізнавальна, дослідницька, творча або ігрова діяльність учнів-партнерів, що організується на основі комп'ютерної телекомунікації, має спільну проблему, мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення спільного результату діяльності.
Навчальні засоби інформаційних і комунікаційних технологій	це сукупність устаткування ІКТ й електронних ресурсів, що використовуються у навчальному процесі.

(засоби ІКТ)	
Освітній простір	це сфера освітньої галузі, що найбільшою мірою визначає рівень розвитку людини, суспільства, галузі, нації та держави, відтворює та нарощує її інтелектуальний, духовний та екологічний потенціал.
Педагогічний моніторинг	це форма організації, збору, обробки, збереження та поширення інформації про діяльність педагогічної системи, яка забезпечує постійний контроль за її станом та прогнозуванням подальшого розвитку.
Педагогічні принципи відкритого навчання	найбільш загальні керуючі положення, що відображають закономірності навчального процесу в системі відкритої освіти, які включають в себе традиційні і специфічні педагогічні принципи.
Педагогічні технології дистанційного навчання	це технології опосередкованого активного спілкування викладачів з учнями і учнів один з одним з використанням телекомунікаційного зв'язку і методології індивідуальної роботи студентів із структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді.
Підкаст	це аудіо- або відеопрограма, що створюється в рамках підкастингу.
Підкаст і Блогкастинг	блог, основний зміст якого надиктовується і викладається у вигляді MP3-файлів.
Підкастер	це автор підкасту.
Підкастинг	уніфікована технологія розповсюдження аудіо- й відеофайлів (звукових файлів) в мережі Інтернет.
Проект (програма) підтримки інноваційної діяльності	це проект (програма) розвитку інноваційної інфраструктури.
Проект	сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкту або якого-небудь теоретичного продукту.
Проектно-технологічний напрям (ПТН)	блок дисциплін у складі освітньо-професійної підготовки, навчального робочого плану спеціальності, який забезпечує опанування знань, умінь, навичок з проектування технічних систем і розробки промислових технологій.
Проектування	процес розробки реальних або умовних проектів перетворень у навчанні; виступає як один з активних методів навчання.
Професійна компетентність	рівень професійної освіти, досвід та індивідуальні здібності людини, його мотивовані прагнення до безперервної самоосвіти і самовдосконалення, творче і відповідальне відношення до справи.
Розподілена електронна	це засіб накопичення, зберігання, поширення

бібліотека	інформаційних і методичних ресурсів, що підтримуються територіально віддаленими постачальниками інформації, доступні будь-якому користувачу мережі Інтернет, включають в себе бібліографічний опис інформаційних ресурсів, повнотекстових електронних документів, мультимедійних документів, навчальних програм, програмтестування знань, бази науково-технічної інформації і т.д.
Сайт	в мережі Інтернет єдина інформаційна структура, яка складається із пов'язаних між собою гіпертекстових документів сторінок.
Санкціонований доступ	доступ до програм і даних користувачів, що мають право (повноваження) на ознайомлення або роботу з ними.
Сервер новин	це комп'ютер, що забезпечує функціонування багатьох груп новин (понад тисячу).
Сервіси Інтернет	процеси обслуговування об'єктів Інтернет. Сервіси надаються користувачам, програмам, системам, рівням, функціональним блокам. Найбільш поширеними видами є: зберігання даних, передача повідомлень і блоків даних, електронна і мовна пошта, організація і управління діалогом партнерів, надання з'єднань, проведення сеансів, відео- сервіс. Сервіс здійснюють мережні служби.
Система відкритого навчання	це система, призначена для реалізації процесу і принципів відкритого навчання, яка може виступати компонентом іншої, більш складної системи, системи освіти в цілому.
Система віртуальної реальності	«апаратно-програмний комплекс, що забезпечує для своїх користувачів ефект присутності в деякому уявному середовищі завдяки спеціально організованому впливу на органи відчуттів людини візуальної та іншої інформації».
Система комп'ютерної графіки	система, що забезпечує створення, зберігання і обробку комп'ютерних моделей геометричних об'єктів і їх графічних зображень.
Словники програми	довідники, призначені для збереження даних про об'єкти аналітичного обліку, типів та шаблонів документів, зразків господарських операцій та іншої інформації, що часто повторюється.
Соціальна інформатика	наука про закономірності і форми руху інформації в суспільстві. Розділ інформатики, що представляє нову міждисциплінарну область наукових досліджень.
Соціальна мережа в Інтернеті	це веб-сайт, за допомогою якого можна подати будь-яку інформацію про себе (школу, інститут, дату народження, улюблене заняття і ін.), за якою аккаунт користувача може знайти інших користувачів мережі.
Соціальний сервіс Делішес	(від англ. назви веб-сторінки Delicio.us) це такий сервіс, що дозволяє користувачам зберігати колекцію своїх

	закладок-силок на web-сторінки. Будь-який користувач мережі Інтернет може знаходитись на сервісі Делішес силках на теми, що його цікавлять, використовуючи для пошуку ключові слова.
Співпраця в навчанні	прагнення і вміння педагога працювати спільно з учнем, допомагаючи і підтримуючи один одного.
Сценарій електронного видання навчального призначення	детальний план взаємодії електронного видання з користувачем, який містить точне розбиття на окремі структурні компоненти, включає опис змістовної, логічної і тимчасової взаємодії структурних компонентів.
Тезаурус гіпертексту	автоматизований словник, що відображає семантичні відносини між лексичними одиницями дескрипторної інформаційної-пошукової мови і призначений для пошуку слів з їх смисловим змістом.
Текстовий блог	блог, основним змістом якого є тексти.
Текстовий редактор	програма, призначена для створення редагування текстових документів. Не містить засобів оформлення і форматування тексту.
Телекомунікації	термін утворений від грецького слова tele (далеко, удалину) і латинського слова communicatio (спілкування). Сучасне значення терміна «телекомунікації» має на увазі такі засоби дистанційної передачі інформації і інформаційного ресурсу як радіозв'язок, телевізійний, телефонний, телеграфний, телетайпний, супутниковий зв'язок, заснований на застосуванні сучасної комп'ютерної техніки, інформаційних технологіях із залученням оптоволоконних технологій.
Телеконференцзв'язок і відеотелефон	забезпечують можливість двохстороннього зв'язку між викладачем і студентом під час передачі відеозображення, звуку і графічних ілюстрацій. Відеотелефон відрізняється від відеоконференцзв'язку обмеженням розмірів і якістю представлення візуальної інформації.
Телеконференція	метод проведення дискусій між видаленими групами користувачів. Вона здійснюється в режимі реального часу або перегляду документів.
Телеробота	виробнича діяльність вдома або ж в спеціальних локальних телецентрах співробітників однієї організації, при якій забезпечується їх взаємодія за допомогою використання телекомунікаційних систем.
Тематичні карти	це міжнародний стандарт представлення складних структур даних. Тематичні карти вважаються раціональним і розвинутим засобом структурування електронної інформації.
Тестове завдання	мінімальна складова одиниця тесту, яка складається з

	умов, які відтворюються в залежності від типу завдань, може вміщувати або не вміщувати набір відповідей для вибору.
Тестування	вимірювання або формалізоване оцінювання на основі тестів, що завершується кількісною оцінкою, спирається на статистично обґрунтовані шкали і норми.
Технічні засоби навчання	обладнання й апаратура, яку застосовують у навчальному процесі з метою підвищення його ефективності
Технологічна карта	складовий елемент проекту виконання робіт, який містить комплекс заходів з організації праці за умов максимального використання засобів механізації та автоматизації виробничих процесів будівельно-монтажних робіт, пристосувань, технологічного оснащення й інструментів.
Технологія «Віртуальна реальність» (Virtual Reality)	технологія неконтактної інформаційної взаємодії, яка реалізує за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому «екранному світі» («віртуальному світі») при забезпеченні тактильних відчуттів, при взаємодії користувача з об'єктами віртуального світу. Ця технологія породила метод, що дозволяє користувачам екранними моделями оперувати безпосередньо в реальному часі у віртуальному тривимірному просторі, що генерується спеціально розробленими програмно-апаратними засобами. Системи «Віртуальна реальність», які реалізують цю технологію, дають можливість користувачеві стати учасником дій в абстрактних просторах, в яких можна задати як віртуальні умови інформаційної взаємодії, так і віртуальні об'єкти, що підкоряються цим умовам. При цьому може бути створена скільки завгодно різноманітна інформаційно емка інфраструктура «віртуального світу» і цілком реальна відчутна тактильна взаємодія, обмежена рівнем периферійних пристроїв самої системи «Віртуальна реальність». Крім того, технологія віртуального світу вирішує проблему видалення інтерфейсу між людиною і комп'ютером. Базовими компонентами типової системи «Віртуальна реальність» є: переліки або списки з перерахуванням і описом об'єктів, що формують віртуальний світ, в субсистемі створення і управління об'єктами; субсистема, яка розпізнає і оцінює стан об'єктів переліків, безперервно створює картину «місцезнаходження» користувача щодо об'єктів віртуального світу; головний установний дисплей

	(окуляри-телемонітори), в якому безперервно представляються картини «подій» віртуального світу, пристрій з ручним управлінням, реалізований у вигляді «інформаційної рукавички» або «спейс-болл», що визначає напрям «переміщення» користувача щодо об'єктів віртуального світу; пристрій створення і передачі звуку.
Тютор	викладач, сертифікований навчальним закладом на право проведення занять або консультацій за навчальними програмами даного закладу.
Упорядкування Інтернет	внутрішнє облаштування мережного інформаційного простору, структуризація, перегрупування основних вузлів інформації і консолідація їх із певних тем. Консолідація інформаційних ресурсів відбувається навколо конкретних сфер людської діяльності, наприклад, освіти, науки, економіки, мистецтва, політики.
Флікер	соціальний сервіс, призначений для збереження і подальшого особистого або спільного використання цифрових фотографій.
Формалізація знань	представлення знань у формалізованій структурі засобами математичної логіки. Побудова логічних числень в математичній логіці дозволяє застосувати її засоби до формалізації цілих галузей науки. При цьому галузі знань, формалізовані засобами математичної логіки, набувають вигляду формальних систем.
Форми медіаосвіти	інтеграція в традиційні навчальні предмети, автономні курси, гуртки, медіакіностудії, медіакіноклуби і т. д.
Форум	«дошки оголошень» і спосіб організації повідомлень за темами дискусій.
Фотоблог	блог, основним змістом якого є фотографії.
Фототека	це власна чи публічна колекція, фонд фотографій, слайдів (у тому числі й в електронному вигляді, в Інтернеті).
Хост	встановлений у вузлах мережі комп'ютер (сервер), що вирішує питання комунікації і доступу до мережних ресурсів: модемів, факс-модемів, великих комп'ютерів та ін.: головний, ведучий, центральний комп'ютер.
Хостинг (від англ., слова hosting)	це розміщення Web-сайту на обладнанні компанії. Ресурси серверу і лінії зв'язку використовуються спільно безліччю клієнтів.
Цифровий навчальний ресурс	інформаційний ресурс, що зберігається і передається в цифровій формі, найбільш загальне поняття, що відноситься до цифрового інформаційного об'єкту, призначеному для використання в освіті.
Чат	це програмний засіб, спеціально створений для

	спілкування в реальному часі. Уявимо, що щоденна кількість відвідувачів Веб-сайту досягла солідного рівня, скажімо, 100-200 в день і частенько, особливо вечорами, на ньому одночасно знаходяться декілька персон, що хочуть поспілкуватися. То чому б не подарувати їм можливість поспілкуватися у власній «віртуальній вітальні» — тобто, в режимі ЧАТу? Інформаційно-пошуковою системою називається програма, що дозволяє швидко знайти потрібну інформацію в базі даних. У цьому випадку користувач може самостійно з клавіатури свого комп'ютера вводити запити в інтерактивному режимі, аналізувати результати пошуку, здійснювати переходи до необхідних ресурсів
Чат-заняття	це навчальне заняття, що забезпечується за допомогою використання чат-технологій.
Шаблони МедіаВікі	це особливі сторінки, зміст яких можна вставити в інші сторінки. Зміни в шаблоні відображаються на всіх сторінках, у яких вони вміщені. Шаблони дозволяють створювати взірці і повторно використовувати їх на сторінках. Шаблон звичайна Вікі-сторінка, її може редагувати будь-який автор.
Штучний інтелект	комп'ютерні системи, що моделюють або відтворюють інтелектуальну діяльність.
Штучний розум	гіпотетична технічна система, здатна знаходити властивості, ідентичні розумному мисленню і поведінці людини. Вона не тільки оперує готовими знаннями, але й творить (створює) нові знання.
Юзер (User)	користувач.
Юніт (Unit)	в комп'ютерних іграх віртуальний учасник гри, яким ви можете керувати.
Якість засобів інформатизації освіти	це сукупність властивостей (характеристик) засобів, що визначають його придатність для використання в навчальній діяльності.
Якість інформації	сукупність властивостей, що відображають ступінь придатності конкретної інформації про об'єкти й їх взаємозв'язки для досягнення мети, що стоїть перед користувачем, під час реалізації тих або інших видів діяльності. До складу самих загальних параметрів входять: достовірність, своєчасність, новизна, цінність, корисність, доступність.

Терміни з економіки охорони здоров'я

Авторитарний капіталізм	Економічна система, згідно з якою основні ресурси перебувають у приватній власності, а уряд у широких масштабах скеровує і регулює економічні процеси.
Адресність/ цільова допомога	<p>Спрямованість політики на конкретну групу (групи) населення. Ефективність адресності розглядається у двох аспектах: горизонтальна ефективність, тобто здатність системи охопити всіх, на кого розрахована дана політика (недопущення пропусків в охопленні), і вертикальна ефективність – здатність системи як такої охопити тільки певні групи (недопущення надання допомоги групам, яким вона не призначена).</p> <p>Загальний процес надання благ, таких як їжа чи медичний огляд, так званим цільовим групам, наприклад, бідним, жінкам чи дітям. Перевірка наявності засобів до існування є лише одним із способів визначення цільових груп.</p>
Альтернативні витрати	<p>Цінність, яку можна було б отримати в результаті альтернативної дії, від якої довелося відмовитись. Вартість ресурсу при найкращому з усіх можливих варіантів його використання. Якщо б ресурси були безмежні, то ніяка дія не здійснювалась б за рахунок іншого, і тоді альтернативні витрати будь-якої дії (цінність наступної найкращої альтернативи) були б рівні нулю. У реальному світі, де ресурси обмежені, альтернативні витрати додатні.</p> <p>Втрачена вигода, коли вибір або прийняття одного рішення вимагає відмовитись від іншого (альтернативного) рішення. Вартість втрачених можливостей.</p> <p>Вартість або рівень повернення найкращих альтернативних інвестувань, які є доступними.</p>
Амортизація	Процес зношування і поступового перенесення вартості основних засобів на вартість продукції, виготовленої за їх участю.
Аналіз «витрати–вигода»	<p>Загалом, кількісний аналіз чистих суспільних вигід того чи іншого варіанту (державної політики).</p> <p>(1) Метод порівняння реальних і потенційних витрат (приватних і суспільних) відповідно до різних альтернативних схем із реальними і потенційними результатами (приватними і суспільними), звичайно виражених у грошовому еквіваленті та поточній вартості, з наміром визначити, яка з них призводить до максимальних виплат/компенсацій.</p> <p>(2) Вид економічного аналізу, коли порівнюють</p>

	<p>витрати і вигоду меншою мірою двох альтернативних курсів дій (медичних технологій, програм чи втручань), при цьому вартість і вигода виражається в грошових одиницях. Аналіз «витрати-вигода» не допускає наперед, що результати від втручань заслуговують на увагу.</p>
Аналіз «витрати–корисність»	<p>Метод порівняння альтернативних медичних технологій, програм чи втручань, коли витрати оцінюють у фінансових величинах, а результат лікування – у показниках збереження років життя чи скоригованих за якістю років життя, або в не грошових одиницях, які вимірюють добробут пацієнта.</p>
Аналіз ефективності витрат	<p>Метод порівняння альтернативних способів дії для визначення відносного рівня, коли буде досягнуто бажану ціль. Витрати виражаються в грошовому еквіваленті, але результати, як правило, характеризуються у фізичних одиницях (число врятованих життів або виявлених захворювань).</p> <p>Метод, коли порівнюють альтернативні медичні технології, програм чи втручань, при цьому вартість вимірюється у грошових показниках, а результати лікування – в одиницях ефективності або біологічних показниках (відповідає на питання: який із шляхів досягнення заданої конкретної цілі буде найдешевшим). Оцінює вартість однієї одиниці здоров'я, одного результату: відвернена смерть чи інвалідність, випадок захворювання чи ускладнення, збережений рік життя.</p> <p>Тип економічного аналізу, який розглядає витрати і ефекти меншою мірою двох типів можливих втручань, при цьому ефекти можуть бути різні, але вимірюються в натуральних одиницях. Приклади натуральних одиниць: рівень холестерину, вага тіла, кров'яний тиск, кількість збережених років життя і показник смертності.</p>
Аналіз максимальних витрат	<p>Аналіз, коли досліджують додаткову вартість однієї з альтернативних програм лікування у співвідношенні до її додаткового клінічного ефекту.</p>
Аналіз мінімізації вартості	<p>Метод коли порівнюють витрати двох чи більше медичних технологій, програм чи втручань та прямі витрати, пов'язані з ними, які мають біоеквівалентну терапевтичну ефективність.</p>
Аналіз самоокупності	<p>Визначення мінімального обсягу чи частоти, необхідних для того, щоб об'єкт вартості був фінансово незалежним чи самоокупним.</p>

Антимонopolьне регулювання	Сукупність законодавчих, адміністративних і економічних заходів держави (страховий нагляд) щодо обмеження можливостей страховиків монополізувати страховий ринок.
Аудит	Перевірка, ревізія, яка проводиться з метою підвищення рентабельності закладу; незалежна зовнішня перевірка даних про економічні дії та процеси, що відбуваються на підприємстві, їх відповідність певному критерію та доведення наслідків перевірки до зацікавлених користувачів.
Аудит управлінський	Вивчення й оцінювання господарських операцій для вироблення рекомендацій щодо економічного й раціонального використання ресурсів, досягнення остаточного результату та розроблення політики організації для прийняття ефективних управлінських рішень. (Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2003).
Аудит управлінської діяльності	Процес отримання й оцінювання об'єктивних даних про відповідну професійну діяльність, що встановлює рівень їх відповідності певним критеріям, нормам і стандартам. (Словарь-справочник менеджера / под. ред. М.Г. Лапусты. – М. : ИНФРА-М, 1996)
Базовий пакет медичних послуг	Базовий набір медичних послуг, яким роботодавці, державні програми чи фонди мають забезпечити кожного мешканця країни. Визначений набір послуг медичного страхування, який повинен пропонуватися всіма страховиками.
Баланс здоров'я	Стан рівноваги між потенціалом здоров'я і діючими на нього факторами.
Баланс територіальний	Система показників і розрахунків, за допомогою яких встановлюється ступінь урівноваженості (збалансованості) між певними видами ресурсів та потребами в них у межах певної території (зокрема міста). Розділяються на баланси виробничого призначення і соціального спрямування. Баланси економічного призначення розробляються за певними видами економічних ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних, виробничих потужностей та ін.). Особливістю складання балансів економічних ресурсів по всій території є те, що їхня ресурсна частина

	<p>доповнюється статтею "ввезення" (або "залучення"), а видаткова частина, "потреби", - статтею "вивезення" (або "надання"). Це пояснюється органічним поєднанням балансу кожного регіону з аналогічними балансами інших регіонів і зведеним балансом певного виду продукції (ресурсів) по всій території країни в умовах реального розподілу праці. Баланси територіальні розглядаються як однопродуктові- за одним видом ресурсів (нафта, бензин, зерно); комплексні - за певною сукупністю аналогічних ресурсів, що можуть розглядатися як взаємозамінні у споживанні; міжпродуктові - за схемою міжгалузевого балансу в натуральних показниках. Розробляються і звітні (аналітичні) баланси, і перспективні для обґрунтування економічної стратегії, спрямованої на забезпечення потреб територій певними ресурсами. Територіальні баланси соціального спрямування розробляються з питань, котрі становлять основу соціальної політики у регіонах. Це, зокрема, баланс грошових доходів і витрат населення, баланс соціальної інфраструктури (за окремими позиціями і под.).</p>
Бартер	<p>Натуральний товарообмін за схемою "товар за товар", що здійснюється на основі договору, який визначає пропорції обміну.</p>
Безкоштовне благо	<p>Благо, пропозиція якого за нульової ціни принаймні дорівнює попиту. Ціна в цьому контексті є не просто грошовою ціною, а швидше тим, від чого треба відмовитись, щоб отримати дане благо, тобто альтернативними витратами.</p>
Безробіття	<p>Соціально-економічна ситуація, за якої частина працездатного населення не може знайти відповідну роботу в зв'язку з дефіцитом робочих місць.</p>
Бізнес	<p>Справа, заняття, які приносять дохід; підприємницька або комерційна діяльність, вид діяльності, напрям діяльності фірми. Ділова активність, спрямована на вирішення завдань, пов'язаних у кінцевому результаті зі здійсненням на ринку операцій обміну товарами і послугами між суб'єктами ринку з використанням форм і методів конкурентної діяльності, яка склалася на ринку. Бізнес здійснюється з метою отримання доходів (прибутку) від результатів діяльності в різноманітних сферах: у матеріальному виробництві і торгівлі, банківській, страховій, туристичній справі, при проведенні транспортних, орендних і багатьох інших операцій.</p>

	Суб'єктами в бізнесі можуть виступати вільні в своїх діях на ринку одноосібні власники капіталу – фізичні особи, а також власники і співвласники капіталу фірм, які виступають як юридичні особи.
Бідність	Нестача грошових засобів, матеріальних ресурсів для забезпечення нормальної життєдіяльності окремої людини, сім'ї чи населення регіону, країни.
Бізнес-план розвитку регіону	Документ, що містить систему пов'язаних у часі та просторі й узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання у регіоні максимального прибутку через реалізацію найефективніших для цього регіону підприємницьких проектів. У бізнес-плані розвитку регіону розглядаються науково-технічні, технологічні, організаційні, соціальні, географічні й інші аспекти реалізації кожного підприємницького проекту.
Благодійність	Добровільні безкорисливі пожертвування фізичних і юридичних осіб у формі надання отримувачем матеріальної, фінансової, організаційної або іншої благочинної допомоги. Види благодійності: меценатство, спонсорство.
Бюджет	(1) Поточний план діяльності, де визначено майбутні витрати та джерела їх покриття, а також відображено відносини з фінансовими, кредитними та іншими зовнішніми організаціями та економічні відносини всередині підприємства. Кількісний вираз плану, інструмент контролю та координації його виконання. (2) Періодичний розподіл коштів медичним установам або від їх імені. Загальна кількість асигнувань визначається завчасно (на перспективній основі).
Бюджет готівки	Графік, який демонструє рух грошової готівки (доходи, витрати і чисту готівку) на підприємстві за конкретний період часу.
Бюджет охорони здоров'я/ консолідований бюджет охорони здоров'я	Форма утворення і витрачання коштів, призначених для фінансового забезпечення державної системи охорони здоров'я. Зведення бюджетів охорони здоров'я всіх рівнів бюджетної системи на відповідній території.
Бюджет споживчий мінімальний (бюджет прожиткового мінімуму)	Сімейний бюджет, який включає вибір товарів і послуг, достатній для задоволення основних фізіологічних і соціально-культурних потреб членів сім'ї.
Бюджет самоврядування місцевого (місцевий бюджет)	План утворення та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій і повноважень місцевого самоврядування.

Бюджет розвитку	Доходи та видатки місцевого бюджету, які утворюються та використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази
Бюджетне фінансування	Це безповоротне безкоштовне фінансування загальнодержавних функцій, що виконуються різними організаціями відповідно до їх повноважень, встановлених законодавством.
Бюджетний процес	Регламентована нормами права діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування й учасників бюджетного процесу по складанню і розгляду проектів бюджетів, проектів бюджетів державних позабюджетних фондів, затвердженню і виконанню бюджетів і бюджетів державних позабюджетних фондів, а також по контролю за їх виконанням.
Бюджетно-податкова політика	<p>Політика, пов'язана з рівнем державних видатків і балансом між державними витратами і податковими надходженнями. Держава загалом може фінансувати свою діяльність через а)</p> <p>оподаткування; б) продаж облігацій і в) збільшення грошової маси. Якщо державні видатки перевищують податкові надходження, дефіцит бюджету, який створюється, можна</p> <p>фінансувати або через продаж державних облігацій, або через збільшення грошової маси. Таким чином, дефіцит бюджету може внести свій вклад у загальний інфляційний тиск.</p>
Валова додана вартість (ВДВ)	Різниця між випуском в основних цінах і проміжним споживанням. Вона містить первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними. У національних рахунках використовують два рівні показники і два методи оцінки. Для економіки загалом результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах, для секторів і видів економічної діяльності - випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю. Валова додана вартість у регіоні - різниця між валовим випуском регіону та проміжним споживанням у регіоні. Вона містить первинні доходи, що створюються учасниками виробництва в регіоні та розподіляються між ними. У національних і регіональних розрахунках використовують два різні показники і два методи оцінки. Для економіки регіону загалом результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах; для секторів і галузей -

	випуском і валовою доданою вартістю у так званих основних цінах.
Валова продукція	Продукція, яку обчислюють за її загальною вартістю в цінах фіксованого базового року і беруть за певний період (рік).
Валове нагромадження	Сума валового накопичення основного капіталу, зміни запасів матеріальних оборотних коштів і придбання за винятком вибуття цінностей.
Валовий (чистий) прибуток	Показник, що характеризує перевищення доходів над витратами, які підприємства мають унаслідок виробництва. Чистий прибуток визначається через вилучення з валового прибутку споживання основного капіталу.
Валовий випуск регіону	Сумарна вартість товарів і послуг, що є результатом виробничої діяльності одиниць-резидентів регіону в звітному періоді.
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Сукупна вартість у ринкових цінах кінцевого продукту (продукції, товарів, послуг), створеного за рік у межах країни всіма виробниками, котрі перебувають на її території. ВВП на стадії виробництва визначається як різниця між випуском у ринкових цінах і проміжним споживанням у цінах покупців або як сума валових доданих вартостей видів економічної діяльності й податків на продукти, без урахування субсидій на продукти.
Валовий дохід	Сукупний річний дохід виробників. Визначається як різниця між грошовою виручкою від продажу товарів і матеріальними витратами на їх виробництво, тобто валовий дохід дорівнює сумі зарплати і чистого доходу (прибутку).
Валовий національний продукт (ВНП)	Узагальнювальний показник соціально-економічного розвитку країни, що відображає кінцеві результати діяльності підприємств і організацій сфери матеріального виробництва та сфери обслуговування населення країни. ВНП відрізняється від валового внутрішнього продукту (ВВП) тим, що перший характеризує результати виробництва підприємств і організацій країни незалежно від того, розміщені ці підприємства на території даної країни чи за її межами, а другий стосується лише підприємств, розміщених на території країни.
Валовий прибуток регіону	Показник, що характеризує перевищення доходів над витратами, котрі підприємства регіону мають унаслідок виробництва.
Валовий регіональний продукт (ВРП)	Показник, що визначається як різниця між сумою випусків і сумою проміжного споживання в регіоні. Має

	<p>бути одним з головних показників майбутньої системи регіональних рахунків (СРР), яка повинна поширити принципи системи національних рахунків (СНР) на регіональний рівень. Термін застосовується в Росії. За сутністю - ідентичний прийнятому в Україні терміну "валова додана вартість".</p>
<p>Вартісний еквівалент коефіцієнта витратоємності, який дорівнює одиниці</p>	<p>Метод для оцінювання собівартості, відповідно до якої, ресурси однієї процедури, продукту, діяльності чи послуги (об'єкт оцінки вартості) визначаються залежно (співвідносно) один до одного. Встановлюючи ієрархію відносного поглинання ресурсів об'єктами нарахування вартості, загальні витрати можна віднести до всіх об'єктів оцінки вартості відповідно до їх відносної витратоємності залежно від частоти їх розповсюдження.</p> <p>Числовий символ, розроблений для можливості порівнянь необхідних ресурсів (чи співрозмірних цін) на різні одиниці продукції. Вартісний еквівалент враховує вкладену працю, знання, ресурси, обладнання, приміщення і т.д. у сукупну вартість процедури чи іншої одиниці послуги. Ця вартість переводиться у вартісний еквівалент коефіцієнта витратоємності процедури чи послуги, співвідносячи її з вартістю процедури чи послуги, обраної базовою.</p> <p>Наприклад, аналіз крові на еритроцити може бути вибраний базовим і мати вартісний еквівалент коефіцієнта витратоємності 1, якщо визначення рівня цукру в крові є, скажімо, у 5 разів дорожчим, то його вартісний еквівалент коефіцієнта витратоємності рівний 5 (приклад і вартості придумані).</p>
<p>Вартість готельна</p>	<p>Вартість харчування, опалення і подібних послуг, необхідних для утримання пацієнта в лікарні, виключаючи вартість всіх медичних послуг.</p>
<p>Вартість захворювання</p>	<p>Прямі і непрямі витрати, пов'язані з окремим захворюванням чи захворюваністю на рівні територіальної, регіональної або національної популяції населення.</p>
<p>Взаємне страхування на рівні громади</p>	<p>Тип некомерційного страхування здоров'я (для неофіційного сектора), сформований на основі етики взаємодопомоги і колективного фонду ризиків для здоров'я, при якому члени беруть участь в управлінні страховою програмою. Важливо зауважити, що управління сучасними</p>

	страховими програмами в східних і північних регіонах Африки не завжди включає членів програми і це є основною відмінністю від програм в Західній і Центральній Африці.
Вигоди/пільги, компенсація	(1) Вигоди як матеріальні, так і нематеріальні, які отримує фізична особа чи група людей. Позитивні результати. Очікуване в майбутньому отримання доходів чи економії на витратах унаслідок здійснення програми. (2) Гроші, допомога чи інші послуги, на які члени системи охорони здоров'я мають право. У страхуванні здоров'я – це може бути або оплата готівкою або натурою (послугами), які супроводжують страховий медичний випадок.
Види медичної допомоги, охоплені страхуванням/страховий пакет	Види медичної допомоги, витрати за які повністю або частково оплачує страховик. Винятки відносяться до послуг, що не покриваються страхуванням.
Витрати	Те, чим треба пожертвувати для досягнення цілі: вартість послуг, від яких відмовляються для досягнення цілі (економічне визначення), або загальні витрати, необхідні для її досягнення. Загалом витрачені ресурси, час, гроші, або міра того, що повинно бути віддане для отримання чого-небудь іншого шляхом купівлі, обміну або виробництва (потенційно можливі негативні результати). Фінансові ресурси, використані відповідно до медичної технології чи альтернативного лікування.
Відхилення фактичних витрат (цін) від планових (конкретних, профінансованих)	Різниця (розбіжність), при якій фактичні витрати на одиницю чи вартість одиниці продукції відрізняється від тих, що зазначалися в бюджеті (очікуваних стандартів).
Відшкодування/компенсація	Ретроспективна система оплати надавачів медичної допомоги, яка здійснюється після надання послуг. Процес компенсації витрат платником пацієнту після сплати ним первісного рахунку.
Відшкодування вартості	Система мобілізації ресурсів, яка вимагає від користувача послуг повернення всієї чи частини вартості наданих послуг. Грошові надходження постачальнику медичних послуг від фізичної особи чи громади в обмін на певні медичні послуги.
Відшкодування	Поняття із приватного страхування на випадок

страхових внесків	хвороби в Німеччині. Страховик відшкодовує застрахованому частину сплачених ним внесків, якщо він за минулий страховий рік не скористався жодними медичними послугами. У страхуванні на випадок хвороби, законодавчо встановлений, цей принцип перевірений лише в декількох проектах і, в решті-решт, законодавчо відмінений. У приватному страхуванні цей принцип застосовується, як і раніше.
Вільний ринок	Ринок, на якому не здійснюється державне втручання і безперешкодно діють сили попиту і пропозиції.
Вікова структура населення	Розподіл населення за віковими групами і віковими контингентами з метою вивчення демографічних і соціальноекономічних процесів. У цій структурі населення здебільшого розподіляють за одно-або п'ятирічними віковими групами.
Вільна економічна зона (ВЕЗ)	Певна господарська територія з високим ступенем самоуправління і значним пільговим режимом, виділена для широкого залучення іноземного капіталу, передової техніки і технологій, управлінського та маркетингового досвіду. Така зона має бути економічно і соціально високоефективною, забезпечувати випуск конкурентоспроможної продукції (послуг) на рівні сучасних світових стандартів як на внутрішній, так і на зовнішній ринки.
Власник полісу/ застрахована особа	Індивід, який сплачує певні страхові виплати страховій компанії в обмін на страхові послуги, що забезпечуються страховим полісом.
Вхідний ресурс, вклад на вході	Те, що затрачено (на противагу продуктові). В більшості організацій включає грошові ресурси, матеріальні носії і кадри (з їх навичками і відношенням до діяльності). Товари, послуги, персонал та інші ресурси, необхідні для діяльності з метою виробництва продукції і досягнення мети діяльності.
Глобалізація	Процес формування глобальної соціально-економічної системи на основі поглиблення ін-тернаціоналізації світового господарства, інтенсифікації міжнародних переміщень товарів, послуг, капіталу, робочої сили і технологій. (Глобалізація: навч. посіб. / пер. с англ. В. Алексашина. – К. : Амадей, 2007).
Глобалізація економіки	Під цим розуміється цілий ряд напрямків: становлення глобальних транснаціональних корпорацій, регіоналізація економіки, інтенсифікація світової торгівлі, тенденції конвергенції, фінансова глобалізація.

<p>Гнучкий бюджет</p>	<p>«Стеля» витрат, пристосована до змін обсягу послуг.</p> <p>Бюджет, в якому береться до уваги той факт, що деякі витрати можуть змінюватися з коливанням степені активності чи об'єму/кількості, а інші витрати залишаються постійними протягом певного часу діяльності. Гнучкий бюджет передбачає можливість змін і відображає планові доходи і планові витрати при різних рівнях об'єму.</p>
<p>Граничні витрати</p>	<p>Економічна категорія, яка позначає приріст (збільшення чи зменшення) сукупних витрат виробництва при збільшенні або зменшенні обсягу виробництва на одиницю продукції.</p> <p>Додаткові витрати на виробництво додаткової одиниці продукту чи послуги.</p> <p>Стосовно охорони здоров'я – приріст (додатний чи від'ємний) загальних витрат, пов'язаних із включенням у контингент, який обслуговується, ще одного клієнта, або із забезпеченням ще однієї одиниці результату чи зі зменшенням чисельності клієнтів або кількості результатів на одиницю.</p>
<p>Грошова допомога</p>	<p>Підтримування доходів людей у грошовій формі на противагу пільгам, які удержуються «натурою» (безоплатне медичне обслуговування тощо). В Україні – допомога по безробіттю і пов'язані з нею виплати, виплати соціального страхування і соціальної допомоги. Термін «соціальне забезпечення» не використовують через його двозначність. У США під терміном «соціальне забезпечення» мають на увазі пенсії по старості; у Великобританії – усю систему грошової допомоги, а в материковій Європі (згідно з термінологією Міжнародної організації праці) – усі грошові допомоги плюс охорона здоров'я.</p>
<p>Грошовий дохід</p>	<p>Грошовий дохід домогосподарств, що складається з надходжень у грошовій формі, що, як правило, є поновлюваними за своєю природою і начисляються домашньому господарству або його окремим членам регулярно на місячній основі. Грошовий дохід отримується з наступних основних джерел: заробітна плата працівників, працюючих за наймом, та інші відповідні надходження від роботодавців, чистий дохід від самостійних занять, прибуток від підприємницької діяльності, дохід від особистих інвестицій (рента, проценти, дивіденди), гонорари і комісійні збори. У складі грошових доходів домогосподарств також</p>

	враховуються аліменти, пенсії, стипендії, винагороди і інша допомога, що регулярно отримуються у формі готівки. Вилучення із заощаджень, узяті позички чи отримані повернуті позички тощо, навіть якщо вони використовуються для цілей споживання, не рахуються доходами домогосподарств.
Грошові видатки	Грошові видатки (і заощадження населення) включають видатки на купівлю товарів і оплату послуг, обов'язкові платежі і різноманітні внески (податки і збори, страхові платежі, внески в суспільні і корпоративні організації, повернення банківських позичок, відсотки за товарний кредит тощо), купівлю іноземної валюти, а також приріст заощаджень у вкладках і цінних паперах.
Державні видатки	Усі видатки, що здійснюються центральним і місцевими урядами.
Державні трансферти	Трансферти, які фінансуються з державних (бюджетних) коштів.
Державні фінанси	Традиційна назва діяльності уряду щодо збирання та витрачання коштів. Така діяльність зазвичай включає принаймні три функції: розміщення ресурсів, розподіл доходів і стабілізацію.
Держава як економічний суб'єкт	1) сукупність органів і осіб, котрі зосереджують економічну владу, приймають економічні рішення в масштабі країни, розпоряджаються державною власністю; 2) усі види економічних ресурсів, факторів виробництва, грошових засобів, що перебувають у державній власності, в розпорядженні державних органів влади.
Державна регіональна політика	Складова частина національної стратегії соціально-економічного розвитку України, тісно пов'язана зі здійсненням адміністративної реформи та впорядкуванням адміністративнотериторіального устрою. Реалізується внаслідок здійснення органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування системи заходів для забезпечення ефективного комплексного управління економічним і соціальним розвитком України та її регіонів - Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя. Головна мета державної регіональної політики- створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення дотримання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів,

	підвищення дієвості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади й органів місцевого самоврядування.
Державна стратегія регіонального розвитку України	Документ, що визначає стратегічні державні пріоритети, зміст і засоби реалізації Концепції державної регіональної політики в середньостроковій перспективі (4-6 років). Розробляється Генеральною схемою планування території України на середньо-строковий період в ув'язці з прогнозом економічного й соціального розвитку України на такий самий термін. Є складовою частиною національної системи стратегічного планування регіонального розвитку.
Державна цільова програма	Комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки чи адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за термінами виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням
Державний борг	Сума заборгованості по випущених і непогашених внутрішніх державних позиках, а також сума фінансових зобов'язань країни стосовно іноземних кредиторів на визначену дату.
Державний бюджет	Є централізованим грошовим фондом, являє собою фінансові загальнодержавні ресурси; узагальнений основний фінансовий план країни. Як економічна категорія, виражає фінансові відносини, пов'язані з утворенням і використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави. Ці відносини скла-даються між державою, з одного боку, і резидентами, з іншого.
Державний кредит	Одна з форм руху позикового фонду, і, насамперед, тимчасово вільних коштів населення і суб'єктів економічної діяльності. Цей рух здійснюється на добровільній основі для фінансування потреб економіки на умовах державної гарантії повернення коштів із сплатою установленого відсотка. Державний кредит — сукупність економічних відносин, що виникають між державою як позичальником (або позикодавцем) коштів і фізичними/юридичними особами, іноземними урядами в процесі формуван-ня і використання загальнодержавного фонду грошових ресурсів.
Державні фінанси	Це система грошових фондів, зосереджених у державі і призначених для забезпечення властивих їй функцій а також сукупності форм і методів, за допомогою котрих ці функції реалізуються; це частина фінансів держави (інша

		частина – фінанси підприємств недержавних форм власності), що являє собою сукупність державного бюджету, бюджетів різних рівнів державного управління, державного соціального страхування, державного кредиту, позабюджетних фондів, фінансів державних підприємств.
Джерела зростання	економічного	До джерел економічного зростання в сучасному суспільстві відносяться: 1)приріст основних фондів (нетто-інвестиції); 2)збільшення трудового потенціалу (приріст працездатного населення і/або збільшення робочого часу); 3)загальний приріст продуктивності економічних чинників (технічний прогрес, підвищення якості виробничих чинників капіталу і праці і/або поліпшення процесу виробництва, тобто поєднання капіталу і праці) в результаті: а)технологічного прогресу і/або б) інституціональних реформ.
Дивергенція простору	економічного	Розходження певних ознак (показників) стану регіонів у процесі регіонального розвитку. Наприклад, відбувається дивергенція регіональних рівнів реальних середньодушових доходів регіонів (країн). Висновок про міжрегіональну дивергенцію за реальними доходами населення регіонів підтверджується їхньою динамічною типологізацією
Диверсифікаці		1) засіб захисту від комерційних ризиків шляхом вкладання коштів підприємцем у різні напрями комерційної діяльності, 2)створення декількох виробничих напрямів у межах од-ного підприємства.
Депозит		Ощадний рахунок фізичної або юридичної особи в кредитній установі.
Діагностично-споріднені групи (ДСГ)		Система оплати стаціонарної медичної допомоги за випадок лікування. Ця система класифікації пацієнтів лікарні створена в Єльському університеті за кошти федеральних субсидій і вперше запроваджена в 1883 р. у рамках державного медичного страхування Medicare. З середини 80-х років розширена, диференційована і удосконалена. Група захворювань, організованих відповідно до поставленого діагнозу, який визначають за Міжнародною системою класифікації захворювань. Метою класифікації є допомога в порівнянні витрат чи обрахуванні ціни, яку мають виставляти за кожний випадок відповідно до певної моделі чи класифікації. Спочатку її використовували на ретроспективній основі, а зараз основним чином – на перспективній основі. Наразі існує

	<p>468 груп, визначених за такими критеріями: основний діагноз (остаточний діагноз визначає необхідність госпіталізації),</p> <p>проведення чи ні хірургічного втручання, вік пацієнта, супутні захворювання, інші ускладнення.</p> <p>Метод фінансування стаціонарної допомоги шляхом виплати лікарні передбачуваної суми за кожного пролікованого пацієнта, де сума, що пропонується, пов'язана з клінічним станом пацієнта.</p> <p>Метод оцінки вартості госпіталізації, який базується на розподіленні пацієнтів у групи з аналогічним діагнозом, віком і статтю та необхідними діагностичними дослідженнями і медичними втручаннями.</p> <p>Система класифікації пацієнтів у групи, яка базується на припущенні, що вартість лікування хворих у групі з аналогічним діагнозом приблизно однакова; групи можуть використовуватись із метою відшкодування, як правило, стаціонарної допомоги. Для адміністрації лікарні цей метод оплати є показником продуктивності роботи установи та рівня споживання ресурсів.</p>
Дієвість	Можливість, одержана як ефект лікування за ідеальних клінічних умов.
Добровільне медичне страхування	<p>Страхування на випадок хвороби, придбане і оплачене на основі взаємного погодження та за розсудом індивідуалів чи/та роботодавців від імені їх працівників. Може пропонуватися приватною чи державною організацією (ОЄСР).</p> <p>Додаткове страхове покриття для додаткових послуг, яке не покривається страхуванням, яким індивідуум охоплений. Замінне страхування, яке купується індивідуалом, не охопленим обов'язковим страхуванням.</p> <p>Страхування, що здійснюється на основі угоди відповідних сторін і укладеного між ними договору щодо надання медичних послуг відповідно до програми страхування.</p>
Договір на оплату узгодженого обсягу медичної допомоги	Тип договору при контрактних стосунках, в якому плата за конкретні послуги відноситься до обсягу послуг, який має бути оплачений.
Доступність людських ресурсів	Наявність людських ресурсів у закладах чи послуг для бідних. Послуги можуть бути географічно доступними, але надаватися при недостатці кваліфікованого штату чи часу.
Доступність	Наявність матеріальних ресурсів, найбільш важливих

матеріальних ресурсів	медичних засобів і закладів чи послуг для бідних. Стосовно наявності необхідних медичних засобів, бідні стикаються з двома головними проблемами: дефіцит, низька якість і підроблення лікарських засобів.
Дотація	Фінансові ресурси, що виділяються з вищестоячого бюджету нижчестоячому на суму відсутніх прибутків при неможливості скорочення витрат, не мають цільового призначення.
Дохід	Кількість коштів, благ або послуг, отриманих приватною особою, корпорацією, або економікою за визначений період часу.
Доходи населення (кінцеві)	Доходи населення (в поточних цінах), які отримуються народонаселенням в результаті перерозподілу національного доходу і використовувані для задоволення особистих потреб. Обраховуються як різниця між доходами домогосподарства сукупними й відрахуваннями з них.
Економічна оцінка	Порівняльний аналіз альтернативних способів дій, що визначає як витрати, так і їх наслідки. У секторі охорони здоров'я – процедура, за допомогою якої вартість програм альтернатив або варіантів порівнюють з їх результатами з точки зору поліпшення здоров'я чи економії ресурсів.
Економічне зростання	Збільшення обсягу продукції економіки, яке звичайно вимірюється темпом зростання ВВП на душу населення. Забезпечення виробництва більшої та кращої якості товарів, тобто зростання життєвого рівня народу.
Економічні результати	Прямі, непрямі і необчислювані витрати порівняно з клінічними результатами альтернативних медичних технологій.
Економічність (політики, програми)	Мінімізація вартості ресурсів, спрямованих на діяльність з огляду на відповідну якість. Намагання отримати певні фіксовані результати з найменшими затратами ресурсів (або в найдешевший спосіб). Показник співвідношення між фактичним впливом служби або програми та її вартістю.
Економія, зумовлена ростом масштабів виробництва/ економія від масштабу	Коефіцієнт зміни обсягу виробництва продукту при зміні кількості всіх вкладених у це виробництво ресурсів. Якщо при подвоєнні кількості вкладених ресурсів обсяг виробництва продукту збільшується більше ніж удвічі, то йдеться про позитивний чи зростаючий ефект масштабу, а також про економію, обумовлену збільшенням масштабу виробництва, якщо менше ніж удвічі – про негативний чи

	<p>спадаючий. Перше спостерігається при невеликому початковому обсязі виробництва, друге – при високому. При середньому обсязі виробництва припускається, що подвоєння використаних ресурсів призведе відповідно до подвоєння обсягу</p> <p>продукції, що випускається; це явище називається постійним ефектом масштабу. Зниження в довгостроковому періоді середніх витрат виробництва. Трапляється, коли окремих великий виробник є набагато ефективнішим, ніж багато малих, також веде до неконкурентної ситуації.</p>
Економічна оцінка природних ресурсів (ЕОПР)	Це грошовий вираз природних та суспільно-економічних цінностей (функцій) ресурсів.
Економічне зростання	Розширення масштабів виробництва, зростання випуску продукції, збільшення валового внутрішнього продукту та національного доходу. Економічне зростання є закономірністю функціонування і розвитку суспільства.
Економічний ефект у регіоні	Корисний результат економічної діяльності, що вимірюється найчастіше як різниця між грошовим доходом від діяльності в регіоні та грошовими витратами на її здійснення.
Економічний потенціал народного господарства	Можлива здатність галузей і секторів економіки до виробництва матеріальних і духовних благ, які при цьому мають джерела, можливості, кошти, за-паси, що можуть бути використані для досягнення яких-небудь цілей.
Економічний потенціал регіону	Сукупна здатність галузей народного господарства регіону виробляти продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевезення вантажів, надавати необхідні послуги населенню. Визначається досягненнями науки і техніки, обсягом виробничих потужностей, наявністю транспортних засобів, економічно активного населення, якістю їхньої фахової підготовки, ступенем розвитку галузей сфери обслуговування населення та ін. Формує необхідні умови для утворення експортного потенціалу регіону. Економічний потенціал оцінюється в процесі опрацювання регіональної стратегії розвитку обсягами, структурою, рівнем використання, ступенем зношеності основних фондів, розгалуженістю виробничої бази, наявністю наукоємних, інвестиційно спроможних галузей і підприємств, здатних до реалізації інноваційної моделі економічного зростання, ступенем кваліфікації трудових ресурсів, потужністю, технічним станом і щільністю інженерно-транспортної інфраструктури регіону.
Економічний простір регіональній економіці	у "Насичена" територія, яка містить велику кількість об'єктів і зв'язків між ними. Кожний регіон має власний

	<p>економічний простір і зв'язки зі зовнішнім економічним простором. Найважливішими характеристиками економічного простору є: густота (чисельність населення, обсяг валової доданої вартості, природні ресурси, основний капітал тощо на одиницю площі регіону); розміщення (показники рівномірності, диференціації, концентрації, розподілу населення й економічної діяльності); "зв'язаність" (інтенсивність економічних зв'язків між частинами та елементами простору, а також умови мобільності товарів, послуг капіталів і людей, які визначаються розвитком комунікаційних мереж). У економічному просторі фіксується велика різноманітність форм організації господарства і розселення: промислові й транспортні вузли; територіально виробничі комплекси; типи міст (монофункціональні, багатофункціональні та ін.) і міських систем (агломерації, мегаполіси); типи сільських поселень.</p>
Економічний район	<p>Територіальне цілісна частина господарства країни, яка має такі ознаки: спеціалізація, комплексність, керованість; територія, яка відрізняється своєю спеціалізацією.</p>
Економічно активне населенн	<p>(згідно з концепцією робочої сили) - населення обох статей віком 15-70 років, яке впродовж певного періоду забезпечує пропозицію робочої сили для виробництва товарів і послуг. Економічно активними вважаються особи, зайняті економічною діяльністю, що приносить дохід (зайняті), та безробітні. Кількість зазначених категорій і їх характеристики обчислюються на підставі даних вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності (далі- вибіркові обстеження), впроваджених у практику роботи органів державної статистики з 1995 р. відповідно до рекомендацій Міжнародної організації праці (МОП). Зазначені вибіркові обстеження проводяться за місцем проживання й охоплюють осіб віком 15-70 років, стосовно яких розраховуються оцінки показників економічної активності, зайнятості та безробіття.</p>
Економічно неактивне населення	<p>(поза робочою силою) - особи, котрі не можуть бути класифіковані як "зайняті" або "безробітні". До складу цієї категорії населення належать учні та студенти; пенсіонери за віком, за інвалідністю та на пільгових умовах; особи, зайняті в домашньому господарстві; особи працездатного віку, які зневірилися знайти роботу; особи, що мали роботу сезонного характеру; інші особи, котрі не мали необхідності в працевлаштуванні, а також ті, що</p>

	шукають роботу, але не готові приступити до неї найближчим часом через хворобу, навчання і под.
Екстенсивний шлях розвитку регіону	Засіб збільшення обсягів його виробництва внаслідок кількісних факторів економічного зростання; додаткового залучення робочої сили, розширення посі
Еластичність попиту за доходом	Ступінь чутливості обсягу попиту на будь-яке благо до зміни рівня доходу осіб, яким потрібне це благо.
Ефект доходу	Та частина зміни у величині попиту, яка приписується змінам у реальному доході, що походить зі зміни ціни. Зміна ціни товару знижує або збільшує реальний дохід споживача.
Ефективне щодо ціни та ефекту втручання	Втручання, якому неможливо протипоставити інше, яке дає відповідну користь при менших витратах.
Ефективність (програми) економічна	Співвідношення між продуктом у вигляді товарів, послуг і ресурсами, які використовуються на їх виробництво. Показник співвідношення між фактичним впливом служби або програми в рамках діючої системи та максимальною дією, яку ця служба чи програма може забезпечити в ідеальних умовах. Кількісна оцінка ступеня досягнення оптимальних розрахункових (прогнозованих) показників діяльності об'єкта дослідження при виправданих і раціональних затратах.
Ефективність витрат	Досягнення найвищих можливих результатів, наприклад, доброго стану здоров'я при даних фінансових вкладах. Результат досягнутий на одиницю витрат.
Ефективність технічна	Для конкретної сукупності ресурсів на вході (праці та капіталу) – це максимальна кількість виготовленої продукції. Для конкретної продукції – це мінімальна сукупність ресурсів на вході, використаних для її виробництва. Наприклад, вартість дня перебування в лікарні є наскільки низькою наскільки можливо, чи проліковано так багато пацієнтів, як це можливо, при наявному бюджеті. Сюди входять питання правильного поєднання персоналу, обладнання, засобів використання і закладів. Цей показник показує, як виробляється товар або послуга, тобто це є відповідальність управлінців охорони здоров'я.
Життєвий рівень населення/ рівень економічного добробуту	Рівень матеріального добробуту індивіда або домогосподарства. Економічна категорія, яка характеризує забезпеченість населення матеріальними, духовними благами, ступінь задоволення особистих потреб людини, що виникають на

	певному етапі розвитку суспільства.
Звіт про показники діяльності (фінансові, техніко-економічні)	Звіти, які оцінюють діяльність. Такі звіти звичайно містять порівняння бюджетів та реальних результатів і пов'язують їх з обсягом та іншими показниками продуктивності.
Змінні витрати	Витрати, що залежать від обсягу виробництва, частоти або виду діяльності, загальна сума яких змінюється пропорційно зміні обсягів виробництва. У разі відсутності виробництва змінні витрати також відсутні.
Зовнішні контракти/ підряд/придбання товарів і послуг «на стороні» (за межами сектору охорони здоров'я)	<p>Практика державного сектору чи приватних фірм віддавати перевагу найму і фінансуванню зовнішнього агента для виконання певних завдань, ніж виконувати їх самим.</p> <p>Перехід оплати і надання послуг охорони здоров'я від єдиної державної інституції до контрактної угоди між державною, що фінансує, і приватною, що надає, певні види послуг інституціями.</p> <p>Одна з управлінських інновацій партнерства державного і приватного секторів у секторі охорони здоров'я. Контрактна угода з фірмами приватного сектору щодо забезпечення певних послуг (як правило, неклінічних – прання, харчування, утримання будівель) для державного сектору.</p>
Інвестиції	Вкладення грошових коштів, майнових та інтелектуальних цінностей у матеріальні та нематеріальні активи, фінансові інструменти з метою одержання прибутку, або соціального, еко-логічного ефектів тощо.
Індекс споживчих цін (ІСЦ)	<p>Індекс цін на товари, який часто називають «індексом вартості життя» і який вимірює відносно змiну цін на певний набір споживчих товарів, що регулярно купує середнє домогосподарство.</p> <p>Найбільш поширений критерій інфляції, що являє собою співставлення рівнів цін на споживчі товари і послуги, включені в репрезентативний «кошик», у роздрібній торгівлі в підприємствах обслуговування за два періоди часу. В основі цього агрегованого індексу лежить структура споживчих витрат, визначених за допомогою обстеження домашніх господарств.</p>
Індивідуальне страхування	Різновид медичного страхування, при якому договір страхування укладається з конкретною фізичною особою в індивідуальному порядку. Індивідуальна форма укладення договорів забезпечує облік інтересів і стану конкретного індивідуума, зменшує страховий ризик.

Інноваційна діяльність	Вкладення коштів у нову техніку, технологію, нові форми організації праці і управління. Водночас це і процес, направлений на створення, виробництво, розвиток і вдосконалення нових видів виробництв, технологій, організаційних форм.
Інтелектуальна економіка	Галузь науки, яка вивчає теоретичні і прикладні проблеми функціонування ринкових структур і механізми взаємодії суб'єктів економічної діяльності, пов'язаних з інтелектуальним капіталом. (Кадровий потенціал системи післядипломної педагогічної освіти: науково-методичний аспект: наук.вид. / Є. Р. Чернишова ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2011).
Комплекс державних і приватних форм медичного обслуговування	Поєднання державних (суспільних) і приватних форм фінансування і/або організації медичного обслуговування.
Конкуренція	<p>Наявність на ринку великої кількості незалежних покупців і продавців, можливість для них вільно виходити на ринок і залишати його та суперництво на будь-якій основі між ними,</p> <p>кожний з яких зацікавлений у досягненні однієї і тієї ж мети, для себе особисто.</p> <p>Стимулююча організаційна стратегія, яка передбачає змагання поміж надавачами послуг охорони здоров'я або покупцями медичної допомоги за ціною або за видом діяльності. Сучасні ринкові реформи охорони здоров'я передбачають стимулювання таких двох види конкуренції: конкуренція за «бізнес» – між платником чи фондом медичного страхування за залучених громадян, між надавачами за пацієнтів чи споживачів, між надавачами за контракт із платником; конкуренція за доступ – доступ пацієнтів до надавачів, коли реформи змінюють відносні границі доступу для груп населення.</p>
Контрольовані витрати	Ті витрати, які переважно знаходяться під контролем даного менеджера. Часто дуже корисно визначити, які саме витрати можуть контролюватися, а які ні. Контрольованість – це ступінь впливу на використання коштів
Координація відповідальності за оплату послуг медичного страхування (для уникнення подвійної оплати)	Процедура перевірки страхових рахунків на оплату медичних послуг, яка використовується, коли постраждалий застрахований двома чи більше страховиками. Процедура визначає обов'язки кожного зі страховиків, щоб не дублювати виплати. Наприклад, виплати, на які особа має право внаслідок травми чи

	хвороби, що виникли в результаті професійної діяльності, не можуть дублюватися звичайним страховим полісом, під положення якого вони підпадали б, якби не мали жодного відношення до роботи. Дія, яка здійснюється страховиком для забезпечення того, щоб постраждалий чи той, хто надає послугу, не отримав компенсації двічі в одному випадку.
Кредит	Певний тип економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності, сутність яких полягає в наданні на основі зворотності фінансових ресурсів і звичайно з виплатою відсотка. Дані відносини виникають між кредитором і позичальником. Важливою формою кредиту є рух позикового капіталу.
Кредитні відносини	Усі грошові відносини, пов'язані з наданням і поверненням позик, організацією грошових розрахунків, емісією грошових знаків, кредитуванням інвестицій, використанням державного кредиту, проведенням страхових операцій (частково) і т.п.
Критерії розподілу витрат	Фактор (наприклад: квадратні метри, еквіваленти повної зайнятості), які є спільним знаменником для систематичного розподілу коштів або групи коштів між декількома об'єктами нарахування вартості, такими як відділення, діяльність чи процедура.
Ліжко-день	День стаціонарного лікування. Одна людина протягом одного дня складає ліжко-день.
Лізинг	Форма довгострокової оренди, пов'язана з переданням у користування обладнання, транспортних засобів, споруд виробничого призначення та іншого рухомого та нерухомого майна. Майно спеціально закуповується лізинговою фірмою, залишається її власністю і надається в оренду підприємцеві.
Ліквідна (залишкова) вартість	Вартість капітальних активів (основного капіталу) на момент завершення реалізації проекту, що враховується при складанні кошторису капіталовкладень компанії.
Макроекономіка	Наука про поведінку економіки як єдиного цілого. Розглядає взаємодію системи охорони здоров'я з державою і суспільством у цілому та з іншими галузями народного господарства. На цьому рівні відношення складаються в рамках національної економіки в цілому і передусім у галузях, безпосередньо пов'язаних з охороною здоров'я.
Макроекономічна ефективність	Ефективний розподіл національних ресурсів між людськими ресурсами, з однієї сторони, і такими діями, як інвестиції у фізичні об'єкти і споживання, з іншої. У процесі досягнення макроекономічної ефективності йде

	пошук відповіді на такі питання, як визначення частки ВВП на нужди охорони здоров'я.
Маржа по вкладу (внесках)	Різниця тарифу або плати, що вимагається за об'єкт нарахування витрат і змінними витратами, необхідними для забезпечення цього об'єкта. Залишок використовується для покриття фіксованих витрат. Цей термін часто застосовується в аналізі беззбитковості
Медичне страхування	<p>Страхування, об'єктом якого є страховий ризик, пов'язаний з витратами на надання медичної допомоги при виникненні страхового випадку (захворювання, травма, отруєння, або особливі стани – вагітність, пологи тощо).</p> <p>Форма соціального захисту інтересів населення у сфері охорони здоров'я, мета якого – гарантувати громадянам при виникненні страхового випадку одержання медичної допомоги за рахунок накопичених коштів і фінансувати профілактичні заходи. Медичне страхування здійснюється у двох видах: обов'язковому і добровільному.</p>
Межа оплати медичних послуг пацієнтом	Максимальна сума, яку застрахований повинен сплатити при розподілі витрат між декількома платниками за певний період часу. Коли досягається ця сума, страховик оплачує всі додаткові витрати стовідсотково
Міграція	Переміщення робочої сили (працездатних мігрантів) через кордони тих чи інших територій, країн, населених пунктів зі зміною місця проживання. Розрізняють зовнішню і внутрішню, зворотну і незворотну міграції.
Міжгалузевий баланс	Модель економіки, в якій відображаються різноманітні натуральні і вартісні зв'язки народного господарства. Міжгалузевий баланс дозволяє визначити показники виробництва і розподілу продукції в народному господарстві з урахуванням взаємозв'язків виробництв, капітальних вкладень, трудових ресурсів і обсягів продукції по галузях і є базовою (основною) моделлю економіки.
Міжнародна екополітика глобальна	Це розробка і здійснення міжнародних правових, політичних і зовнішньоекономічних акцій з урахуванням екологічних обмежень у соціально-економічному розвитку, запасів природних ресурсів, які є у світі, та їх розподілу між регіонами і країнами.
Мікроекономічний район	Низові або локальні господарські комплекси у низових адміністративних районах з суто місцевими економічними зв'язками.
Мікроекономіка	Розділи економічного аналізу, що аналізують

	поведінку окремих економічних агентів, зокрема споживачів і фірм. Мікроекономічний рівень охоплює діяльність кожного окремого лікувально-профілактичного закладу, підприємства, його ланок і структур.
Мікроекономічна ефективність	Поділ усіх ресурсів охорони здоров'я на різні типи медичного втручання, різні типи освіти, навчання та перепідготовки.
Мінімізація витрат	Вибір комбінації ресурсів для будь-якого даного рівня виробництва, який забезпечує найменшу величину загальних витрат
Мінімальна заробітна плата	Це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт). Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб. Заробітна плата підлягає індексації у встановленому законодавством порядку.
Модель	Один з найважливіших інструментів економічного прогнозування. Засобом вивчення закономірностей розвитку економіки, виробничих та соціальних процесів є економіко-математична модель. Вона представляє систему формалізованих співвідношень, що описують основні взаємозв'язки елементів, що утворюють економічну систему.
Надлишок споживча	Різниця між ціною, яку споживач готовий був би сплатити за товар, і ціною, яку він сплачує фактично
Накладні витрати	Непрямі витрати, які потребують розподілу між цілим загалом наданих послуг (бухгалтерія, відділ кадрів, адміністрація). Непрямі витрати, які зовсім нелегко співвіднести з окремим пацієнтом, процедурою, діяльністю чи послугою; за їх природою їх також складно ідентифікувати з даною продукцією. Непрямі витрати є витратами, які Часто потребують якоїсь форми агрегованих (спільних) асигнувань на об'єкт нарахування вартості. Типовими прикладами накладних витрат можуть бути такі відділи, як бухгалтерія, відділ людських ресурсів (кадрів), адміністрація, відділ безпеки та відділ експлуатації будівель
Національне страхування здоров'я	Система страхування здоров'я, яка спонсорується урядом, охоплює все населення та фінансується з податкових надходжень

Національні витрати на охорону здоров'я	Абсолютна і відносна кількість суспільних коштів, які витрачаються на цілі охорони здоров'я в календарному році, включаючи готівкові платежі клієнтів за послуги, внески в приватні і державні страхові програми тощо. Отриману кількість ділять на стаціонарну допомогу, первинну допомогу, ліки тощо. Загальні витрати на надання медичних послуг, рецепти і запатентовані ліки та продукти, домашній медсестринський догляд, страхові витрати, державні витрати на охорону здоров'я, медичні дослідження, будівництво тощо.
Національні рахунки охорони здоров'я (НРОЗ)	<p>Система, яка використовується для вимірювання всіх фінансових витрат з усіх джерел (державних, суспільних, приватних) та за всіма типами медичних послуг протягом року в умовах ринкової економіки.</p> <p>НРОЗ є інструментом для збору інформації про національне фінансування охорони здоров'я та витрати державних і приватних служб охорони здоров'я. Вони визначають спосіб, в який фінансові ресурси в галузі охорони здоров'я накопичуються і витрачаються, відслідковують шляхи здійснення витрат і пов'язують джерела фінансування з постачальниками послуг і їх кінцевими користувачами. Ця методика забезпечує інформацію для прийняття рішень щодо розподілу ресурсів у секторі охорони здоров'я, а також його реформування. Окрім цього, НРОЗ пропонують стандартну схему для порівняння розміру і структури систем охорони здоров'я.</p>
Національний дохід	Визначається, як сума всіх прибутків; може бути обчислений: валовий національний продукт, вироблений у державі, мінус загальна сума амортизаційних відрахувань, мінус загальна сума непрямих податків.
Незворотні витрати	Попередні витрати, які є неминучими, тому що їх не можна змінити незалежно від проведених дій. Їх не включають в аналіз прибутковості майбутніх інвестицій
Необчислювані витрати	Втрати, пов'язані з болем, стражданнями, депресією хворого та інші не фінансові витрати при захворюванні чи медичній допомозі
Неоподаткований мінімум	Це мінімальна сума, яка не оподатковується прибутковим податком.
Непрямі витрати	Витрати, пов'язані з роботою закладу чи його підрозділів загалом, не можуть бути прямо відстежені, визначені, пов'язані або поєднані з об'єктом вартості економічно придатним шляхом (їх не можна безпосередньо віднести на собівартість конкретного виду продукції). Вимагаються деякі статистичні методи

	<p>ідентифікації витрат з об'єктом оцінки витрат. Непрямі витрати звичайно включають витрати на матеріальне забезпечення для офісів і більшість управлінських витрат, не пов'язаних прямо з пацієнтом чи прямою діяльністю, адміністративний час, загальні накладні витрати тощо.</p>
Об'єкт вартості	<p>Стаття, за якою користувач намагається встановити витрати. Це можуть бути процедури, дії, послуги чи інші статті, за якими використовуються чи поглинаються ресурси, і які є метою калькуляції витрат. Термін «об'єкт вартості» є більш загальним і застосовується в багатьох відділеннях. Наприклад, одне відділення може підраховувати витрати на певну лікарняну процедуру, коли інше визначає витрати на певний вид діяльності. В обох випадках йдеться про об'єкт оцінки вартості</p>
Обов'язкове страхування здоров'я (на випадок хвороби) (медичне)	<p>Частина системи соціального страхування, яка виступає основною формою медичного страхування в країнах із ринковою економікою.</p> <p>Страхування на випадок хвороби згідно з обов'язковою державною програмою, як правило, обмежене роботодавцям і працюючими. Внески ОМС залежать від доходу. Здійснюється відповідно до гарантій держави на медичну допомогу у визначеному обсязі і на основі закону. Джерелом ОМС є бюджетні асигнування для непрацюючого населення, обов'язкові відчислення з фонду оплати праці підприємств, організацій, закладів та інших юридичних осіб, безпосередньо громадян, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю, що акумулюються у фондах обов'язкового медичного страхування.</p>
Общинне фінансування	<p>Механізм мобілізації ресурсів, який дає змогу групі індивідуалів чи домогосподарств (общині, громаді) збирати ресурси (гроші чи натуральні послуги) колективно. Пряме чи часткове фінансування медичних послуг сім'ями в сільській місцевості громадами, яке здійснюється оплатою за надані послуги чи передоплатою</p>
Одиниця оплати	<p>База для встановлення рівня компенсації надавачеві медичних послуг</p>
Оклад	<p>Стабільна щомісячна винагорода за працю.</p> <p>Форма оплати майже всіх працівників розумової і частини працівників фізичної праці. Оплата часто проводиться з періодичністю один раз на місяць і, на відміну від працівників фізичної праці, не залежить від відпрацьованого часу або від інтенсивності праці за умови виконання мінімальних, установлених трудовим договором зобов'язань.</p>

Оплата за день перебування (в стаціонарі)	Спосіб відшкодування витрат лікарень на основі середньодобових нормативних цін, які не відображають реальних витрат за лікування даного хворого. Сукупна оплата всіх витрат на перебування пацієнта у лікарні протягом одного дня.
Оплата за конкретний випадок лікування	Фіксована оплата всього обсягу допомоги за окремий випадок лікування або конкретного захворювання. Найбільш поширеною є система DRG, створена на основі декількох мільйонів медичних документів хворих і класифікує пацієнтів за групами відповідно до діагнозів, основних процедур тощо. Найчастіше використовується для оплати стаціонарного лікування, хоча зараз використовуються і амбулаторні групи.
Оплата за послугу	Ретроспективний метод оплати за медичне обслуговування, гонорар, який начисляється за кожну одиницю медичної допомоги (кожну проведену медичну процедуру, вид лікування, діагностичний аналіз чи тест) за встановленими тарифами. Іноді одиниці оплати можуть бути об'єднані в пакети послуг, що надаються протягом одного звернення (наприклад, ліки, додаткові візити, тести тощо).
Оподаткування	Обов'язкові збори з приватних осіб і організацій, здійснювані урядом з метою отримання коштів для фінансування видатків на суспільні блага і послуги, а також для управління величиною приватних витрат в економіці. Деякі з податків називають прямими податками, наприклад, прибутковий податок і податок на майно. Інші називаються непрямими податками – податки на трансакції, зокрема, видатки на витрати. Прикладом є акцизні збори і податок на додану вартість
Оренда	Угода, в якій одна сторона отримує право використання якоїсь власності, що належить іншій стороні, на визначений період часу за встановлену фіксовану плату, що здійснюється зазвичай у формі періодичних платежів
Основні (базові) медичні послуги	Точно визначений (найчастіше державою) набір медичних послуг, існуючий і доступний для людей, що проживають на даній території
Оцінка витрат	Процедура, яка визначає витрати на кожну одиницю послуг, наприклад: лабораторне дослідження, рентгенологічне дослідження чи звичайний режим пацієнта, і яка ґрунтується на виділенні коштів неприбутковим центром розподілу прибутковим центрам
Пакет медичних послуг	Страхове покриття визначеного ряду послуг. Послуги, що забезпечуються планом медичного страхування,

	державним бюджетом або іншими джерелами фінансування, а також фінансові умови такого забезпечення, включаючи розподіл витрат і встановлення обмежень щодо кількості послуг.
Паритет купівельної спроможності	Концепція, яка полягає в тому, що грошова одиниця може придбати у всіх країнах однаковий набір благ. Співвідношення між двома або декількома національними валютами за їх купівельною спроможністю до певного набору благ.
Перевірка витрачання коштів ефективності	Перевірка державного закладу, благодійного фонду чи будь-якої іншої неприбуткової організації з метою оцінки ефективності її функціонування і раціональності витрачання наявних в її розпорядженні коштів.
Перестраховування	До перестраховування залучається другий страховик, з яким перший (прямий) страховик підписує контракт для поділу ризиків, які перший страховик взяв на себе від імені своїх застрахованих. Це звичайна практика перестраховування, аби захиститися від катастрофічних чи надзвичайних зобов'язань щодо відшкодування збитків, що неможливо зробити згідно з початковою схемою страхування
Перспективна оплата	Загальний підхід до фінансування медичних установ, за якого чітка сума оплати заздалегідь визначається платником. На цей термін посилаються, коли темп оплати за пакет медичних послуг обговорюється і визначається до початку лікування. Попередньо встановлені норми оплати збільшують кількість стимулів, бо надавач послуг бере на себе більший фінансовий ризик. Прикладами можуть бути оплата за конкретний випадок лікування в лікарні і поособова оплата, коли сума оплати встановлюється до того, як надаються послуги.
Платник податків	Фізична або юридична особа, що безпосередньо вносить певний вид платежу в бюджет.
Планування коштів на капіталовкладення	Процес планування витрат на активи довгострокового використання, які мають місце більше ніж протягом одного року.
Плата користувача (споживача)	Плата пацієнта безпосередньо при одержанні послуги. Плата споживача і страховий внесок разом утворюють повну плату надавачеві медичних послуг у страховій системі. Платник
Платник/покупець медичної допомоги	Загальне поняття для всіх установ, які беруть на себе витрати на медичне обслуговування населення
Повні витрати (повністю поглинуті витрати)	Включають усі витрати, прямі і непрямі, а також накладні витрати. Повністю розрахований об'єкт оцінки

	вартості – це об'єкт, для якого всі ці види витрат визначені, віднесені або виділені.
Податковий поріг	Розмір доходу, який не оподатковується. У системі прибуткового оподаткування приватні особи не платять податок із доходу, рівного встановленому мінімуму.
Податки	Певна сума, яку сплачує громадянин (підприємство) за послуги держави.
Поділ вартості/ співучасть у витратах	<p>Співучасть у витратах означає будь-яку оплату медичних послуг населенням, пов'язану з рядом конкретних механізмів політики, які діють в області попиту на ринку медичних послуг. Ці механізми звичайно функціонують у рамках (державної або приватної) системи страхування або національної системи охорони здоров'я. Три основні механізми участі пацієнтів у покритті витрат: франшиза, співплата та співстрахування (спільне страхування).</p> <p>Забезпечення медичного страхування чи оплата третьою стороною, що потребує від залучених осіб оплатити частину вартості наданої медичної допомоги. Ця оплата відрізняється від премії, внеску чи податку, який оплачується як тоді, коли медична допомога фактично надана, так і тоді, коли не надана. Поділ вартості може бути в таких формах: франшиза, співстрахування та співплати.</p> <p>Звичайно відноситься до методу фінансування, де витрати розподіляються між багатьма платниками; наприклад, між користувачем і роботодавцем, урядом, фінансуючою організацією, платником податків, страховою компанією тощо.</p>
Позабюджетні фонди	Фінансові ресурси, утворені за рахунок відрахувань суб'єктів економічної діяльності і використані за цільовим призначенням (наприклад, Пенсійний фонд). Розрізняють фонди за цільовим призначенням (такі, що мають економічний, соціальний або природоохоронний характер) і за рівнями управління (загальнодержавний, регіональний і місцевий)
Поособова оплата	Метод попередньої оплати, коли одиницею послуг є особа/індивід. Певна сума сплачується на учасника плану страхування або на особу з цільової групи населення для покриття витрат на визначений пакет послуг за певний період часу.
Поособове фінансування (подушне) (капітація)	(1) Пряма оплата виробникові медичних послуг від тих осіб, що уклали з ним договір про отримання певного пакету послуг. Виробник цих послуг є як розпорядником коштів, так і постачальником медичних послуг. При

	<p>повній поособовій оплаті в умовах повного фондотримання постачальник бере на себе відповідальність щодо оплати всіх складових медичної допомоги (стаціонарної та амбулаторної). При частковій поособовій оплаті або частковому фондотриманні постачальник медичних послуг несе відповідальність лише за оплату окремих послуг.</p> <p>(2) Метод оплати медичного обслуговування, при якому місцева система охорони здоров'я чи надавач медичних послуг отримує фіксовану оплату за кожного застрахованого, зареєстрованого чи прикріпленого мешканця взамін проведення відповідного медичного обслуговування протягом обумовленого сторонами періоду часу.</p> <p>Метод оплати, при якому постачальник послуг отримує фіксовану поособову оплату за певний період часу і погоджується надавати цій особі всі необхідні послуги (відповідно до умов контракту) без додаткової оплати. Поособова оплата може, наприклад, стосуватися фактично всього обсягу медичних і стаціонарних послуг, що надаються за планом медичного обслуговування або тільки первинної медичної допомоги</p>
Постійні витрати	<p>Витрати, що не залежать від обсягу часу або діяльності (сума яких не змінюється при зміні обсягів виробництва). Постійні витрати підприємство має навіть тоді, коли тимчасово не випускає продукції. Вартість знецінення чи фіксована щомісячна оренда будинку, наприклад, не підлягає зміні з коливанням кількості пацієнтів та частоти відвідувань.</p>
Попит	<p>Економічна категорія, формуюча складова ринкових відносин, потреба, підкріплена купівельною спроможністю покупця.</p>
Поточні витрати	<p>Витрати, які відбуваються на регулярній, періодичній основі, як от: витрати на організацію роботи клініки, наприклад, зарплати лікарям і медсестрам чи закупівля ліків.</p>
Потреба	<p>Об'єктивна економічна категорія, що виражає необхідність у певних матеріальних благах, висунуту суспільством у процесі його формування й обумовлену досягнутим рівнем розвитку суспільного виробництва.</p>
Прибутки Державного бюджету	<p>Це обов'язкові і добровільні надходження в Державний бюджет, що зараховуються в бюджет на основі правових норм і використовуються державою для здійснення її функцій.</p>
Прейскурант	<p>Список цін, встановлених за ряд послуг</p>

Прейскурант медичних послуг	Перелік цін певної організації на кожену послугу, яку вона надає.
Прибуток	Різниця між виручкою, отриманою від продажу продукції, та повними альтернативними витратами, пов'язаними із виготовленням цієї продукції.
Приватне медичне страхування	Форма добровільного медичного страхування, яке забезпечується приватним страховиком.
Приватний сектор охорони здоров'я	Відноситься як до приватного фінансування, так і приватного надання медичних послуг.
Принцип відокремлення фінансування медичної допомоги від її надання	Відокремлення покупців від надавачів медичної допомоги. Перетворення попередньої інтегрованої організації у відокремлені структури, відповідальні за купівлю і надання медичної допомоги.
Прожитковий мінімум	Мінімум матеріальної забезпеченості, достатній для задоволення основних потреб людини за певних соціально-економічних умов. Мінімальний рівень споживання, необхідний для підтримки існування. Рівень споживання, достатній для виживання і підтримки нормального стану здоров'я окремої людини чи сім'ї. Вартісна оцінка споживчого кошику, а також обов'язкові платежі і збори. Він також використовується для обґрунтування мінімального розміру оплати праці і мінімального розміру пенсії по старості, який встановлюється на національному рівні.
Пряма оплата/ оплата пацієнта «з кишені»	Індивідуальна оплата за медичну допомогу, ціни на які не обов'язково наперед визначені.
Прямі витрати	Витрати, які прямо, чітко і очевидно пов'язані чи ідентифіковані з процесом виробництва або реалізації продукту (послуги), відстеженні і визначені для об'єкту вартості. Загалом, прямі витрати – це трудові ресурси, медичні матеріали, видатки на обладнання та інші витрати, які безпосередньо використовуються для створення чи доставки об'єкта оцінки витрат. Прикладами можуть бути: час професійного медичного догляду за пацієнтами, ліки, спеціальне обладнання
Прямі медичні витрати	Фінансові витрати на медичний продукт чи послугу для профілактики, діагностики чи лікування, пов'язані із захворюванням
Рахунок на оплату медичних послуг (страховою компанією)	Рахунок страховику на оплату медичних послуг, використаних застрахованою особою. Рахунок може подаватися застрахованою особою або закладом, який надає медичні послуги.
Районування економічне	Науково обґрунтований поділ країни на економічні райони, що склалися історично або формуються внаслідок розвитку продуктивних сил на основі

	суспільного поділу праці.
Регресивний податок	Податок, середня ставка якого знижується зі зростанням доходу.
Ресурси здоров'я	Морально-функціональні і психологічні можливості організму змінити баланс здоров'я у позитивний бік. Підвищення ресурсів здоров'я забезпечується всіма способами здорового способу життя (харчування, фізичні навантаження, відпочинок тощо).
Ринок охорони здоров'я	Особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає медична послуга, формується страховий захист, попит і пропозиція на нього.
Ринкова інфраструктура	Сукупність галузей та видів діяльності, які обслуговують ринок і забезпечують безперервність його функціонування, умови нормального розвитку ринкових відносин. Провідним підрозділом ринкової інфраструктури є фінансова інфраструктура.
Ринкова система	Економічна система, основана на приватній власності, свободі вибору, конкуренції.
Рівень життя	Соціально-економічна категорія, яка характеризує рівень і ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб населення.
Рівень конкурентоспроможності	Можливість витримати конкуренцію з аналогічними товарами або послугами, які надходять на ринок від інших виробників. Рівень конкурентоспроможності залежить від таких показників, що об'єднані у дві групи, як: 1. Цінові фактори конкуренції – собівартість, прибуток, відпускна ціна та ціна споживання тощо. 2. Нецінові фактори конкуренції – частка ринку, відповідність споживчих якостей виробу до вимог покупців, номенклатура та асортимент, імідж та ділова репутація товаровиробника, принципи організації торгівлі, транспортування, коло постачальників і споживачів, реклама, упаковка, види розрахунків, дизайн, сервісне обслуговування, ремонт, зручність та надійність в експлуатації тощо.
Рівномірне нарахування зношування основного капіталу	Метод нарахування зношування, в якому враховується однаковий відсоток зношування кожного року.
Рентабельність (прибутковість)	Властивість, притаманна економічним процесам виробництва, являє собою перевищення економічним ефектом сукупних витрат виробництва.
Розпорядження фондом/ фондотримання	Новий підхід до фінансування охорони здоров'я, який залучає фінансування через фонд лікаря загальної медичної практики – сімейного лікаря за принципом оплати на одного мешканця (капітації) і включає не

	тільки оплати за послуги амбулаторного лікування, але й за стаціонарну допомогу, яка надається зареєстрованим пацієнтам. Це дає змогу лікарюфондотримачу обирати лікарню, обумовлювати умови надання послуг, наприклад, час очікування планової (не гостро необхідної операції). Фондорозпорядниками можуть бути і певні служби чи програми, наприклад, програма менеджменту випадку
Розрахунок витрат	Будь-яка послідовна система, розроблена для збору і донесення інформації про кошти управлінню компанії.
Середні витрати	Витрати на одиницю випуску, до яких включено вартість усіх виробничих ресурсів. Сукупні витрати на одиницю виміру (об'єкту нарахування вартості) лікування чи програми.
Собівартість	Загальна сума затрат для отримання одиниці продукції, виражена у грошовій формі.
Соціальна програма	Концентрований виклад основних положень, завдань, планів діяльності суб'єктів соціальної політики (держави, політичних партій, громадських організацій) на певну перспективу, спрямованих на реалізацію комплексу актуальних соціально-економічних, організаційноуправлінських заходів для вирішення загальнонаціональних, соціальних проблем.
Соціальна ринкова економіка	Модель економічного влаштування суспільства, що характеризується соціально перерозподільною і соціально-захисною роллю держави, економіка якої базується на ринкових принципах і регулюється ринковим механізмом, що забезпечує високу ефективність її функціонування і виконання державою її соціальних функцій.
Соціальні нормативи	Гарантовані державою мінімальні рівні винагороди за працю, стипендіального та соціального забезпечення.
Співоплата	<p>Поділ вартості у формі фіксованої суми за кожну надану послугу, що виплачується застрахованою особою при її наданні. Фактично використовується як еквівалент терміну «оплата послуг споживачем».</p> <p>Договір про розподіл коштів, за яким застрахована особа сплачує певну суму за певну послугу, наприклад 100 грошових одиниць за візит до лікаря. Застрахований зобов'язаний своєчасно оплатити надану послугу. Ця оплата може бути додатковою до витрат співстрахування і обов'язкових виплат. Наперед визначена сума, яку пацієнт мусить сплатити за кожну надану послугу амбулаторної чи стаціонарної медичної допомоги.</p> <p>Форма безпосередньої грошової участі застрахованих</p>

	у витратах, які виникають при наданні медичних послуг.
Співстрахування	Поділ вартості у формі частки у відсотках вартості послуги чи частини витрат на медичне обслуговування, за які застрахована особа несе фінансову відповідальність. Співстрахування звичайно застосовується після того, як застрахований сплатив франшизу.
Статус добровільно застрахованих в системі ОМС	Особи, на яких у силу закону не розповсюджується страховий обов'язок, можуть застрахуватися добровільно у фонді медичного страхування. Наприклад, у Німеччині статус добровільно застрахованих можуть отримати особи, дохід яких перевищує границю «страхового обов'язку» (максимальний рівень доходу, який підлягає обкладенню страховими внесками). Як добровільно, так і в обов'язковому порядку застраховані мають право на одні і ті ж послуги. Страхові внески добровільних членів визначаються статутами лікарських кас.
Стимули	(1) Зацікавленість людини у виконанні певної роботи, досягненні цілі або результату. Фактори, які мотивують певну поведінку особи чи групи осіб. (2) Винагорода за бажану поведінку. Зараз цей термін використовується щодо винагород за зменшення витрат лікарні чи лікаря і за заохочення пацієнтів не вимагати надмірної медичної допомоги. Деякі стимули є негативними, наприклад, коли від пацієнта вимагають заздальгідь оплачувати послугу. Це заохочення не звертатися по медичну допомогу, тому це стимул до економності.
Страхова компенсація (на найбільш ліберальних для застрахованого умовах)	Страхові компенсації, які є відносно ліберальними з точки зору виплати, вибору лікарів і лікарень, а також обсягу і вартості допомоги. Покриття звичайно обмежене відносно сплаченого відсотку вартості, на яку виставлено рахунок.
Страховий внесок (ОМС)	Податок за обов'язкове медичне страхування, часто як частина соціального захисту, що встановлюється як фіксований відсоток від доходу. Може бути поділений між працівником і роботодавцем.
Страховик	Організація, визнана юридичною особою і створена згідно із законодавством, завданням якої є здійснення страхової діяльності на підставі отриманої від певних державних органів ліцензії. Організація, яка бере на себе фінансовий ризик по видатках на медичне обслуговування бенефіціара (застрахованого); (див. також фондотримач)
Страхові компанії	Організації, які виступають у ролі страховика і беруть на себе відповідальність обов'язково компенсувати

	страхові збитки при настанні страхового випадку. Прибуток компанії формується з поступлення страхових внесків і від інвестування тимчасово вільних засобів у виробництво, цінні папери і банківські депозити. Страхові компанії одержують у держави ліцензії на проведення визначених страхових операцій.
Страховання	<p>Система економічних відносин, яка містить сукупність форм і методів формування цільових фондів грошових коштів та їх використання на покриття шкоди, заподіяної за різних несприятливих обставин, а також на надання допомоги громадянам у разі настання певних подій у їхньому житті.</p> <p>Вид суспільно-правових відносин, спрямованих на захист майнових інтересів громадян і юридичних осіб у випадку настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або законодавством за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати громадянами і юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій).</p> <p>Придбання страхового полісу шляхом оплати страхової премії, що розподіляє ризик, пов'язаний з будь-якою конкретною імовірністю на велике число індивідів.</p>
Страховання	Сукупність особливих замкнутих перерозподільних відносин між учасниками даного процесу, пов'язаних з формуванням, за рахунок грошових внесків, цільового страхового фонду, призначеного для покриття можливих збитків або для вирівнювання витрат у прибутках суб'єктів господарювання чи фізичних осіб, у зв'язку з наслідками страхових випадків.
Страховання від нещасного випадку	Вид страхування, метою якого є покриття надзвичайно великих за розміром витрат випадків
Стримування витрат	<p>Контроль витрат на медичну допомогу. Для цього можуть використовуватись різні методи: регулювання цін, обмеження бюджетів, обмеження темпів росту витрат, менеджмент використання, поліпшення ефективності тощо.</p> <p>(1) Набір заходів контролю чи зменшення неефективності в споживанні, розподілі чи наданні послуг охорони здоров'я, що сприяють вищій, ніж необхідно, вартості. Неефективність у споживанні, наприклад, може спостерігатися, коли послуги охорони здоров'я є невідповідно використані.</p> <p>(2) Пропорційне зниження показників вартості медичного обслуговування до бажаного рівня (фіксована сума, відповідно до показників економічних індикаторів</p>

	росту: таких як ВВП на 1 людину).
Структура податків	У кожній країні існує низка різноманітних типів податків, які становлять структуру податкової системи. Звичайно при її аналізі великого значення надають відносному значенню прибуткового податку, податку на багатство і податків на витрати. Іноді з неї роблять приблизні висновки щодо того, прогресивною чи ні є податкова система.
Суспільні (соціальні) фонди	Система економічних відносин по перерозподілу фонду життєвих засобів, що забезпечує формування і розвиток найбільш важливих для суспільства властивостей індивідів незалежно від їхніх доходів.
Сучасна ринкова інтелектуальна економіка	Це змішана економіка, в якій інтелектуальний продукт створюється під впливом власних ринкових зусиль, що спрямовують підприємницьку активність на зростання інтелектуального капіталу, а держава регулює цей процес, встановлюючи правову структуру і контролюючи її додержання
Тарифікатор послуг	Список затверджених цін за визначені послуги.
Термін окупності	Метод планування коштів на капітальні вкладення, який визначає час із моменту запуску проекту до моменту, коли сукупна поточна вартість притоку готівки в певному проекті дорівнює поточній вартості загального відтоку готівки.
Точка самоокупності чи безбитковості	Точка, в якій загальний дохід дорівнює загальним витратам (фіксовані плюс змінні витрати). Виручка і обсяг виробництва фірми, які забезпечують покриття усіх її витрат і нульовий прибуток. Виручка, що відповідає точці безбитковості, називається пороговою виручкою, а обсяг виробництва (продаж) у цій точці – пороговим обсягом виробництва (продажу). Обсяг діяльності, при якому підприємство починає отримувати прибуток. У цій точці загальні доходи рівні загальним видаткам.
Укладання контрактів (контрактування)	Процес укладання контрактів, який використовується, щоб забезпечити стимули, навіть якщо ринок є недосконало конкурентний. Як правило, включає пряму оплату платником/фондотримачем чи покупцем послуг охорони здоров'я надавачеві (виробникові) послуг охорони здоров'я згідно з контрактною угодою. Вигоди пацієнтам надаються в натуральній формі, часто безоплатно.
Урбанізація	Соціально-економічний процес, який виявляється в зростанні міських поселень, концентрації населення в них, у поширенні міського способу життя на всю мережу поселень і віддзеркалює глибокі структурні зміни в

	економіці та соціальному житті.
Управління витратами	Дії менеджерів чи інших уповноважених осіб щодо моніторингу та контролю за витратами відповідно до обраних стратегій
Фіксований бюджет	Фіксована «стеля» витрат. Бюджет, який не регулюється і не змінюється після його прийняття, незважаючи на зміни в об'ємі бюджету, факторах витрат, чи інших умов протягом бюджетного періоду.
Фінансовий облік	Базується на стандартних методиках обліку і їх використання для інформування зовнішніх осіб, відповідальних за прийняття рішень (наприклад, уряду). Методи дотримуються законних і загальноприйнятих методів обліку
Фінансування охорони здоров'я	Система збору коштів, фінансові витрати та потоки коштів, які використовуються для забезпечення діяльності системи охорони здоров'я.
Фонд	Установа, яка є відповідальною за нагромадження і використання внесків (попередньо сплачених) на страхування. Фонди є звичайно платниками – третьою стороною (приватні чи державні), але можуть також бути також постачальниками послуг. В останньому випадку певні функції страховика і постачальника послуг інтегруються в межах однієї установи.
Франшиза	<p>Форма поділу вартості, коли певна сума готівкою повинна бути сплачена до початку механізму страхування і надання передбачених послуг (наприклад, пацієнт оплачує перші 200 грошових одиниць у рахунок покриття витрат на лікування в лікарні чи перші 50 грошових одиниць у рахунок покриття витрат на амбулаторне лікування за рік).</p> <p>Фіксована сума, визначена в страховому полісі, яка вираховується з кожного рахунку, пред'явленого за полісом (і, відповідно, оплачується власником полісу), решту сплачує страховик</p>
Якість життя	Філософсько-економічна категорія, яка відбиває рівень задоволення потреб людей в особистих доходах, товарах і послугах різного характеру, у змістовному спілкуванні, знаннях, творчій праці, особистій свободі тощо.

Терміни з міжнародних прав людини

Автократія	уряд з однієї людини або невеликої групи, яка має необмежену силу чи владу, або влада чи повноваження такої особи або групи.
Адвокація	публічна підтримка чи генерація ідеї, розробка або спосіб зробити щось.
Американська Конвенція про права людини	договір з прав людини, прийнятий Організацією американських держав (ОАД) в 1969 році. Вона охоплює Північну, Центральну і Південну Америку.
Антисемітизм	страх, ненависть, образа, підозрілість, упередженість, дискримінація чи несправедливе ставлення до людей єврейського походження або тих, хто сповідує іудаїзм. Сучасні форми антисемітизму включають заперечення Голокосту.
Апартеїд	нелюдські вбивства, зґвалтування, тортури, поневолення або інші злочини проти людства, скоєні у контексті інституціоналізованого режиму систематичного пригноблення і панування однієї расової групи над іншою групою або групами, і здійснювані з метою збереження такого режиму.
Арабська Хартія прав людини	прийнята Радою Ліги арабських держав 22 травня 2004 року, вона стверджує принципи, що містяться в Загальній декларації прав людини, Міжнародних пактах про права людини і Каїрській декларації прав людини в ісламі.
Арбітраж	процес, при якому замість того, щоб йти до суду, сторони суперечки просять третю особу вислухати їхні аргументи, а потім прийняти рішення, якому вони згодні слідувати.
Асоціація	організація, створена групою осіб з метою досягнення певної мети. Такі організації можна також назвати громадськими організаціями, громадськими об'єднаннями та некорпоративними асоціаціями. Неурядові організації (НУО) є асоціаціями. Асоціації є основою того, що називається «громадянським суспільством».
Африканська хартія прав людини і народу	регіональний договір з прав людини для африканського континенту, прийнятий Організацією Африканської Єдності (ОАЄ) в 1981 році.
Біженець	той, хто в силу цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни свого громадянства та

	не може, або в силу таких побоювань, не бажає скористатися захистом цієї країни. Термін також використовується в загальному значенні для будь-кого в становищі біженця, наприклад, для людей, що шукають притулку.
Білль про права	твердження в конституції про права людини або громадянські права, в якому перераховані заходи захисту від втручання з боку урядів. Дивіться також — Міжнародний білль про права людини.
Верховенство закону	жодна людина, будь то державний службовець, цар чи президент, не може бути вище закону. Закон однаковий для тих, хто управляє, і тих, ким управляють.
Верховний комісар з прав людини	головна посадова особа Організації Об'єднаних Націй з прав людини. Верховний комісар очолює Управління Верховного комісара з прав людини, яке було створено для підтримки механізмів ООН в галузі прав людини.
Взаємозалежні	поняття відноситься до ідеї, що реалізація конкретного права людини залежить від реалізації всіх інших прав. Наприклад, ваша здатність брати участь у роботі вашого уряду безпосередньо залежить від вашого права на вираження думок, вашого здоров'я, свободи пересування і відсутності дискримінації.
Вирішення конфліктів	дії, що вживаються в короткий строк, щоб припинити насильницькі конфлікти.
Відбудова миру	дії, вжиті в середньостроковий і довгостроковий термін для вирішення корінних причин насильницьких конфліктів.
Військові злочини	злочини, скоєні під час конфлікту, внутрішнього або міжнародного, які характеризуються серйозними порушеннями гуманітарного права та інших законів, що стосуються збройних конфліктів. Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років разом з Женевською конвенцією 1949 року є одними з перших офіційних міжнародних законів про війни, військові злочини і гуманне поводження з жертвами війни.
Внутрішньо переміщені особи (ВПО)	люди або групи людей, які були змушені покинути свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, внаслідок, або задля уникнення наслідків збройного конфлікту, масових проявів насильства, порушення прав людини, природних або техногенних катастроф, і які не перетинали

	міжнародний кордон.
Впровадження гендерних підходів	глобально визнана стратегія просування гендерної рівності. Це не самоціль, а засіб для досягнення мети гендерної рівності шляхом гарантування, що гендерні перспективи і увага до гендерних проблем будуть в центрі всієї діяльності включаючи розробку політики, розподіл ресурсів та планування, імплементацію і моніторинг програм і проектів.
Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)	міжурядова організація під егідою Організації Об'єднаних Націй, яка працює для зміцнення здоров'я у всьому світі.
Гендер	соціальний конструкт, який інформує про ролі, погляди, цінності і відносини між жінками та чоловіками. У той час, як стать є поняттям біології (біологічні відмінності між чоловіками і жінками), поняття «гендеру» визначається суспільством і майже завжди означає підпорядкованість жінок чоловікам.
Геноцид	систематичне вбивство з наміром знищити, повністю або частково, групу людей через їх національність, расу, етнічну приналежність чи релігію. Крім того, заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумових розладів, і насильницька передача дітей однієї групи в іншу групу.
Глобалізація	як правило, описує процес зростаючої взаємозалежності та обміну між народами, зокрема, в економічній, соціальній і культурній сферах. Цей термін також використовується для визначення конкретної форми міжнародної інтеграції, спрямованих на виконання інтересів приватних можновладців, виробничих корпорацій і фінансових інститутів, тісно пов'язаних з впливовими державами.
Громадянство	а) правові відносини між людиною і державою в результаті чого виникають взаємні права і зобов'язання або б) використовується для опису загальних відносин між громадянами і державою, до якої вони «належать», включаючи очікувані форми поведінки і відносин.
Громадянське суспільство	відноситься колективно до добровільних громадських і соціальних організацій, асоціацій та інституцій, наприклад, зареєстрованих благодійних організацій, неурядових організацій, громадських груп, жіночих організацій, релігійних організацій,

	<p>професійних асоціацій, профспілок, груп самопомоги та правозахисних груп, що становлять основу функціонування демократичного суспільства. Громадянське суспільство розглядається як від'ємне від державних і комерційних установ ринку.</p>
Громадянські права	<p>категорія прав і свобод, які захищають людей від необґрунтованих дій уряду та забезпечують їхню здатність брати участь у громадянському житті держави без дискримінації та репресій.</p>
Гуманітарне право	<p>сукупність правових норм, що головним чином базуються на Женевських конвенціях, які захищають певних осіб в період збройного конфлікту, допомагають жертвам і обмежують методи і засоби ведення військових дій, з метою мінімізації руйнувань, загибелі людей і непотрібних людських страждань.</p>
Декларація прав дитини	<p>прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1959 році, цей необов'язковий документ встановив десять загальних принципів, які згодом лягли в основу Конвенції про права дитини (КПД), яка була прийнята в 1989 році.</p>
Декларація	<p>документ, що викладає узгоджені принципи і стандарти, але він не є юридично обов'язковим. Конференції ООН, такі як Конференція ООН з прав людини у Відні 1993 року та Всесвітня конференція жінок у Пекіні 1995 року, як правило, видають два типи декларацій: один пишуть представники державних структур, а другий — неурядові організації (НУО). Генеральна Асамблея ООН часто видає впливові, але юридично не зобов'язуючі декларації.</p>
Демократія	<p>форма правління, при якій народ має повноваження на управління державою шляхом прямого референдуму або за допомогою своїх представників, обраних народом, які мають право голосу.</p>
Державний суверенітет	<p>ідея, що уряд має виключне законне право визначати, що робити в рамках своєї юрисдикції. Міжнародні документи з прав людини встановлюють певні обмеження суверенітету, так само, як і членство в міжнародних організаціях, таких як ЄС.</p>
Дискримінація	<p>будь-яка відмінність, виключення, обмеження прав, за такими ознаками, як раса, культура, етнічне</p>

	походження, національність, сексуальна орієнтація, релігія, фізичні недоліки чи інші характеристики, що не відносяться до суті питання.
Екологічні права	зазвичай використовуються для опису права людини на безпечне, здорове і екологічно сприятливе середовище. Іноді використовуються для ідентифікації «прав», що має саме навколишнє середовище — в тому числі прав тварин, рослин і екосистем пережити наслідки людських дій.
Економічні права	права, які стосуються виробництва, розвитку і управління матеріалами для задоволення життєвих потреб. Вони проголошені у Загальній декларації прав людини і захищаються Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП) та Європейською соціальною хартією.
Європейська конвенція про запобігання тортурам чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню	регіональний договір у галузі прав людини, прийнятий в 1987 році Радою Європи, який направлений на запобігання різним порушенням щодо людей, затриманих органами державної влади, в таких місцях, як в'язниці, центри утримання під вартою для неповнолітніх, поліцейські дільниці, табори біженців або психіатричні лікарні.
Європейська конвенція про захист прав і основоположних свобод людини (ЄКПЛ)	(Європейська Конвенція, Європейська Конвенція з прав людини), регіональний договір з прав людини, прийнятий в 1950 році Радою Європи. Всі держави-члени Ради Європи є учасниками ЄКПЛ, і очікується, що нові члени також повинні ратифікувати конвенцію при першій же можливості.
Європейська культурна конвенція	(прийнята Радою Європи в 1954 році, набула чинності в 1955 році); регіональний договір, який складає офіційну основу для роботи Ради Європи з питань освіти, культури, спадщини, молоді та спорту. На додаток до Європейської Конвенції, Культурна Конвенція спрямована на захист європейської культури і розвиток взаємного розуміння та поваги до культурного розмаїття між різними народами.
Європейська Соціальна Хартія	прийнята Радою Європи в 1962 році, переглянута у 1996 році; регіональний договір, який гарантує соціальні та економічні права людини; вона доповнює Європейську Конвенцію, яка, в основному, стосується цивільних і політичних прав.
Європейський комітет з соціальних прав	орган, відповідальний за контроль виконання державами Європейської соціальної хартії. Він

	складається з 15 незалежних і неупереджених експертів, які регулярно зустрічаються, щоб розглянути доповіді, представлені державами-членами Ради Європи, що підписали соціальну хартію.
Європейський парламент	це парламентська установа Європейського Союзу, що обирається напряму. Парламент має два місця зібрання — у Страсбурзі та Брюсселі. Європейський парламент налічує 736 членів (ЧЄП).
Європейський Союз (ЄС)	економічний і політичний союз держав-членів, розташованих в Європі та схильних до регіональної інтеграції і соціального співробітництва. ЄС був створений підписанням Маастрихтського Трактату у 1993 році.
Європейський Суд з прав людини	знаходиться в Страсбурзі, це наднаціональний суд, заснований Європейською Конвенцією з прав людини, він провадить правовий захист останньої інстанції для людей, які відчують, що їх права людини були порушені одним з членів Конвенції.
Європейський Суд справедливості європейських спільнот	створений в 1952 році. Розташований в Люксембурзі, його робота полягає в тому, щоб переконатися, що законодавство ЄС тлумачиться і застосовується однаковим чином в усіх країнах ЄС, що закон є рівним для всіх. Він гарантує, наприклад, що національні суди не виносять різні рішення з однакових питань.
Женевські конвенції	чотири договори, прийняті в 1949 році Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) в Женеві, Швейцарія. Вони встановлюють правила, які застосовуються у збройних конфліктах, зокрема по відношенню до лікування хворих і поранених солдатів, матросів і льотчиків, військовополонених і цивільних осіб, що перебувають під контролем противника.
Життєва позиція	набір ідей, який допомагає нам зрозуміти світ і знайти сенс і значення життя; узагальнюючий вираз для будь-яких релігійних та альтернативних течій.
Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ)	прийнята генеральною асамблеєю 10 грудня 1948 року. Основний документ ООН, що встановлює стандарти і норми в галузі прав людини. Всі держави-члени домовилися підтримати Загальну декларацію. Хоча декларація повинна була бути не обов'язковою до виконання, з часом її різні положення стали настільки широко визнаними, що

	зараз можна сказати, що вона є частиною звичайного міжнародного права.
Звичайне міжнародне право	практика, яка визнана законом, на основі звичаїв та традицій. Для того, щоб стати звичайним міжнародним правом, практика повинна відповідати двом елементам: єдина і послідовна державна практика протягом довгого часу і переконання, що така практика є обов'язковою (переконаність у правомірності). Це важливе і корисне джерело міжнародного права, оскільки воно пов'язує всі народи, незважаючи на те дали вони чи ні згоду на договір.
Злочини проти людства	широкомасштабні або систематичні акти насильства, спрямовані проти будь-якого цивільного населення. Наприклад, вбивство, винищення, поневолення, тортури, звалтування, сексуальне рабство, примусова вагітність, переслідування групи за ознакою раси, етносу, гендеру, серед інших: насильницьке винищення людей, злочини апартеїду, інші негуманні акти аналогічного характеру з умисним заподіянням сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень, або шкоди психічному чи фізичному здоров'ю.
Злочини проти миру	в міжнародному праві означає (і) планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни або війни з порушенням міжнародних договорів, угод чи гарантій; (ii) участь у загальному плані або змові, спрямованих на здійснення будь-яких з дій, згаданих у (i). Відомі як Нюрнберзькі принципи.
Колективні права	права груп на захист своїх інтересів та ідентичності; іноді називають «правами третього покоління». Ці права існують на додаток до прав людини.
Комісар з прав людини	незалежна установа в рамках Ради Європи, якій доручено сприяти поінформованості та повазі до прав людини в державах-членах Ради Європи. Дивиться також Верховний комісар з прав людини.
Комітет з прав людини	орган Організації Об'єднаних Націй, складається з 18 експертів, які збираються три рази на рік для розгляду п'ятирічних доповідей, представлених 162-ма країнами-членами ООН, про виконання Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, МПГПП.
Конвенція	обов'язкова угода між державами; використовується як синонім договору та угоди. Конвенція сильніше

	за декларацію, тому що вона є юридично обов'язковою для урядів, які її ратифікували.
Конституція	набір законів, за якими здійснюється управління країною або організацією. У більшості країн конституція існує у письмовому вигляді, та вважається найвищим законом країни, що лежить в основі держави і її політичної системи. Близько чотирьох країн не мають письмової конституції, тут закон реалізується через судові рішення та прецеденти.
Корінні народи	визначаються як за територіальною приналежністю, так і за будь-якими своїми притаманними характеристиками. Вони постраждали від колонізації, завжди займають маргінальне становище у своїх державах і часто ведуть племінний спосіб життя. Багато корінних народів домагаються визнання свого статусу, як окремих народів, включаючи право на самовизнання і право контролювати розвиток своїх суспільств. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів, 2007.
Ксенофобія	страх перед іноземцями, особами з інших країн або іноземними речами в цілому. Ксенофобія може призвести до дискримінації, расизму, насильства і навіть збройного конфлікту з іноземцями.
Культурні права	право зберігати свою культурну ідентичність і розвиток. ЛГБТ: акронім для лесбіянок, геїв, бісексуалів і транссексуалів. Меншини: будь-які етнічні, мовні чи релігійні групи в державі, які знаходяться в не-домінуючому положенні, що складаються з людей, які мають почуття приналежності до цієї групи і рішуче зберігають і розвивають свою самобутність.
Мігрант	термін, який широко використовується в роботі Європейського комітету з міграції, відноситься, залежно від контексту, до емігрантів, повернених мігрантів, іммігрантів, біженців, переміщених осіб та осіб з іммігрантським корінням, та/або членів етнічних меншин, які були створені через імміграцію.

Міжнародна організація праці (МОП)	створена в 1919 році, є тристоронньою агенцією ООН, яка об'єднує уряди, роботодавців і працівників держав-членів ООН з метою сприяння гідним умовам праці в усьому світі.
Міжнародний білль про права людини	неофіційна назва для Загальної декларації прав людини (ЗДПЛ), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП) і їх обов'язкових протоколів, які, разом узяті, вважають авторитетним набором міжнародних стандартів прав людини. Це назва підкреслює значну взаємопов'язаність цих трьох документів.
Міжнародний кримінальний суд (МКС)	постійний трибунал, створений в 2002 році і розташований в Гаазі, Нідерланди, для судового переслідування осіб за геноцид, злочини проти людства, військові злочини і злочини агресії.
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП):	(прийнятий в 1966 році, набув чинності в 1976 році), один з ключових міжнародних договорів з прав людини, МПГПП декларує, що всі люди мають широке коло громадянських і політичних прав, і встановлює способи контролю за повагою до них з боку держав-членів.
Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП)	(прийнятий в 1966 році, набув чинності в 1976 році), один з ключових міжнародних договорів з прав людини, МПЕСКП проголошує, що всі люди мають широкий спектр економічних, соціальних і культурних прав.
Міжнародний Суд Справедливості (МСС)	(Всесвітній суд); є основним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Він знаходиться в Гаазі, Нідерланди, його основні функції — врегулювання правових спорів, представлених йому державами, і надання консультативних висновків з юридичних питань, переданих йому належним чином уповноваженими міжнародними органами, відомствами та Генеральною Асамблеєю ООН.
Міжурядові організації (МУО)	організації, що спонсоруються урядами ряду країн, які прагнуть координувати свої зусилля. Організація Об'єднаних Націй є міжнародною МУО. Деякі МУО є регіональними, наприклад, Рада Європи, Організація африканської єдності, деякі з них - альянсами, наприклад, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), а деякі створені для певної мети, наприклад, Міжнародна організація з міграції (МОМ).

Набуття чинності	процес, при якому договір стає повністю обов'язковим до виконання тими державами, які його ратифікували. Це відбувається, коли досягається мінімальна кількість ратифікацій, передбачених договором.
Неонацизм	відноситься до створених після Другої світової війни крайніх правих політичних і соціальних рухів та ідеологій, які прагнуть відродити нацизм чи інший варіант, заснований на расовому або етнічному націоналізмі.
Неурядові організації (НУО)	організації, створені задля того, щоб бути незалежними від уряду, як правило, з ціллю лобіювання, благодійності або з активістською роллю. Деякі з них — великі і міжнародні, наприклад, Червоний Хрест, Міжнародна Амністія, скаутський рух, Варта з прав людини, Європейський молодіжний форум. Інші можуть бути невеликими і локальними, наприклад, організація з прав людей з обмеженими можливостями в конкретному місті.
Неформальна освіта	будь-яка запланована програма освіти поза офіційними навчальними установами, яка покликана поліпшити цілий ряд навичок та компетенцій, наприклад, робота з молоддю. Неформальну освіту також співвідносять з неформальним навчанням.
Омбудсмен	незалежний чиновник, як правило, призначається урядом або парламентом, який займається розслідуванням скарг, про які повідомили окремі громадяни. Слово омбудсмен походить з давньоскандинавської мови і означає «представник».
Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)	орієнтована на безпеку міжурядова організація, що об'єднує практично всі країни Європи та Центральної Азії, Сполучені Штати і Канаду. Її мандат включає в себе такі питання, як контроль за озброєнням, права людини, свобода преси і справедливі вибори.
Організація Об'єднаних Націй	міжнародна міжурядова організація (МУО), заснована в 1945 році після Другої світової війни з метою підтримки міжнародного миру і безпеки, розвитку дружніх відносин між державами та сприяння соціальному прогресу, поліпшенню умов життя та прав людини.
Пакт	обов'язкова угода між державами; використовується як синонім конвенції та договору. Великі

	міжнародні пакти про права людини, обидва вийшли в 1966 році, це — Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП).
Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ)	розташована в Страсбурзі, ПАРЄ збирається чотири рази на рік, щоб обговорити актуальні питання, попросити європейські уряди прийняти на себе ініціативу і зробити свої доповіді. 318 представників ПАРЄ призначаються з числа 47 членів національних парламентів держав-членів Ради Європи.
Політичні права	права окремих осіб на участь у політичному житті своєї громади і суспільства, такі як право обирати свій уряд.
Попередження конфліктів	дії, що вживаються в короткий термін задля зменшення очевидної напруги та/або запобігання спалаху або повторенню конфліктів із застосуванням насильства.
Посередництво	процес, при якому третя особа допомагає сторонам, що сперечаються, вирішити свій спір за допомогою дискусії, порозумітися та домовитися про рішення, яке задовольнить обидві сторони.
Права людини.	права, що повсюдно належать всім людям. Права людини неподільні, невід’ємні, універсальні і поважають рівність і гідність кожної людини
Природні права	права, які належать людям просто тому, що вони є людськими істотами. Також називаються невід’ємними правами, вони вважаються цілком очевидними і універсальними, та не залежать від законів, звичаїв або вірувань якоїсь конкретної культури або уряду.
Профспілка	асоціація працівників у певній галузі торгівлі або виробництва, яка піклується про спільні інтереси трудящих, наприклад, поліпшення умов праці. Право створювати і вступати до профспілок, а також право на колективні переговори по заробітній платі — є широко визнаними правами людини.
Рабство	практика, заснована на відносинах влади і підпорядкування, в результаті чого, одна людина володіє іншою і може використовувати працю чи інші послуги цієї людини. Сучасні форми рабства включають: торгівлю дітьми, дитячу проституцію,

	експлуатацію дитячої праці, використання дітей у збройних конфліктах, боргову кабалу, торгівлю людьми, примусову проституцію та примусову працю.
Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН)	один з головних органів Організації Об'єднаних Націй, що відповідає за підтримку міжнародного миру і безпеки. Він має 5 постійних членів, кожен з яких має право накладати вето на будь-яке рішення Ради Безпеки, і 10 непостійних членів.
Рада Європи	заснована в 1949 році для захисту та поширення прав людини, демократії та верховенства закону. Сьогодні до неї входять 47 держав-членів, які охоплюють практично весь європейський континент. Штаб-квартира знаходиться у Страсбурзі.
Рада з прав людини	міжурядовий орган в системі ООН, що складається з 47 держав, і відповідає за заохочення і захист прав людини по всьому світу. Рада була створена Генеральною Асамблеєю ООН у березні 2006 року на заміну Комісії з прав людини, і її основною метою є реагування на ситуації порушення прав людини і винесення відповідних рекомендацій.
Рамкова конвенція	конвенція, яка встановлює принципи і норми, за якими будуть продовжені міжнародні дії, і встановлює порядок ведення переговорів для прийняття більш конкретних заходів, необхідних для вирішення питання.
Расизм	переконання, що характеристики людей знаходяться під впливом етнічної чи племінної приналежності, що члени інших груп і племен («рас») не є такими хорошими, як представники своєї групи
Ратифікація, ратифікувати	процес, при якому законодавчий орган держави підтверджує наміри уряду шляхом підписання договору; формальна процедура, за допомогою якої держава бере на себе зобов'язання за договором після його прийняття. Після ратифікації держава стає учасником договору.
Свобода вираження думок	свобода висловлювати думки/погляди у пресі та інших засобах масової інформації, а також отримувати та обговорювати ідеї та інформацію. Термін «свобода слова» часто використовується як узагальнення однієї або обох статей №19 і №18 Загальної декларації прав людини.
Система захисту прав людини	розвинений і взаємопов'язаний набір міжнародних і

	регіональних документів, що визначають права людини і створюють механізми для їх поширення та захисту.
Слухання	процес, при якому зацікавлені сторони, а також будь-які інші особи, на яких можуть вплинути наслідки, мають можливість зробити подання, задати питання або зареєструвати заперечення щодо справи. Наприклад, слухання може бути проведено відділом місцевого або національного уряду, міжнародним органом або спеціально створеною комісією.
Смертна кара	санкціоноване позбавлення життя державою як покарання за злочин. Європейська Конвенція з прав людини спочатку дозволяла застосування смертної кари, але зараз забороняє її на своїй території (протокол 6) навіть під час війни (протокол 13). Більшість країн світу скасували смертну кару.
Соціальні права	права, необхідні для повноцінної участі в житті суспільства. Загальна Декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП) і Європейська соціальна хартія є гарантами соціальних прав.
Спеціальний доповідач	людина, обрана органом у сфері прав людини, таким, як Рада ООН з прав людини, з метою підготовки доповіді за конкретної теми наприклад, гідне житло, дитяча проституція і дитяча порнографія, насильство щодо жінок, або щодо ситуації з правами людини в тій чи іншій країні
Стигматизація у зв'язку з інвалідністю	дискримінаційне, гнітюче або жорстоке ставлення, пов'язане з вірою в те, що люди з інвалідністю є гірші за інших.
Толерантність	готовність прийняти поведінку і переконання, які відрізняються від ваших власних, хоча ви, можливо, не згодні з ними, або не схвалюєте їх. Декларація принципів толерантності (ЮНЕСКО, 1995).
Фашизм	урядова система, заснована на ідеології національної або расової переваги і важливості контролю над усіма аспектами політичного, економічного і культурного життя. Він може характеризуватися насильницьким придушенням опозиції і критики, контролем над засобами масової інформації, державним контролем за промисловістю, торгівлею тощо, і агресивним націоналізмом і часто расизмом.
Формальна освіта	структурована система освіти і навчання, до якої входять дошкільна освіта, початкова та середня і

	вища освіта. Як правило, вона надається загальними або професійними навчальними закладами і завершується отриманням диплому.
Хартія основних прав	договір, що містить політичні, економічні та соціальні права громадян Європейського Союзу. Він пов'язує держави-члени ЄС у застосуванні законів ЄС.
Шукач притулку	людина, яка прагне міжнародного захисту і чий прохання на отримання формального статусу біженця досі не визначені.
ЮНІСЕФ	(Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй); виступає на захист прав дітей, щоб допомогти задовольнити їхні основні потреби і розширити їхні можливості повністю розкрити свій потенціал. ЮНІСЕФ керується Конвенцією про права дитини і прагне встановити її в якості міжнародного стандарту поведінки по відношенню до дітей.
Юридичні права	права, які закріплені законом і які можуть бути захищені в суді. Також використовується для опису прав людини, пов'язаних з судовим процесом, наприклад, право на справедливий судовий розгляд.
Юриспруденція	юридичний термін, який відноситься до збору випадків і принципів, встановлених цими випадками в певному суді, наприклад, юриспруденція Європейського суду з прав людини.

Латинські крилаті вислови про здоровий спосіб життя

Ad cogitandum et agendum homo natus est.	Людина народжується, щоб мислити та творити.
Adulescentia in labore et patientia exercenda est.	Молодь повинна практикувати працю і терпіння.
Animos labor nutrit.	Труд живить розум.
Ars qua nulla est praestantior atque difficilior.	Мистецтво, відомішого та складнішого за яке не існує (Лейбніц про медицину).
Ars salutaria humanae praesens (Celsus).	Мистецтво на захисті здоров'я (Цельс).
Arte et humanitate, labore et scientia.	Мистецтвом та гуманністю, працею та знанням (девіз лікаря).
Bene dignoscitur, bene curatur.	Що добре розпізнається, те добре лікується.
Bona valetudo melior est quam maximae divitiae.	Добре здоров'я краще за найбільше багатство.
Citius, altius, fortius.	Швидше, вище, сильніше!
Cibi, potus, somnus, Venus omnia moderata sint (Hippocrates).	Їжа, напої, сон, любов-нехай все буде поміркованим (Гіппократ).
Cogito, ergo sum.	Я мислю, отже я існую.
De aegrotis bona spe.	Подаруйте пацієнту надію на благо.
Consuetudo est altera natura.	Звичка – друга натура.
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.	Проти сили смерті немає ліків (лікарської рослини) у садах (з “Салернського кодексу здоров'я”).
Contraria contrariis curantur (Hippocrates).	Протилежне виліковується протилежним (Гіппократ).
Copia ciborum subtilitas animi impeditur.	Надмірна кількість їжі стримує гостроту розуму.
Cura dabit faciem (Ovidius).	Догляд приносить красу (Овідій).
De lingua stulta incommoda multa.	Від дурних (порожніх) слів є багато неприємностей.
Diagnosis bona, curatio bona.	Хороший (правильний) діагноз, хороший (правильний) лікування.

Ductum sapienti sat.	Для розумного достатньо і одного слова.
Disce, sed a doctis, indoctos ipse docedo.	Навчайся у обізнаних, необізнаних навчай сам.
Dolor animi gravior est, quam corporis dolor.	Біль душі тяжчий за тілесні страждання.
Dum aegrotus spirat, medicus sperat.	Поки хворий дихає, лікар має надію.
E magna cena fit stomacho magna poena.	Надмірна їжа є великою проблемою для шлунку.
Ebrietas est metropolis vitiorum.	П'янство – джерело всіх вад.
Ebrietas est voluntaria insania.	П'янство – це добровільне безумство.
Edimus ut vivamus, non vivimus ut edamus.	Ми їмо, щоби жити, а не живемо, щоби їсти.
Errare humanum est, stultum est in errore perseverare.	Людині притаманно помилятися, але тільки дурень є наполегливим у своїх помилках.
Est medicina triplex: servare, cavere, mederi.	Завдання медицини потрійне: захищати (від хвороби), попереджати, лікувати.
Est modus in rebus (Horatius).	Є міра в речах (Горацій).
Experto credite (Vergilius).	Довіряйте досвідченому (Вергілій).
Faber est suae quisque fortunae.	Кожен сам коваль своєї долі.
Fabricando fit faber.	Майстром людина стає у роботі.
Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegroti damus.	Коли ми здорові, легко даємо вірні поради хворим.
Facilius est morbos evitare, quam eos curare.	Простіше хвороби попередити, ніж їх лікувати.
Feci, quod potui, faciant meliora potentes.	Я зробив все, що міг, хто в змозі нехай зробить краще.
Florens habitus non semper valetudinis est.	Квітуча зовнішність не завжди показник здоров'я.
Hominem te esse memento.	Пам'ятай, що ти людина.
Homines nihil agendo discunt male agere.	Люди, нічого не роблячи, навчаються робити погані речі.
Homines soli animalium non sitientes bibimus.	Ми, люди, єдині істоти, які п'ють без спраги.
Homo locum ornat, non hominem locus.	Людина прикрашає місце, а не місце людину.

Hygiene est amica sanitatis.	Гігієна – супутниця здоров'я.
Indigne vivit, per quem non vivit alter.	Негідним є той, хто не живе для інших.
Ignavia corpus hebetat, labor firmat.	Неробство послаблює тіло, а праця його зміцнює.
In morbis nihil est perniciosior, quam immatura medicina.	При хворобах немає нічого шкідливішого за передчасне лікування.
Interdum docta plus valet arte malum (Ovidius).	Іноді хвороба сильніша за вчене мистецтво.
In vestimentis non est sapientia mentis.	Хороший одяг не є доказом мудрості.
In vino feritas.	У вині дикість.
In vino veritas, in aqua sanitas.	У вині істина, у воді здоров'я.
Labor corpus firmat.	Праця зміцнює тіло.
Labor non onus, sed beneficium.	Робота не тягар, а благословення.
Labor omnia vincit.	Труд перемагає все.
Labor quasi callum quoddam obducit dolori (Cicero).	Праця як би створює якийсь бар'єр проти болю. (Цицерон).
Medica mente, non medicamentis.	Лікуй розумом, а не ліками.
Medice, cura aegrotum, sed non morbum (Hippocrates).	Лікарю, лікуй хворого, а не хворобу (Гіппократ).
Medicus amicus et servus insanorum.	Лікар є другом і слугою тих, хто страждає.
Medicina soror philisophiae.	Медицина – сестра філософії (Демокрит).
Medicus, enim philosophus est deo aequalis (Hippocrates).	Лікар, як філософ, прирівнюється до Бога (Гіппократ).
Medicus nihil aliud est, quam animi consolatio.	Лікар – це ніщо інше, як втіха для душі (Петроній).
Medicus philosophus est; non enim multa inter sapientem et medicina diffetentia (Hippocrates).	Лікар є філософом; адже не існує великої різниці між мудрістю та медициною (Гіппократ).
Meliora spera.	Сподівайся на краще.
Memoria miniuntur, nisi eam exercemus.	Пам'ять слабшає, якщо ми її не тренуємо.
Mens sana in corpore sano.	У здоровому тілі здоровий дух.

Modificus cibi, medicus sibi.	Помірний у їжі сам собі лікар.
Modus vivendi.	Спосіб життя.
Mollities corpus debilitat.	Пестощі розслабляють тіло.
Multum vinum bibere, non diu vivere.	Багато вина пити - недовго жити.
Natura non nisi parendo vincitur.	Природу перемагають тільки підкоряючись їй (Ф. Бекон).
Natura sanat, medicus curat morbos (Hippocrates).	Природа оздоровлює, лікар лікує хвороби (Гіппократ).
Naturam expellas furca tamen uxque recurrent (Horatius).	Жени природу вилами, вона все одно візьме своє (Горацій).
Ne noceas, si iuvare non potes.	Не нашкодь, якщо не можеш допомогти.
Nihil est carior valetudine.	Не існує нічого дорожчого за здоров'я.
Nihil sine mango labore vita dedit mortalibus.	Життя нічого не дає людям без великого труда.
Nihil sine ratione faciendum est.	Все слід робити розумно.
Noli nocere!	Не нашкодь!
Non curator, qui curat.	Той, хто має занепокоєння, не виліковується.
Non est census super censum salutis.	Не існує нічого ціннішого за здоров'я.
Non est culpa vini, sed culpa bibentis.	Винне не вино, а той, хто його п'є.
Non foliis sed fructu arborem aestima.	Оцінюй дерево не по листю, а по плоду.
Non progredi est regredi.	Не йти вперед означає йти назад.
Non qua itur, sed qua eundum est.	Слід йти не тим шляхом, яким ходять всі, а тим, який потрібно пройти.
Non querit aeger medicum eloquentem, sed sanantem.	Пацієнт шукає не красномовного лікаря, а того, хто здатен вилікувати.
Non vivere, sed valere vita est.	Сенс життя не в тому, щоб жити, а щоби бути здоровим.
Nosce te ipsum (Socrates).	Пізнай самого себе (Сократ).
Nulla ars (res) tam necessaria est omni generi humano, quam medicina.	Не існує науки необхідної всьому людству більше, ніж медицина.
Nulla dura videtur curatio, cuius salutaris	Ніяке лікування не здається жорстоким, якщо воно

est effectus.	приносить зцілення.
Omne nimium nocet.	Все надмірне шкодить.
Omne vivum ex vivo.	Все живе з живого.
Omnes homines sibi sanitatem capiunt, saepe autem omnia, quae valetudini contraria sunt faciunt.	Всі люди бажають собі здоров'я, але часто роблять все, що суперечить здоров'ю.
Omnium atrium medicina nobilissima est (Hippocrates).	З усіх мистецтв медицина найбагородніша (Гіппократ).
Optimum medicamentum quies est.	Відпочинок – то найкращі ліки.
Otia dant vitia.	Неробство породжує вади.
Otium post negotium.	Відпочинок після роботи.
Parit patientia palmam.	Терпіння приносить винагороду.
Pars sanitatis velle sanari fuit.	Навіть бажання видужати вже є частиною одужання.
Per scientiam ad salutem aegroti.	Через знання до здоров'я хворого.
Pigritia mater omnium vitiorum est.	Лінь – мати всіх вад.
Plenus venter non studet libenter.	Добре нагодований живіт глухий до навчання.
Plure crapula quam gaudis perdidit.	П'янство може погубити більше людей, ніж меч.
Potentissimus est qui se habet in potestate.	Найбільшу владу має той, хто має владу над собою.
Primum non nocere.	Перш за все не нашкодь!
Principiis obsta, sero medicina paratur.	Борися проти початку (хвороби), тому що пізніше медицина безпорадна.
Pro publica bono.	Заради спільного блага.
Pulchra res homo est, si homo est.	Чудовим створінням є людина, якщо це людина.
Qui bibit immodice vina, venena bibit.	Хто п'є багато вина, той п'є отруту.
Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.	Що б ви не робили, робіть це мудро і передбачайте результат.
Si iuvatur, natura laudatur, si non iuvatur, medicina accusatur.	Якщо допомагає (лікування) - схвалюють природу, якщо не допомагає – звинувачують лікаря.

Similia similibus curantur.

Подібне виліковується подібним.

Список використаних джерел літератури

Health, Nutrition and Population. The Human, Development Network. The World Bank Group, Washington, 1997. – 213 p.

Murray C. Lorez A. Global mortality, disability, and the contribution of risk factors : Global Burden of Diseases Study. – Lancet, 1997, Vol 349. №9063, p. 1436–1442.

Walter S. D. Choice of effect measures for epidemiological data. // J. Clin. Epidemiol. – 2000. – Vol 53, №5. – p. 931–939.

Базовий термінологічний глосарій за програмою з клінічної фармації. Науково-довідкове видання / А. Б. Зіменковський, В. М. Пономаренко, О. Р. Піняжко, Т. Г. Калинюк // Львів-Київ : Ліга-Прес, 2004. – 445 с.

Базовий термінологічний глосарій системи вищої медичної освіти України. Науково-довідкове видання / В.Ф. Москаленко, В.М. Пономаренко, А.Б. Зіменковський // Львів : Ліга-Прес, 2005. – 175 с.

Банержи А. Медицинская статистика понятным языком : вводный курс / пер. с англ. под ред. В. П. Леонова // М. : Практическая медицина, 2007. – 287 с.

Білий В. Я. Термінологічний словник-довідник менеджера охорони здоров'я / В. Я. Білий, М. П. Байчак, Л. А. Голик [та інш.] // К. : Преса України, 2001 – 235 с.

Вардинець І. С. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я : Підручник для вищих навчальних медичних закладів I-II рівнів акредитації / І. С. Вардинець, В. С. Тарасюк, М. П. Семків, Т. К. Козаков : за ред. О. М. Голяченко // Т. : Лілея, 2002. – 152 с.

Воробьев П. А. Клинико-экономический анализ (оценка, выбор медицинских технологий и управление качеством медицинской помощи) / Воробьев П. А., М. В. Авксентьева, А. С. Юрьев, М. В. Сура. // М. : Ньюдиа-мед., 2004. – 404 с.

Гланц С. Медико-биологическая статистика / С. Гланц // М. : Практика, 1999. – 459 с.

Глосарій термінології епідеміологічного нагляду у сфері ВІЛ-інфекції/СНІДу / Андреева Т.І., Марциновська В.А., Сергеева Т.А., Хомич Л.С. – Київ, МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2015. – 242 с.

Глоссарий терминов, используемых в серии "Здоровье для всех" // ВОЗ. – Женева, 1984. – 44 с.

Голяченко О. М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / О. М. Голяченко, А. М. Сердюк, О. О. Приходський //К. : Вігай, 1993. – ч.1. – 198 с.

Гончарук Е. И. Изучение влияния факторов окружающей среды на здоровье населения / Гончарук Е. И., Вороненко Ю. В., Марценюк Н. И. // К. : КМИ, 1989. – 204 с.

Джессен Р. Методы статистических обследований / Под ред. и с предисл. Е. М. Четыркина. // М. : Финансы и статистика, 1985. – 478 с.

Европейская политика по достижению здоровья для всех на двадцать первое столетие / Рабочий документ для консультаций. – ВОЗ. – 1997. – 216 с.

Епідеміологія: Навчальний посібник / За редакцією Ю.Д. Гоца, І.П. Колеснікової, Г.А. Мохорта. Київ:Видавничий дім Асканія, 2007. – 360 с.

Епідеміологія: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів / А.М. Андрейчин, З.П. Васишин, Н.О. Виноград; за ред. І.П. Колеснікової. Вінниця: Нова Книга, 2012. – 576 с.

Зайцев В. М. Прикладная медицинская статистика / В. М. Зайцев, В. Г. Лифляндский, В. И. Маринкин // Санкт-Петербург : Фолиант, 2003. – 429 с.

Зіменковський А. Б. Організація стандартизації медичних технологій в Україні / А. Б. Зіменковський, В. М. Пономаренко, Б. Д. Матвійчук // Л. : Ліга Прес, 2003. – 192 с.

Кондрашов А. Справочник необходимых знаний // А. Кондрашов // М. : Рипол Классик, 2001. – 768 с.

Крупін В. П. Тлумачний словник поширених медичних термінів. Навчальний посібник / В. П. Крупін, А. Б. Зіменковський, М. С. Регеда [та інш.] // Львів : Ліга-Прес, 2004. – 413 с.

Кучер А. Світові медичні ресурси Інтернету (Довідник) : Для медгромадськості / А. Кучер, Н. Гарбар, М. Баран // К. : Здоров'я, 2003. – 336 с.

Ладанюк А.П. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А.П. Ладанюк, Л.О. Власенко, В.Д. Кишенько. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. – 352 с.

Левенець Н. Г. Визначення термінів у практиці організатора охорони здоров'я (повідомлення 2) / Н. Г. Левенець // Україна. Здоров'я нації. – 2008. – №3–4. – С. 277 – 280.

Лисицын Ю. П. Здоровье населения и современные теории медицины / Ю. П. Лисицын // М. : Медицина, 1982. – 328 с.

Лисицын Ю. П. Социальная гигиена и организация здравоохранения / Ю. П. Лисицын // М. : Медицина, 1992. – 512 с.

Лисицын Ю. П. Социальная гигиена и организация здравоохранения (лекции) // М. : Медицина, 1973. – 455 с.

Лучкевич В.С. Основы социальной медицины и управления здравоохранением : Уч. пособие. СПб., 1997. – 184 с.

Мерков А. М. Санитарная статистика / А. М. Мерков // М. : Медицина, 1974. – 383 с.

Методологія науково-дослідної роботи: Навч. посібник/ О.Б Кривонос., О.М.Демченко; за ред. О.В.Кононова. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 160

Організація та управління охороною здоров'я / соціально-психологічні та організаційно-управлінські аспекти : термінологічний словник / В. М. Лобас, Г. В. Бесполудіна, Г. О. Слабкий [та ін.] // К., 2005. – 140 с.

Принципы клинической практики, основанной на доказанном / Под ред. Г. Гайятта, Д. Ренни // М. : Медиа сфера, 2003. – 382 с.

Регіональна економіка (регіональна економіка, екологія): словник термінів для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальність 075 «Маркетинг» / Укладачі: С.О. Кириченко, С.О. Тульчинська. — К.: НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського ", 2017. — 78 с.

Руководство к практическим занятиям по социальной гигиене и организации здравоохранения / Под ред. Ю. П. Лисицына. // М. : Медицина, 1975. – 336 с.

Руководство по социальной гигиене и организации здравоохранения : в 2-х томах / Под ред. Ю. П. Лисицына // М. : Медицина, 1987. – Т. 1. – 431 с., – Т. 2. – 463 с.

Саркисянц Э. Э. Гигиена с основами организации здравоохранения / Э. Э. Саркисянц, Л. Г. Перекопская // М. : Медицина, 1986. – 271 с.

Слабкий В.Г. Визначення термінів в економіці охорони здоров'я / Економіка і

право охорони здоров'я. № 2 (4), 2016. – 57-71 с.

Социальная гигиена (медицина) и организация здравоохранения / Под ред. Ю. П. Лисицына // М., 1998. – 698 с.

Социальная гигиена и организация здравоохранения / Под ред. А. Ф. Серенко, В. В. Ермакова // М. : Медицина, 1984. – 640 с.

Социально-гигиенические исследования образа жизни и состояния здоровья населения. Сборник научных трудов / Под ред. Ю. П. Лисицына. // М., 1985. – 149 с.

Социально-гигиенические исследования образа жизни и состояния здоровья населения. Сборн. Научн. Трудов / Под ред. Ю. П. Лисицына. // М., 1985. – 149 с.

Соціальна медицина і організація охорони здоров'я (Підручник) / За ред. Н. І. Кольцової, О. З. Децик // 2-е видання, перероблене і доповнене // Івано-Франківськ, 1999. – 304 с.

Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Під заг. ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. // Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. – 680 с.

Статистические методы и вычислительная техника в социально-гигиенических исследованиях / Под ред. Е. Н. Шигана // М., 1997. – 282 с.

Терминологический словарь по вопросам прогнозирования, планирования, управления и информации. – М., 1980. – 20 с.

Термины и определения системы стандартизации здравоохранения (отраслевой стандарт) от 02.01.2001 г. // Проблемы стандартизации в здравоохранении. – 2001. – №1. – 74 с.

Термінологічний глосарій з питань соціальної медицини і організації охорони здоров'я. Навчально-довідникове видання / В. М. Пономаренко, А. Б. Зіменковський, С. Д. Пономаренко [та ін.] Під заг. ред. В. М. Пономаренко // Київ-Львів : Ліга-Прес, 2003. – 100 с.

Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол.: Є. Р. Чернишова, Н. В. Гузій, В. П. Ляхоцький [та ін.]; за наук. ред. Є. Р. Чернишової; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». — К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. — 230 с.

Шиган Е. Н. Системный анализ в здравоохранении / Е. Н. Шиган. // М., 1982. – 71 с.

Терміни в системі громадського здоров'я

Термінологічний словник

Перша частина

Укладачі:

*Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Маркович В.П., Брич В.В.,
Білак-Лук'янчук В.Й., Кручаниця В.В., Фейса І.І., Миронюк В.І.,
Левенець Н.Г., Жданова О.В., Гуцол І.Я., Дуб М.М., Кабацій Н.О.,
Левко Л.В.*